פרשת **מקץ** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקכ"ו שנה כ"ז

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

לאור"ו נסע ונלך

ימי החנוכה נקראים בפי כל ימי האורה, הנסים של ימי החנוכה היא באור, ומצוותיה באור, "מוסיף והולך" תוכו רצוף אהבה בחיבה מיוחדת מאת קודשא בריך הוא לעמו ישראל בנסו המיוחד, אשר ראשיתו נעוץ באור הגנוז בשחר הבריאה, וסופו בהפציע אור הגאולה באחרית הימים, אורות אלו סובבים ומקיפים את ישראל עם קדושים, בעת אשר כל כוחות הרע והטומאה חברו יחדיו לכבות נר ישראל להחשיך עיניהם ולהעפיל נשמותיהם, אכן יוצר אור ובורא חושך הגיה עליהם זהרו והוציאם מאפילה לאורה.

ברם, כאשר עינינו לנוכח יביטו בדברי חכז"ל וספרי הקודש נראה שע"י הנס חנוכה ירדו לישראל תרי גווני ישועות והשפעות, האחד על אתרא הדין ע"י כהניך הקדושים, אבל העיקר אשר זכו אז, היא לעתיד לבא, דעי"כ זכו אז כלל ישראל כולו למצות נר חנוכה אשר כוחה יפה להביא אורו של מלך המשיח, ע"ד שאמרו חז"ל (ויק"ר פ"ב ל"א) שבזכות מצות הדלקת המנורה שכתוב בה להעלות נר תמיד יזכו להקביל פני נרו של מלך המשיח.

ובזה מוסיף והולך מרן רביה"ק זי"ע בספה"ק דברי יואל, כי גם באלו הימים ימי אופל וחושך כשעדיין ישראל כבושים בגולה מ"מ בזכות ימי החנוכה "עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה" דגם במצבינו הקשה והמר דאכתי עבדי אנן ג"כ נשפע לנו באלו הימים תשועה גדולה ופורקן מהארת הנס חנוכה, ולזה ממשיך ואומר ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, שירד להם ישועה לישראל גם על זמן הזה כשעם ישראל עוד בעת צרתם, וג"כ נשפע לנו השפעה גדולה מהארת ימי החנוכה.

אבל אם נחשוב חשבונו של עולם, ראה נראה כי אותה שלהבת אור אשר בקעה ועלה מתוככי החשיכה בימים ההם, כך עולים ומבהיקים הם ימי החנוכה מבינות לימי החולין של השנה כולה, **וכדמתאמרי משמי' דהגה"ק מסאכטשוב זי"ע דלהכי אחרי אשר עם ישראל יוצא מימי החנוכה לשאר ימות השנה, אין מבדילין אחריה בהבדלה כבשאר מועדים לשמחה, כי ימי הזוהר האלו נמשכים ועולים באורותיה האלוקיות, ושפע אלוקי המורף עלינו ממרומים בימי האור האלו, צועד עמנו על הימים הרחוקים כשצועדים אנו בימים ימימה בצעדי ערפל וחושך, אז נוצץ ומאיר אור החנוכה עלינו. וכשאנו יוצאים ממנה, השלהבת עולה מאליה ואישה ריח ניחוח לה בקיום נצחי,** ובכח סגולת נרות החנוכה נצא לקראת ימי החול ימים הבאים לקראתינו בימות השנה, ולאורו נסע ונלך לקראת משיח צדקינו ומלכינו בראשינו בב"א.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפלה ..... ג
דבש תפרים ~ לקיטת תפרים ..... ד
קדוש יאל"ר ..... ו
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ט
שבח"י רפלן ..... י
פינת יקרת ..... יב
חוקים להורותם ..... יח
פשיטא כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שבת ..... ל
פשולחן פלכים ..... לו
דברות קודש ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ:
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

ע"י מידת 'אמת' זוכים לכל הטובות בזה ובבא

אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו תביאו שבר רעבון בתיכם, ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן. "כנים" רומז על מדת האמת, מלשון 'כן' בנות צלפחד דוברות, ו"אחד" הוא היצה"ר, על שם שהוא יחיד אצל האדם עד י"ג שנים, כי מאז והלאה נלוה אליו היצר טוב ורמז כאן הכתוב, **שיוסף הצדיק לימד לאחיו איך לבא לבחינת אמת,** ואמר להם: **'אם כנים אתם'** אם תרצו לבא למדריגת ובחינת אמת, תעשו כן: **'אחיכם אחד'** הוא היצה"ר **'יאסר בבית משמרכם',** כלומר, תאסרוהו ותקשרוהו במשמרת למשמרת, בעשיית גדר וסייג לסיג, **'ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם',** היינו, אז כשלא תקלקלו במעשיכם הרעים תוכלו להביא שבר רעבון בתיכם ולא תקופה פרנסתכם, ויהיה לכם שפע פרנסה וכל טוב, **'ואת אחיכם הקטן'** הוא היצר טוב, שנקרא קטן ודל **'תביאו אלי'** תשעבדו אלי, **'ויאמנו דבריכם'** תבואו לבחינת אמת, **'ולא תמותו'** בעולם הבא. **'ויעשו כן'** היינו, לשמוע לקול מוסרו.

הרה"ק הרר"ח מריימאנוב זי"ע

כל דור יש בחינת 'מכירת יוסף', ולולא זה לא היה מבול

ויאמר א'יש א'ל א'חיו א'בל א'שמים א'נחנו. "איתא בספרים שהשש אלפי"ן רומזים על שתא אלפי שנין, [שכל] מה שעברו על בני ישראל הוא בשביל מכירת יוסף **שבכל דור ודור יש מכירת יוסף, היינו שיש צדיקים בעולם, ובני אדם אינם מאמינים בהם ומתנגדים עליהם, ובאם שכל העולם היו מתדבקים בצדיקים, היו מביאים את העולם לתכלית השלימות והיתה תקומה בעולם.** וזה בכל שית אלפי שנין, אפילו דורו של נח בכלל, לפי שבדור ההוא היה המבול, ואם היו מאמינים היה נח הצדיק מדריכם בדרך ישרה, והבן".

נטע שעשועים [להרה"ק רבי נתן נטע מהעלעם זללה"ה, תלמיד הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע, הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיז זי"ע, ותלמיד להרה"ק החוזה זי"ע ומחותנו]

כל פחד הוא מטמון שע"י אפשר להגיע ליראתו ית'

ויראו האנשים כי הוכאו בית יוסף, ויאמרו על דבר הכסף וגו'. ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף וידברו אליו פתח הבית. הנה בכאן יפלא הפלא ופלא על תיבת **'פתח הבית'** שאין לו שום ביאור. ועי' במדרש . וי"ל לפענ"ד מה שחנני ה' בזה ברחמיו וברוב חסדיו, כי ידוע **בשם אא"ז** [הבעש"ט הק'] **נ"ע , כי כל היראה חיצונית הבאה לאדם, הוא כדי לעוררו שיבוא ליראה הרוממות יראה פנימית ועיקרית,** כמבואר בספה"ק של הכהן הגדול באריכות, שכל היראות הוא התלבשות מן יראה עילאה, עיי"ש.

והנה בתחלה כתיב: **'ויראו האנשים'** וכו', היינו שהיה להם יראה חיצונית. וזה י"ל שמרמז הפסוק: **'וידברו אליו פתח הבית',** היינו **'בית'** הוא יראה אמיתית , והוא שדברו הם מענין יראת חיצוניות שהוא **'פתח',** שעל ידו באים ל**'בית'** שהוא יראה עיקרית כנ"ל. והוא שרימז להם האיש באומרו: **'אל תיראו'** משום יראה חיצונית זו, **'כי אלקיכם ואלקי אביכם'** לגודל צדקתכם **'נתן לכם מטמון',** היינו שהוא מתנה וחסד הש"י שנתעורר עליכם יראה זו, **כדי לבוא לאמיתת היראה הטמונה בתוך היראה זו בהתלבשות מעילא לתתא,** והמשכיל יבין.

דגל מחנה אפרים

ע"י מידת ענוה זוכה האדם להיות עבד להשי"ת

האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד. עיקר המדות היא מדת הענוה, דאי לאו, אומר הקב"ה: "אין אני והוא יכולין לדור בעולם" . והנה, **"גביע"** רומז למדת הענוה, כי כאשר רוצים לערות מכלי אל כלי, צריך שיהא הכלי שמערה לתוכו נמוך, דבלאו הכי אי אפשר לערות לתוכו. וגביע הוא כלי שהדרך לשפוך בתוכו. וזהו שרמז: **"האיש אשר נמצא הגביע בידו"** ברשותו, רוצה לומר שמתנהג במדת הענוה, ולבו ברשותו, שאינו מתגאה, **"הוא יהיה לי עבד"**, פירוש, הוא זוכה להיות עבד להבורא ית"ש.

אילנא דחיי

ההכנעה לפני הצדיק תגאי לכל קבלת הטובה

בשם הרב הקדוש מו"ה משה ליב זצללה"ה. האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד. גביע הוא כלי המקבל מכלי המשפיע השופך לתוכו וצריך שיהיה הגביע למטה בידו מהכלי השופך ממנו כי אם יאחזנו מלמעלה איננו יכול לקבל בתוכו. ואם הוא בבחי' זו יכול להיות עבד להקב"ה כנ"ל. **"וכן הוא בכל הענינים בקבלת פני הרב ללמוד ממנו אם הוא בבחי' כלי ריקן אזי יוכל לקבל".** וזה שכתוב בקבלת התורה **'ויתיצבו, בתחתית ההר'.** פי' **'ויתיצבו'** בזה היה להם מעמד ומצב לקבלת התורה מה שהיו בעיניהם שפלים ונבזים בתכלית הענווה **'בתחתית ההר'.**

תפארת שלמה

תורה

כדי להכניס בקרבו קדושתו ית' אין די רק להיות סור מרע, אלא צריך דייקא לקדושת התורה

בהפטרת שבת חנוכה 'והנה מנורת זהב כלה וגולה על **ראשה ושבעה נרותיה עליה'** וגו' 'ושנים זיתים עליה' וגו' ובפסיקתא והנה מנורת זהב כולה זו כנסת ישראל וכו' וגולה על ראשה זה הקב"ה וכו', היינו כי **מנורה היא הכלי המקבלת השמן בתוכה ומרמזת על כנסת ישראל המקבלת השפעת הדברי תורה מהקב"ה, וזהב מרמז שעוסקים בתורה עם יראת שמים,** כי זהב מרמז מדת היראה כידוע כו', וכן השמן שהיא חכמה כדאיתא הוא תוך המנורת זהב שהיא האשה יראת ה' דכנסת ישראל נקראה כן. וגולה על ראשה מרמז על הקב"ה שמשפיע להם הדברי תורה כו'. **ושנים זתים עליה אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה מרמז על שני אופני השתדלות בתורה. האחד על שמאלה מרמז על עסק התורה לעקר ולשרש את היצר הרע מחלל השמאלי שבלב ולזכך ולטהר את הלב כסיל מרצוניות וחמדות עולם הזה. ואחד מימין מרמז שאף שמטהר לבו מתאות וחמדות עולם הזה צריך להשתדל בעסק התורה להכניס בלבו קדושתו יתברך.** כדאיתא אשרי האיש אשר לא הלך לטרטיאות וכו', ובדרך חטאים לא עמד זה כו', שמא יאמר אדם כו', אלך ואתגרה בשינה תלמוד לומר ובתורתו יהגה יומם ולילה, **דהיינו שמצד שמטהר לבבו מיצר הרע עדיין לא יקנה קדושתו יתברך. רק על ידי עסק התורה שמכניס קדושה בלב,** כי זהו תכלית רצונו יתברך להכנים בלב מאמר אנכי שהוא ידיעתו יתברך. ורש"י פירש על פסוק 'אלה שני בני היצהר', קרן כהונה ומלכות הנמשחים כו', והוא גם כן מרמז על ב' בחינות הנזכרות, כי 'מלכות' **מרמז על כח דברי תורה לנקות ולטהר הלב מיצר הרע,** כי מלך מרמז על הלב ודוד המלך ע"ה הוא הלב מכל ישראל והוא הגבר שהקים עולה של תשובה שהוא לטהר חלל השמאלי שבלב משאור שבעיסה השוכן שם. ואיתא בספר יצירה לב בנפש כמלך במלחמה. **ו'כהונה' מרמז על עסק התורה לידיעתו יתברך שמו שיכנים קדושה בלב חכם לימינו** כו', **ומלכות חשמונאים כוללת שני מדרגות עסק התורה, כי היו כהנים וגם מלכים כו'.**

פרי צדיק

תפילה

אור שבת ואור חנוכה הם מבחינת לעתיד לבא אשר כל ענינו ועבודתו יהיה 'הלל והודאה להש"י'

וקבעום בהלל והודאה, נקדים דברי הרמב"ן ז"ל סוף פ' בא. וז"ל **וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו והוא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו וכוונת רוממת הקול בתפלות וכוונת בתי כנסיות וזכות תפלת הרבים זהו שיהיו לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה לזה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו** וכו'. ולכאורה צריך להתבונן בדבריו הלא יש תרי"ג מצות וסודם ותיקונם אשר בהם נברא העולם. אך הענין הוא כפי מה שאחכז"ל כי שמו של משיח קודם למעשה בראשית, ויהי אור זהו אורו של משיח. כי עתה באורך הגלות עדיין היצה"ר מרקד בינינו והבחירה חפשית להטות לבבו לטוב ולהיפך כו' אבל לעתיד הנה רוח הטומאה יעביר מן הארץ וכבר יתוקן הכל על מקומו כבתחלה **ולא ישאר לצדיקים עבודה אחרת זולת להודות ולהלל לשמו הגדול** אשר ינטלם וינשאם כל ימי העולם והוא באמת תכלית המכוון בבריאה מאז בתחלה. וז"ש שמו של משיח קדם למע"ב כי כל גלגולי מצות ומע"ט ותרי"ג מצות בעוה"ז הוא להשיב ולכוון המקדש על מכונו כאשר זה יהי' בזמן המשיח ב"ב. וז"ש ויהי אור זהו אורו של משיח. ואמרו חכז"ל גנזו לצדיקים לע"ל ר"ל לצדיקי הדור להאיר באור הקדום בכל ימיהם **והוא האור בשבת וחנוכה וזה שאמרו קבעום בהלל והודאה שהמשיכו בנר חנוכה האור הגנוז מז' ימי בראשית מה שיהי' כן לעתיד רק להודות ולהלל** כנ"ל:

תפארת שלמה

מפניני או"ר החיי"ם הקדוש

את אשר האלקים עושה הראה וגו' יתבאר על דרך אומרם ז"ל (ברכות נה) שלשה דברים מכריז עליהם הקדוש ברוך הוא בעצמו ואלו הן רעב ושובע ופרנס טוב, והוא אומרו את אשר האלהים עושה בכבודו שלא על ידי שליח הראה וגו', שבע, אלו שני שבע רעב, אלו שני רעב פרנס, ירא פרעה איש וגו' והגם שלא אמר לו מי זה האיש אף על פי כן אחר האמת תמך גורלו, במה שמנע הפתרון מכל חכמיו וגילה לו את יוסף על ידי שר המשקים שסיפר לו העובר עליו, ונתגלגלו הדברים ונתגלה לו יוסף ויישיתהו על ארץ מצרים ואומרו הגיד לפרעה פירוש שיש סיפק בידו לעשות תיקון, כמו שאמר לבסוף (פסוק לג) **ירא פרעה** וגו' וחמש וגו':

כולנו בני איש אחד נחנו. ובמסורה ג׳ פעמים נחנו, כולנו בני איש אחד נחנו, נחנו נעבור חלוצים, נחנו פשענו ומרינו, ויבואר על פי דברי הגמ׳ דדורו של שאול היו צדיקים, ועיי״ שהיה בהם דלטורין יוצאין למלחמה ונופלים, ודורו של אחאב שעבדו עבודה זרה ועיי״ שלא היה בהם דלטורין והיה בהם אחדות יוצאין למלחמה ונוצחים, ועפיי״ז מבואר כולנו בני איש אחד נחנו, דהיינו דיש ביניהם אחדות כדרך אחים ולכן אם כי נחנו פשענו ומרינו, מכל מקום נחנו נעבור חלוצים, ר״ל שנוכל לילך למלחמה ולנצח, דכיון דיש אחדות יכולין לנצח במלחמה כאמור.

(ישמח משה)

☆

ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. וצ״ב, מה חכמה יש בזה כיון שבא לו הידיעה משמים, ונראה שפרעה הבין כי מן השמים היה הענין עבור יוסף כדי להודיע טבעו בעולם, ולכן לא ידעו החרטומים לפתור החלומות כי אם יוסף, ובוודאי לא לחינם בחר ה׳ בו דייקא, דבוודאי הוא חכם ונבון מפני שאין הקב״ה משרה שכינתו אלא על חכם וכו׳ כידוע מאמרם ז״ל, ועיי״ז יהיה קידוש ה׳ בעולם ויתגלה כבודו, והנה כתב המהרש״א לבאר הכתוב כי בחר ה׳ בציון אוה למושב לו, דהנה כתיב כי יד על כס יה וכו׳ דכביכול אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק, כי נעלם אות א׳ מכסא ואותיות וי״ה משם הוי״ה, וז״ש כי בחר ה׳ בציון, ואז יהיה אותיות אוי״ה למושב לו שיהיה כסאו שלם ושמו שלם, כי ישוב האי לכם ויהיה כסא, ושם הוי״ה בי״ה יתמלא באותיות וי״ה ויהיה שלם, וזהו שאמר פרעה אל יוסף אחרי שהודיע אלקים אותך, ר״ל אותך דייקא, מפני שהיה רצונו של מקום להודיעך בעולם, לכך סיבב כל זאת, וע״כ שאין חכם ונבון כמוך כנ״ל, אבל פרעה היה מיצר ודואג שעי״ז יתרבה כבוד שמים בעולם, ולכן אמר

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי״ק עצי התמרים

בטחונו של יוסף הצדיק היה בשלימות ולא סמך כלל במחשבתו על שר המשקים

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור. ובמדרש (רבה פ״ט ב׳) אשרי הגבר אשר שם ה׳ מבטחו זה יוסף, ולא פנה אל רהבים, ע״י שאמר לשר המשקים (לעיל מ׳ י״ד) כי אם זכרתני והזכרתני, ניתוסף לו שתי שנים, עכ״ד המדרש. וצ״ב שסותר עצמו מרישא לסיפא, דהתחיל בגודל מדת בטחונו של יוסף הצדיק, כי על ה׳ שם מבטחו ולא על עזרת בני אדם, וסיים כי אדרבא מדת בטחונו הי׳ פגום, וכעונש על מה שאמר לשר המשקים כי אם זכרתני והזכרתני ניתוספו לו ב׳ שנים. ושמעתי מכ״ק אאמו״ר הגה״ק זצ״ל ששמע מפ״ק של הרה״ק בעל דברי יחזקאל זצוק״ל שאמר משם הישמח משה זיע״א (א״ה עיין בספה״ק ׳דברי יחזקאל׳ בפרשת וישב שהביא מימרא זו משמו הק׳) לתרץ סתירת דברי המדרש אשרי הגבר אשר שם ה׳ מבטחו זה יוסף, ע״י שאמר לשר המשקים וכו׳ ניתוספו לו ב׳ שנים, כי יש לומר כי מה שאמר לו יוסף לשר המשקים, כי אם זכרתני אתך וגו׳ והזכרתני אל פרעה, לא היתה זו בקשה שביקש ממנו להזכירו אל פרעה, כי מעולם לא עלתה על דעתו של יוסף לשום מבטחו על עזרת בני אדם, אלא כוונתו בזה הי׳ לומר לו, שישים לבו ודעתו ויתבונן כי יד ההשנחה העליונה עשתה זאת שישים אותו פרעה בבור, וזה אשר מצא זבוב בכוסו, לא הי׳ כי אם עילה וסיבה משמים, כי באמת מעולם לא הי׳ פרעה מקפיד על מציאת זבוב בכוס, כי לא הי׳ זה מאום אצלו כלל, [והרה״ק משינאווא אמר בלשון קדשו כי הרי פרעה לא הי׳ אלא **״א פשוט׳ער ציגאנער״**] והראי׳ על זה הוא, כי בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו, פירוש **׳כמשפט הראשון׳** שמצא זבוב בכוס, כן ימצא גם עתה, ואעפ״כ לא יקפיד כלל, ומה שעתה הקפיד על זה הוא כי אם זכרתני והזכרתני, פירוש שהי׳ בזה יד ההשגחה עליונה שסיבבה כן, כדי שבבוא הזמן תזכירני אל פרעה, ואצא מן הבור הזה.

ושפיר מתורץ בזה דברי המדרש, **אשרי הגבר אשר שם ה׳ מבטחו** זה יוסף, שהי׳ יוסף משים מבטחו בה׳, ולא ביקש ממנו להזכירו אל פרעה בעבור שלא רצה לסמוך על עזרת בני אדם, אמנם אעפ״כ לפי גודל מדריגתו של יוסף גם במה שסיפר לו, כי היתה בזה יד ההשגחה העליונה, כדי שבבוא הזמן יזכירנו אל פרעה, הי׳ קצת פגם, וע״כ ניתוספו לו אלו ב׳ שנים, לכפר על פגם הדק שהי׳ בזה, וזהו שאמרו במדרש על ידי **״שאמר״** לשר המשקים ניתוספו לו ב׳ שנים, פירוש כי לא הי׳ פגם אלא באמירתו לשר המשקים, ולא בעצם בטחונו באלקיו, עכדה״ק.

עטרת יהושע (פרשת מקץ עמ׳ רל״ה)

רק הכס"א אגדל ממך, ר"ל שאני דואג שע"י שנודע טבעו של יוסף בעולם יהיי כסאו נכון.

(קדושת יו"ט)

☆

וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר היום. יש לבאר מה לו להזכיר את חטאיו בעת הזאת גם למה אמר חטאי לשון רבים, עפי"מ שפי' הגה"ק ר' אלעזר ניסן זי"ע לפרש הפי בעוד שלשה ימים יישא פרעה וגו' כי אם זכרתני וגו'. דאי' במדרש חטאו שר המשקים היה שנמצא זבוב בתוך כוסו ושר האופים נמצא בגלוסקא שלו צרור, ואם כי אין זה כדאי ליתנם במשמר עבור זה, אבל הקציף ה' אדונים על עבדיהם כדי לתת גדולה ליוסף, ולזה אמר לו יוסף מופת וראיה שכל הקצף לא היה עבור שמצא הזבוב כי אין זה כדאי לענוש ע"ז שהרי גם אחי"ז שיתן הכוס לפני פרעה ימצא בו זבוב ולא יכעום כלל, וכל הכעס הזה היי רק עבור הצלת יוסף, וז"ש ונתת כוס פרעה כמשפט הראשון הייני עם זבוב שע"ז היי המשפט אשר היית משקהו, ומזה תבין כי כל הענין היי כי אם זכרתני אתך היינו למען שתזכרני אתך. ע"כ, וזה שאמר שר המשקים את חטאי"י אני מזכיר היום, היינו שני החטאים מה שנמצא זבוב בתוך הכוס שתי פעמים, ועכ"ז פרעה קצף על עבדיו רק בפעם הראשון, ומזה מוכח כי כל הקצף היה רק בעבור נער העברי הישב במשמר לזכרו ולהוציאו מן הבור.

(ברך משה)

☆

ויהי רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה לחם ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה. ולכאורה סתרי ההדדי שבתחלה אמר שבכל ארץ מצרים היה לחם ואחי"ז אמר ותרעב כל ארץ מצרים, ויי"ל לפמי"ש החתם סופר שיש חילוק בין ההשפעה הבאה בכח השבעת שמות הקדושים, להההשפעה שמצינו אצל אלישע שהיתה בכח התפלה, כי בשמן דאלישע כתיב אין עוד כלי ויעמוד השמן, ואחז"ל עמד שנתייקר שער השמן, כי כל צינורי השמן שהיה ראוי להשפיע אל הזיתים המשיך לתוך כלי האשה, וממילא נתקלקלו כל הזיתים ונתייקר השמן, אמנם ההשפעה הבאה בכח השבעת שמות הקודש משנה כח עליון גבוה מעל גבוה טרם בוא השפע ונשפע מצינור חדש מלמעלה, ואינו לוקח ההשפעה מצינורות המשפיעות לאחרים ע"ש, עוד מצינו בגמ' שצדיק גוזר והקב"ה מקיימה וכתב במגיד תעלומה דלפעמים הצדיק נענה אפי' בדיבור בעלמא בלא תפלה רק כשאומר יהא כך וכך והשי"ת מקבל דבריו, רק שהחילוק הוא אם נעשית מבוקשו ע"י תפלה הוא דבר המתקיים משא"כ אם נעשית רצונו בדיבור בעלמא אינו בטוח שיהיה דבר המתקיים ע"כ, ומעתה ההשפעה הבא ע"י הקב"ה בעצמו אף שהוא מצינור חדש גבוה מעל גבוה מ"מ אינו בטוח שיהיה דבר המתקיים אבל ההשפעה הבאה מכח תפילת הצדיקים ומצינורות של אחרים הוא דבר המתקיים, ובכן י"ל שיוסף הצדיק בעת שהתחיל לשבור את כל הארץ והיה צריך שיבא בו ההשפעה, השתמש בכח תפילת הצדיקים ושפך נפשו לחי בתחינה שימלא את אסמיו, כי בזה היי בטוח לבו שיהיה דבר המתקיים, ולכן מתחילה היה בכל ארץ מצרים לחם אבל אחי"כ שבא ההשפעה באוצרות יוסף ע"י תפלה מצינורות אחרים ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם, שנחסר לחם מה שהכינו המצרים לעצמם וכל התבואות שהיו ברשותם נשפעו ליוסף, והבן.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

אבל אשמים אנחנו, שעדיין אין אנו מצטערים די בצרת חברינו

ויאמרו א'יש א'ל א'חיו א'בל א'שמים א'נחנו. וכתב בשל"ה הקדוש (ח"ב תורה שבכתב בפרשתינו ד"ה איש אל אחיו) שהוא רומז (ר"ל שש פעמים אל"ף, המתחלת בתיבות אלו) על שתא אלפי שנים שאנו בגלות (סנהדרין דף ק"ו ע"א) והנה לכאורה קשה הלא בזה האלף צריך להיות הגאולה. אמנם שמעתי מפי צדיק אחד שאמר בשם אליהו זכור לטוב [**הוא הגאון הקדוש בעל המחבר ספר "ישמח משה" ששמע מגדול אחד ששמע מאליהו הנביא זכור לטוב**, [כן שמענו מהמחבר הקדוש. המעתיק] על הא דאמרו חז"ל (סנהדרין דף צ"ז ע"א) **אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, דהיינו הפרטיות שבלב, שכל אחד יחוש לטובת חבירו כמו על עצמו.** וזה שרמזה לנו התורה **אבל אשמים אנחנו**, שכל זמן שאנו בבחינת **"ואנחנו"** דהיינו רבים, אבל כשיתיחדו ישראל אז יהיה נגאלים.

אך פרי תבואה (בפרשתן)

רביה"ק זי"ע הראה באצבעו על הפסוק 'אנכי אערבנו מידי תבקשנו'

אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים. פעם ביום ו' ערב שב"ק פרשת מקץ, כשהי' רבינו זצ"ל באמצע קריאת שנים מקרא ואחד תרגום, בא המשב"ק אל רבינו, וסיפר לו שעכשיו קרא אחד לבית רבינו לדעת את חוות דעתו בענין דחוף מאד, אשה אחת אשר הרופא צוה לעשות 'אפעראציע' תיכף ומיד עלי', כי היא בסכנות נפשות אם לא יעשו האפעראציע מיד על אתר, ושאל לרבינו אם לעשותו, ורמז רבינו בידים שלא לעשותו כלל, ורמז באצבעותיו על הפסוק "אנכי אערבנו מידי תבקשנו". וכן היה כי לא עשו האפעראציע, והאשה הנ"ל אחר זמן קצר נעשתה בריאה כאחד האדם.

זכר צדיק לברכה (ח"א אות קמ"ה)

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

ויהי מקץ שנתים ימים. כל מה שמירע לצדוק מירע לבניו, והתחזק הקדושים עשו הכל פועל דמיוני במעשיהם, ומותה הפעולה מזהה ונשמית לבניהם מחריהם (רמב"ן בראשית יג). ופשר שעל כן התחיל בלשון **ויהי מקץ**, לרמוז על הגלות והגאולה העתידה, דעכשיו בשעה שיש יוסף מבית האסורים, התחילה השתלשלות הגלות והגאולה עד עת קץ, כדאמרו (תנחומא): ויוסף הורד מצרימה, אל תקרי הורד אלא הורידו את מציו והשבטים למצרים, לקיים גזירת (בראשית טו) ידוע תדע; וכתבו (ספרים): על ידי שנעשה מלך עשה הכנות לגאולתם של ישראל, שנעבד והכניע קליפת שר של מצרים תחת ידו, ולמלוך כן לא היה כח בישראל לעמוד נגדו; על כל פנים יסוד כל הפרשה רומז על העתיד, וגרמז שם בחינת גאולה העתידה, רק שמלובש בהסתר וברמז. (דברי יואל)

ויהי מקץ שנתים ימים. כל מקום שנאמר ויהי, משמע לרה ומשמע שמחה, אם לרה אין לרה כיוצא בה, אם שמחה אין שמחה כיוצא בה (בראשית רבה מב). וכמו כן הכא מוכרח לדרשה אחר, ולרמוז שרמז בפרשה זו כל המורגנות, ולשה יעקב את כל הצרות והגליות, וזהו **ויהי** לשון צער. וכמו כן התחילה כאן גם התנוצצות הגאולה על ידי מלכות יוסף, ועל כן אמר **ויהי מקץ**, שהשתלשלות הקץ נמשך מזה, והוא השורש להגאולה העתידה להיות בימינו, ועל כן משמע **ויהי** גם בלשון שמחה. (דברי יואל)

ויהי מקץ שנתים ימים. יש לבאר מה מטע יוסף שהשתלשלותו תלוי שר המשקים שיזכירו לטובה, והלא החיוב על השלם להשתדל בהצלתו ולא לסמוך על הנס. ופשר דאמנם בהנהגה הכללית אסור לסמוך על הנס, וצריך לעשות חיוב פעולה, כדכתיב (דברים יד): למען יברכך ה' בכל מעשה ידך אשר תעשה, אבל בחינת גאולה העתידה, רק שמלובש בהסתר וברמז. (דברי יואל)

ויהי מקץ שנתים ימים. זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ תלס פרעה חלום (מדרש). נמלא דמתחלה נקצב זמנו להיות בבית האסורים י"ג שנים. לכאורה הרי אמרו (מדרש): בשביל שאמר והזכרתני נתוספו לו שני שנים, משמע דמתחלה היתה הגזירה רק על עשר שנים; ונראה דק"ו **הישמח משה** (מיכה ד' ה' נדו) כתב: הרבה קילין יש שהוא עת רצון והתעוררות לגאולה, ושנה רמזים בספרים הקדושים על זמני הגאולה, ודומים הללו הוא עת רצון והתעוררות לגאולה, ממנו כאשר יהיה הקץ של 'בעתה', לא יחתה משום דבר; ויתכן לומר שהיה התעוררות קץ ועת רצון ליוסף שיצא מבית האסורים לסוף עשר שנים, והקץ האמרון של 'בעתה' היה לסוף י"ג שנים, וזה לא יאחר בשום פנים, ועל ידי שאמר לשר המשקים והזכרתני, והיה נראה למראית עין כחילו בוטח בחלם רשע, על ידי זה נתעורר עליו קטרוג, ויתוסף לו עוד שני שנים, ומשלש דשני הקיצים תמיתיים המה. (דברי יואל)

ופרעה חולם והנה עומד על היאור. כל אחד מקבל השפעתו ממקום שהוא דבוק ומקושר שם, הצדיקים מקבלים כל השפעתם ממקור הקדושה מה', וכל חפציהם וקניניהם בא להם ממקום קדוש וגבוה, וזה לעומת זה הרשעים מקבלים השפעתם מן הסטרא אחרא (ספרים). וזהו **ופרעה חולם והנה עומד על היאור**, שכל עמידתו ומציאותו ותיאוו היתה מן העבודה זרה שלהם **היאור**, ועל כן **מן היאור עולות שבע פרות וגו'**, וכדלעיל (מדרש): הכל בא להם מן היאור השובע והרעב; שכן דינם של רשעים עובדי עבודה זרה, שכל השפעתם נמשכת מן העבודה זרה מקור הטומאה. (דברי יואל)

ופרעה חולם והנה עומד על היאור. בחלומו של פרעה נרמזו כל הגלויות וסיבות גלגוליהם, שעל ידי השובע נשתלשל יוסף יעקב ובניו למצרים, וגלות מצרים הוא השורש לכל הגלויות, ומשו נמשך הגלות גולה אחר גולה עד ביאת משיח במהרה בימינו, ועל ידי זה החלום היה בכח עליון שרמזו בה כל הגלויות. (דברי יואל)

ותבלענה השבלים הדקות. וקשה למה שייך לומר שהשבלים בלעו, הלא אמרו (ברכות נה:): אין מרחין לאדם בחלום דבר שאינו יכול להיות (בעלי התוספות). ונראה דאעל המלחמים שבאו לאבדהם כתיב (בראשית יח): והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, ואמרו (בראשית רבה מח): אכלו סלקא דעתך, אלא נראין כאוכלין, רמזון רמזון מסתלק; והכוונה שעשו אותה הפעולה עצמה שנעשית על ידי האכילה, שכשהוא נבלע ומתעכל הוא נכלה מהעולם, על כן גם דבר זה נקרא אכילה, כיון שהיא פעולה דומה לאכילה, אבל בחלמת לא אכלו. והנה בליעת השבלים הדקות את השבלים המלאות, הרמה על פתרון החלום, שלא היו ניכרים שנות השובע בשנות הרעב, כדאמרו (מדרש): אף שכל המצריים הכינו להם מבואה לרוב בשנות השובע, אולם לא נשאר להם מאומה כי הכל נרקב, ולא נשאר רק מה שאגר יוסף בקדושתו; וזהו **ומבלעה השבלים הדקות**, שלשון בליעה מורה גם על הסתלקות הדבר, שהמבואה נרקבה ונסתלקה מהעולם, שלא היו ניכרים שנות השובע בשנות הרעב, שלא נשאר מאומה מאותו הזמן, ובליעה כזו של סילוק יכול להיות גם בשבלים. (שפת הגדול רלה)

את חטאי אני מזכיר היום. יקשה לנקד מאדם רשע השתלות, דגורס פרס בנפש, אמנם יוסף לא טעה בו, רק דבאותה שעה כשר היה (מור וקציעה פט). והנה כלל גדול (משלי יג) שהולך את חכמים יחכם, ולפי שכר המשקים היה בצוותא חדא עם יוסף זמן רב, לא ימלט שלא השפיע עליו, ומתקרב על ידו אל הקדושה, אולם אחר שחזר לבית פרעה, חזר לגילוליו ונתרחק מן הקדושה, וזאת התנה יוסף עמו, שלא יזכיר אותו רק כשיאמר בבחינת הקדושה. ונראה להיה סיבה מאת ה', שבאותו היום שהיה זמנו להזכירו לפני פרעה, נשפע עליו רוח טהרה מן השמים כדי למלאות רצון קדיק, והנה הכלל הוא כי הרשעים אין מכירים בעצמם שהם חוטאים, אדרבה מוצדים שכל מעשיהם טובים, אולם כשנשפע לאדם רוח טהרה, אז מכיר רוב פשעיו. וזה שאמר שר המשקים אל פרעה **את חטאי** בלשון 'רבים', כל החטאים שלי **אני מזכיר היום**, דעל ידי שנשפע עליו היום רוח טהרה, הכיר בחטאיו הרבים, כדי שלא יהיה רשע בחותה שעה, ויוכל לעשות טובה ליוסף. (דברי יואל)

ושם אתנו נער עברי עבד. נער שוטה ואין ראוי לגדולה (רש"י). לכאורה איך לא חש לשקר במילתא דעבידא לאגלויי. ונראה דאמרו (סנהדרין פו.): בעיקבתא דמשיחא יהיה סר מרע משמולל על הבריות, ופירשו (רש"י): כל העולם מוחרין עליו שוטה הוא, היינו דמשמולל לשון שטות; על כן לאדם שהולך בדרך התורה וסר מרע, אפילו אם יהיה חכם מחוכם, משמולל הוא על הבריות. ולכן אמר שר המשקים **נער שוטה** של יוסף, שהיה נחשב בעיניו כשוטה, ולא היה מתירא שיתפס בשקרו, שידע שגם פרעה הוא במדריגה זו שאינו סר מרע משמולל בעיניו, אולם היה סיבה מן השמים שיאמין בו בעיני פרעה, שהיה הכרח שיכניע טומאת מצרים, וכח זה השפיע על הכלל ישראל להתקיים בתוך טומאת מצרים. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם

סיפר הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע: מעשה שהי' אצל הבעש"ט הק' זי"ע שנסע פע"א עם תלמידו הרה"ק ר' מענדל מבאר זי"ע, ויהי באמצע הדרך ויצא ר' מענדל למים, ואמר לו הבעש"ט יהי' לך בטחון אמיתי בהשי"ת ויזמין לך מים, וכן עשה, ונזדמן לו ערל אחד ושאל אותם אם פגעו בססים שנאבדו ממנו, וזה כבר שלשה ימים שהוא הולך לבקש אחריהם, ושאלו אותו אם יש לו מים, ואכן נתן לר' מענדל לשתות מים, אח"כ שאל ר' מענדל לרבו הבעש"ט הק': היות שכל סיבת זה הערל לא היה כי אם למעני להרוות צמאוני, מה אם כן היה צריך לנסוע זה שלשה ימים, השיב לו הבעש"ט: דע, שהשי"ת הזמין לך אותו כבר מקודם, כדי שברגע שיהי' לך בטחון אמיתי בו ית' ימלא חסרונך, והוסיף הרה"ק ר' פנחס מקאריץ על זה: הרי לנו גודל כח הבטחון, שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהי' לו זה הבטחון, על דעת שיהי' לו בטחון אמיתי, ובזה יל"פ דברי האוהחה"ק שמפרש את הפסוק "ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם" שפרעה חלם כל לילה במשך השנתים ימים זה החלום אלא שתמיד שכח מה שחלם, אולם זה הפעם "מקץ שנתים ימים" חלם ולא שכח, עיי"ש, ולכאורה יש להבין מה היה צורך לכך שיחלום חלום זה כל לילה, אולם לפי האמור מובן כי היות ובתחילה בטח יוסף בשר המשקים ונענש "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו" עד שיהי' לו בטחון אמיתי, אולם הקב"ה הזמין גאולתו קודם ופרעה חלם חלומות אלו כל לילה במשך שנתים ימים, כדי שיהיה מוכן לגאולת יוסף מיד כשישיג הבטחון האמיתי בה'.

(אמרי פנחס)

ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות

מסופר שפע"א בא הרה"ק משינאווא לשבות בעיר אוהעל, ובעת ההיא שימש שם ברבנות הגה"ק ר' משה יוסף ט"ב זצוק"ל, והי' שם איש אחד שלא קיבל מרות מאת המרא דאתרא, והאיש ההוא בא לפני הרה"ק משינאווא וביקש ממנו שיכתוב מכתב לאחד מחסידיו שיתרצה להשתדך אתו, ואמר לו הרה"ק משינאווא שיכתוב, ואחר השבת בא הנ"ל עוה"פ לידע מה נעשה, אז אמר לו הרה"ק משינאווא שלפי דעתו אין זה שידוך הראוי, וחשב הנ"ל שבוודאי אומר לו כן בשביל שהוא אינו נכנע להרב דמתא שהוא חתן גיסו, הוציא הרה"ק משינאווא את המכתב והראה לו שהיא כתובה כולו, ואמר לו שבאמת הי' בדעתו מתחילה שאין זה שידוך כראוי אלא שחשש אולי בא לו זה בדעתו מחמת עצלות שאינו רוצה לכתוב, ע"כ אמר לו שיכתוב וכן עשה שכתב, והיות שלא נשתנה דעתו גם אח"כ א"כ בוודאי שהאמת אתו ואין זה ראוי לו, ובזה פי' הרה"ק משינאווא הפסוק "ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות", ובתרגום מפרש "חשב מה דמליל עמהון", ואין זה הפי' לפי פשטותו, והנה יוסף היה רוצה שאחיו יסבלו קצת ולהמתיק בזה שלא יקבלו עונש על מכירתו, אבל אולי הי' כוונתו בזה להתנקם מהם, והנה אם אדם נוקם בחבירו הוא לא יודע איך לדבר, כי בוער בו כעסו אבל אולי היה כוונתו בזה להתנקם מהם, והנה אם אדם נוקם בחברו הוא לא יודע איך לדבר, כי בוער בו כעסו אבל אם הוא חושב כל דיבור שמוציא מפיו אז בוודאי אין כוונתו להתנקם, וזה פי' ויתנכר אליהם כי יוסף עשה עצמו כמי שלא הכיר אותם, והי' קשה להתרגום איך זה אפשר אולי היה לו איזה פניה בדבר וכוונתו היתה לנקום בהם, על כן חשב מה דמליל עמהון, היינו כל דיבור שהוציא מפיו כמו שאין לו שייכות בדבר. **(אור פני יהושע)**

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

ויהי מקץ. והקשו המפורשים למה נקט 'ויהי' לשון צער (מגילה י') והלא בכאן התחילה השמחה להתנוצץ ביוסף. ובמד"ר (ב"ר פ"ט, א) הה"ד (איוב כח, ג) קץ שם לחושך, ומה ענינו לכאן. **ונראה לפרש בדרך צחות על פי ששמעתי בשם איזה צדיק**, טעם למה ויהי מורה על צער והיה מורה על שמחה (ויק"ר יא) ואמר הטעם דבאם יש ח"ו איזה צער לאדם אומר הלואי וכבר עברו ימי הצער, משא"כ אם יש לו שמחה הוא אומר הלואי שהשמחה תמשך לעולם, לכן מהלשון בעצמו נבין 'ויהי' לשון עבר מורה על צער, 'והיה' שהוא לשון עתיד מורה על שמחה עכ"ד. והיות שעתה התחילה השמחה ליוסף הצדיק לכן אמר 'ויהי מקץ', שמעתה בא הקץ וסוף לימי הצער שלו. וז"ש המדרש כוונת הקרא הה"ד 'קץ שם לחושך', שעתה הוא עת קץ וסוף לחשכות של יוסף הצדיק והתחילה ההצלחה להאיר עליו, כן נזכה כלנו יחד עם כל אחבנ"י אמן.

שארית אהרן

ואל שדי יתן לכם רחמים. אפשר לומר בדרך צחות, על פי מאמרם ז"ל (זה"ק פר' פנחס רנא ע"ב) מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו די. והיינו דבאמת כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אבל בשר ודם אינו יכול לקבל רוב טובה, והראיה דגם בריאת העולם היה בחסד כמו שנאמר (תהלים פט, ג) כי אמרתי עולם חסד יבנה, ואעפי"כ אמר השי"ת די, לכן יאמר גם לצרותינו די ויתן 'לכם' רחמים, בבחי' 'לכם', דהיינו שהרחמים יהיו באופן שנוכל לקבל אותו.

שארית מנחם

ועל השנות החלום פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלוקים לעשותו. ויל"פ עפימ"ש הזוה"ק כי יש ב' מיני חלומות א' ע"י מיכאל וא' ע"י גבריאל, ויש בכל אחד מעלה וחסרון, הא' יש בו מעלה שכל דבריו מתקיים ואין בו שום דבר בטל, והחסרון היא שלפעמים יגיד על זמן רחוק ולא בקרוב יבוא, והב' הוא להיפוך שיש בו דברים בטלים שאינו מתקיים, אמנם אם יהא החלום דבר המתקיים יבוא בקרב הימים, נמצא כאשר רוצה הקב"ה להראות לאדם חלום שידע שיבוא בקרוב וגם יתקיים כולו, אז שולח לו החלום ב' פעמים פעם אחד ע"י מיכאל ופ"א ע"י גבריאל, ואז יש לו ב' המעלות גם יחד, ומסיבת זה חלומו של פרעה נתקיים כולו ולא הי' בו שום דבר בטל והי' מעותד לבוא תיכף, ולכך חלם ב' פעמים בסגנון אחד ממש, וז"ש יוסף ועל השנות החלום פעמים הוא לב' טעמים, א' כי נכון הדבר, מלשון אמת נכון הדבר, וגם ממהר האלקים לעשותו, ולכן הוכרח לחלום לו פעמים ע"י מיכאל וגבריאל כאמור.

(פנינים יקרים)

☆

ויקראו לפניו אברך. פירש"י בדברי אגדה דרש ר' יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים, אמר לו ר' יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים אין אברך אלא לשון ברכים, והנה לכאורה קשה הלא ע' פנים לתורה וכפטיש יפוצץ סלע ואיזה עיוות יש כאן, והנראה בזה דהנה מצינו הלשון המורגל בפי חז"ל יניק וחכים וכן הוא הסדר הנכון, ורצונו לומר הן אמת דהוא יניק אבל הוא חכם גדול, ובלשון זה הוא נדרש לשבח, אבל אם נאמר להיפוך חכים ויניק הוי לגנאי, כאילו אמר הן אמת שהוא חכם אבל יש בו ריעותא שהוא יניק, והשתא לפי דרשת ר' יהודה הו"ל לקרותו רך אב כמו יניק וחכים ולא אברך שהיא חכים ויניק, וזהו שאמר ר' יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים, דלפי דרשתך הם מעוותים וכתובים למפרע ולכך דרש הוא לשון ברכים.

(משכנות יעקב)

☆

ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש. וברש"י א' ומדרשו מי שאמר לעולמי די יאמר די לצרותי, ולכאורה תמוה הוא מה שייך זה לזה, וי"ל כי ידוע שסך שנות חיי האבות הקדושים הוא חמש מאות שנה, כנגד מהלך העולם שהוא חמש מאות (ירושלמי ברכות פ"א ה"א), נמצא שיעקב ידע כמה יהיו מספר שנות חייו, לפי סך השנים שהניחו לו אבותיו, ולפי"ז אילולא אמר הקב"ה לעולמו די, והיתה העולם נמתחת יותר ממידתה עתה, היה יעקב אבינו גם חי יותר, והנה מדרך העולם, שעל איש רך בשנים אומרים: עוד יש לו עת לחיות חיים טובים, ועדיין לא עברו עליו רוב שנותיו, אולם כאן אצל יעקב שמעט השנים נשארו לו לחיות עלי אדמות, לכן אמר: "מי שאמר לעולמו די" ר"ל שעתה מהלך העולם הוא רק חמש מאות שנה, אם כן לא נשארו לי רק שנים מעטות, על כן "יאמר די לצרותי" שאחיה עכ"פ המעט אשר לפנ בטוב.

עדות ביוסף)

דורש טוב

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על ארץ מצרים, מקשין העולם על הוספה זו שהוסיף יוסף אחר שכבר גמר פתרון החלום, **וכי ליעץ עצות מינהו פרעה, הלא רק לפתור חלומו נקרא.**

ונראה דהנה בחלומו ראה פרעה את השבלים עולות בקנה אחד, ולכאורא מה הפתרון על ה'קנה' שראה, אלא איתא בגמרא ברכות (נו ע"ב) **הרואה 'קנה' בחלום, יצפה לחכמה,** שנאמר 'קנה חכמה' (משלי ד, ז) **וממילא ענין הקנה מראה שיראה פרעה איש נבון ו'חכם' וישיתהו על ארץ מצרים, ולכך אמרו יוסף לפרעה, כי הוא חלק מהפתרון.**

(אלשיך הקדוש)

אי נמי, דהנה איתא בגמ' ראש השנה (דף טז) **'בפסח נידונין על התבואה'**, וכיון שחלום פרעה היה בליל ראש השנה כדאי' שם (ר"ה דף יא) **'בר"ה יצא יוסף מבית האסורים'**, א"כ קשה על פתרון יוסף שאמר שהחלום מורה על תבואת הארץ, דא"כ אין החלום בעתו ובזמנו מה שבא החלום עתה בר"ה, שהרי **'בפסח נידונין על התבואה'** ולא בר"ה, ולתרץ קושיא זו אמר יוסף **"ועתה"** פי' פתרון ביאת החלום עתה בר"ה, כי יראה פרעה **"איש"** נבון וחכם, **ואדם הזה הלא זמן משפטו שפיר בר"ה, ורצו לפסוק לו גדולה מן השמים ולכן בא החלום עכשיו.**

(ישועות יעקב, קהלת משה)

באופן אחר י"ל דהנה פרעה חלם שהוא עומד **'על היאור'** והפתרון על זה הוא שפרעה הוא **'במקום היאור'**, דהנה **היאור היה מזין ארץ מצרים** כמובא ברש"י, ובשנות הרעב היאור בטל ממלאכתו, ופרעה יעמוד במקום היאור לזון את הארץ, ולזה מוכרח שיעמיד איש שיפעול הכנת המזון לעם, ע"כ **להשלים פתרון החלום אמר יוסף ועתה יראה פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על פרנסת הארץ.**

(בני יששכר, תשרי ב, כד)

וַתִּבְלַעְנָה הַשִּׁבֳּלִים הַדַּקּוֹת אֵת שֶׁבַע הַשִּׁבֳּלִים הַבְּרִיאוֹת וְהַמְּלֵאוֹת וַיִּיקַץ פַּרְעֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם: וַיְהִי בַבֹּקֶר וַתִּפָּעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ וַיְסַפֵּר פַּרְעֹה לָהֶם אֶת חֲלֹמוֹ וְאֵין פּוֹתֵר אוֹתָם לְפַרְעֹה: (מא ז–ח).

וטעם וייקץ פרעה והנה חלום. הנה חלוס שלס לפניו, לשון רש"י. ולפי דעתי ירמוז כי עמד על מטתו מקיץ מחשב בחלומו לולי ירחה עוד לבר פעם שלישית, וכאשר עמד בבקר ולא חלס עוד נפעם רוחו. וזה טעם ויהי בבקר ותפעם רוחו: לחל בנבוכדנאלר לחמר 'ותתפעם רוחו ושנתו נהיתה עליו', כי גם בלילה לא שכב לבו. והזכיר וייקץ פרעה מן הענין הנזכר בספר השינה כי חלוס שיחלוס לחריו חלוס לחר מענין לחר בשנתו ליננו מתקיים, על כן לחמר כי כאשר הקיץ נהיה חלוס, וחשב בו על הבקר לולי ישתלש חלומו כאשר נשנה.

וְעַל הִשָּׁנוֹת הַחֲלוֹם אֶל פַּרְעֹה פַּעֲמָיִם כִּי נָכוֹן הַדָּבָר מֵעִם הָאֱלֹקִים וּמְמַהֵר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂתוֹ: (מא לב).

ועל השנות החלום אל פרעה פעמים. טעם השנות החלוס, שנשנה שני פעמיס בלילה לחר, כי היה לפשר שילמה בחלוס לחר הפרות והשבלים להודיעו כי לין חריש וקליר', ועשה ממנו שני חלומות בלילה זה לחר זה בלילה לחר, ולין לרך החולמים כן, להודיע כי הלבר מזמן וממהר החלקים לעשותו. וזה טעם פעמיים כי לא נשנה בפעם לחת[ה].

מעשה חש"ב

א רש"י מבאר שלכן כתוב כאן 'והנה חלום', אע"פ שכבר ידעינן שזה היה חלום, כמו שנאמר (לעיל פסוק ה) 'ויישן ויחלום שנית', משום שעכשיו נשלם חלום שלם לפניו, והוצרך לפותרם. אמנם רש"י לא פירש מה נתחדש בחלום השני יותר מחלום הראשון, שלכן נעשה החלום שלום יותר. וכן לפירוש רש"י קשה למה רק 'בבוקר' נפעם רוחו, ולא מיד כשהקיץ אחר חלום השני.

ב רבינו מביא בהמשך דבריו בשם ספר השינה כי חלום שיחלום אחריו חלום אחר מענין אחר, אינו מתקיים החלום. ולפי"ז כוונת הפסוק 'ויקץ פרעה והנה חלום', שמזה שלא חלם עוד חלום מענין אחר, הבין ש'והנה חלום', פירוש שהחלום הוא חלום אמת שיתקיים. [ואבל החלום השני של השבלים, לא ביטל החלום הראשון של הפרות, שהרי פרעה הבין דשני החלומות הם מענין אחד, וחלום אחד הם, כמפרש רבינו לקמן].

אבל עדיין חשב פרעה מהחלומות עד הבוקר, אולי יחלום חלום מענין אחר, ואז שוב אין החלום הראשון תתקיים. או שיחלום עוד חלום מענין הראשון, וע"ז יבין פשר החלום. ולכן דווקא 'בבוקר' כשראה שלא חלם עוד חלום אחר 'ותפעם רוחו'. אמנם לפירוש רש"י קשה למה רק בבוקר נפעם רוחו.

ג רש"י מיישב החילוק למה אצל נבוכנדצר כתיב עם ת"י כפולה 'ותתפעם', ששם היו שתי פעימות, שכחת החלום והעלמת פתרונו. משא"כ כאן נעלם מפרעה רק פתרונו. ורבינו מיישב, דאצל נבוכדנצר פעם רוחו פעמיים, בלילה וביום. משא"כ אצל פרעה פעם רוחו רק ביום. שבלילה חשב לחלום עוה"פ.

ד פירוש, שמש"כ 'השנות החלום' אין הכוונה שהחלום נכפל, פעם במראה הפרות ופעם במראה השבלים, שהרי אין זה כפילות, כמו שכתב רבינו לעיל (פסוק ב') כי הפרות הם סימן לחרישה, שהחרישה דרכה להעשות בפרות, והשבלים הם סימן לקציר. והם ב' חלומות המשלימים זה את זה, לכן מפרש רבינו שכוונת 'השנות החלום', שחלמו 'בב' חלומות' נפרדות. והרי היה יכול לחלום בחלום אחד מהפרות והשבלים.

ה מבואר בכתוב שמזה שחלם פעמיים, הרי הוא סימן שממהר אלקים לעשותו. והנה לעיל (מא, ז–ח) כתב רבינו שמזה שחלם פעמיים, ידע פרעה שזהו חלום העומד להתקיים. וא"כ מהיכן ידע יוסף ש'השנות החלום אל פרעה פעמים וגו' וממהר האלקים לעשותו'. לכן הוסיף רבינו שמזה שב' החלומות היו 'בלילה אחד', שאין דרך החולמים כן, מזה ידע יוסף שממהר אלקים לעשותו.

פירוש: שפרעה הבין רק הרמז שחלם פעמיים, שהחלום חלום אמת. ויוסף הוסיף לו שמזה שחלם פעמיים באותו לילה סימן שממהר האלקים לעשותו.

וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת אָחָיו וַיַּכִּרֵם וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאַיִן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לִשְׁבָּר אֹכֶל: (פרק מב פסוק ז)

... או יהיה ויתנכר בכלן, שהתנכר להם בדבריו שדבר להם קשות, ואמר להם בכעס, כלילו לא יכול אדם לפניו לשבר. מאין באתם לפני, ויאמרו מארץ כנען לשבר מכל, וכאשר הזכירו לו את זה, אז נתברר לו שהם אחיו באמת וזה טעם ויכר יוסף (פסוק ח) פעם שניה כי נתוסף לו בהם הכר וידיעת אמת. ורש"י ז"ל כתב נעשה להם כנכרי בדברים לשבר אתם קשות. ועל דעתו יהיה ויתנכר לומר שדבר באיש נכרי[א]. ואינו נכון[ב].

וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת–אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכָּרֻהוּ: (פרק מב פסוק ח)

והם לא הכרהו. ימאר שלא הכירוהו כלל, ולא הולרך עוד להתנכר אליהם. ואמרו רבותינו (ב"מ לט:) בטעם הכרה לפי שהניחם חתומי זקן, והם לא הכירהו שיצא מאלפא בלא חתימת זקן, ועכשו מלאוהו בחתימת זקן. והנה ישאבר וזבולון חיגם גדולים מיוסף רק מעט, אבל כיון שהכיר את הגדולים הכיר את כלם. ועוד היה מכירם מדעתו שיכולו עם, והם לא נתנו לבם שיהיה העבד אשר מכרו לישמעאלים הוא השליט על הארץ. ואמר רבי אברהם, בתחילה הכיר שהם אחיו, ואחרי כן השתכל בכל אחד והכירו[ג].

וְקֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת אֲחִיכֶם אַחֵר וְאֶת בִּנְיָמִן וַאֲנִי כַּאֲשֶׁר שָׁכֹלְתִּי שָׁכָלְתִּי: (מג יד)

ואני כאשר שכלתי שכלתי. ואני על שובכם אהיה שכול מספק. כלשאר שכלתי מיוסף ושמעון, שכלתי מבניימין, לשון רש"י. והנכון[ד] שהוא אומר, לא תוכלו להוסיף עלי שכול, כי כבר שכלתי, יתנחם מכל הצד עליו ביתרון כלאו על יוסף וכמוהו 'וכאשר אבדתי אבדתי' (אסתר ד טז), כלומר כבר אני אבודה ואם ימילני לא יוסיף עלי אבדן.

מעשה חש"ב

א תמצית השיטות: לפי דעת רבינו 'וידבר אתם קשות', היינו שדיבר אתם בכעס, דהיינו 'האופן' שדיבר היה קשות, אבל תוכן הדברים 'מאין באתם', לא היה דברים קשות. שכן דרך העולם ששואלים מאין באתם. משא"כ לפי דעת רש"י, אופן הדיבור היה בנחת, רק ה'תוכן' של הדברים היה דיבור קשה. ולכאורה צ"ב למה 'מאין באתם' נחשב לדיבור קשה, מבואר במזרחי בשם המדרש רבה (בראשית רבה צא ו) שהדיבור קשה הוא מה שמבואר בפסוקים הבאים שאמר להם 'מרגלים אתם לראות את הערות הארץ באתם'.

ב אפשר לפרש ה'ואיננו נכון', דלפי פשוטו של מקרא משמע דהדיבור קשה הוא מה שמבואר בכתוב זה 'מאין באתם', ולפי פירוש רש"י הדיבור קשות מבואר רק בשני פסוקים שלאחריו. ולכן מפרש רבינו ש'האופן' שדיבר אתם היה קשות.

ג ביאור הדברים, דהנה האבן עזרא מקשה על כפל הלשון, שהרי בפסוק ז' כתיב וירא יוסף את אחיו 'ויכירם', ואם כן למה חזר שנית כאן ואמר 'ויכר יוסף את אחיו'. ומיישב האבן עזרא שבתחילה הכירם באופן כללי וזהו 'ויכירם', ואח"כ הכיר כ"א באופן פרטי, וזהו הכוונה 'ויכר יוסף את אחיו'.

אמנם לכאורה צ"ב מדוע הוצרך לומר שהכירם באופן פרטי, דמאיזה סבה שלא יכירם, ולפי מה שכתב רבינו מקודם שישאבר וזבולן אינם גדולים מיוסף רק מעט, וכמו שיוסף היה בלי חתימת זקן בעת מכירתו, גם הם היו בלא חתימת זקן, ועל כן מוכרח שבתחילה לא הכירם באופן פרטי, אלא באופן כללי, ובאשר ראה את הגדולים שהכירם לפי שהניחם חתומי זקן, ע"ז כבר הכיר את כולם באופן פרטי.

ולפי"ז אתי שפיר מה שדקדק רבינו בלשונו 'ואמר רבי אברהם', ולא נקט 'רבי אברהם אמר', כי מוסיף על ענין הראשון ואינו חולק עליו.

ד טעם הדבר שרבינו מבאר באופן אחר, ולא ס"ל כרש"י, דלפירוש רש"י קשה איך אפשר לומר כאשר שכלתי מיוסף ושמעון בבת אחת, הרי על יוסף חשב שחיה רעה אכלתהו, ואינו בין החיים, לכן נכון הלשון 'שכלתי', משא"כ על שמעון ידע שהוא חי והוא רק במשמר, וא"כ אינו נכון לומר על אדם חי 'שכלתי'. לכן מבאר רבינו ד'שכלתי' קאי רק על יוסף, וה"פ 'כאשר שכלתי' – כשכבר שכלתי כשמת יוסף, 'שכלתי' שכול אני, והוא כמתנחם מכל מה שיבוא עליו.

(מאמר המשך)

שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ

(משלי כא, כג)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשת תולדות (בראשית כז, יג) **מצאנו איך שרבקה אמינו אמרה ליעקב שאל יפחד כלל מקללת אביו ועלי קללתך בני, דהיינו שרבקה תקבל הקללה עליה במקום יעקב, ונמשיך לחקור האם יש דבר כזה שאדם יכול לקבל עליו קללת חבירו, וגם לעיין אם יש ענין כזה שאדם יכול לקבל עליו חובות חבירו.**

וכעת נמשיך לחקור ולברר אחר שאדם עושה תשובה גמורה, האם חוזרים העבירות להמסופר והזכיות להמספר, או לא?

ובאמת הרה"ק ר' הלל מקאלאמייא ז"ל בספרו 'מקרי דרדקי' (פ' מצורע) מסופק בזה, ומצדד דע"ז לא מהני תשובה, משום 'דכללא הוא משמים מיהיב לי' משקיל לא שקלי', עי"ש, אולם בספרי אחרונים מצינו כמה שיטות בזה.

ידוע מה שאמרו חז"ל (ערכין טו:) בשם ר' אחא בר חנינא דמספר לשון הרע אין לו תקנה, וביארו הרבה אחרונים (באר שבע עה"ת פרשת מטות, תולדות יעקב יוסף פרשת מצורע וכ"כ בספרו בן פורת יוסף לקוטים, ועוד) הטעם בזה, משום דכיון שלקחו עבירות מחבירו אשר סיפר עליו לשה"ר, היינו שיש עליו עבירות של חבירו ואינו יודע איזה עבירה הוא, דכל עבירה יש לו תיקוני תשובה שלו, וכיון דאינו יודע איזהו, אינו יכול לעשות תשובה כראוי, ועוד דהא צריך להתוודות על עוונות וכיון דאינו יודע איזה עבירה לא יוכל להתוודות ולכן אין לו תקנה, עי"ש, ומזה מביאים הרבה אחרונים ראי' דלא מהני תשובה על חטא דלשון הרע להחזיר העבירות להמסופר, דא"כ עדיין יש לו תקנה שישוב על הלשון הרע ויפייס המסופר, ובזה יחזיר העבירות לבעליו ואינו צריך לעשות תשובה ע"ז.

ובדרך אגב, עי' בספר 'זכר צדיק' [ב' דרשות אחרונות של הרה"ג ר' רפאל הכהן ז"ל מהאמבורג] אשר בתו"ד כתב (דף י:) בזה"ל: "מה שיקשה באמת תקנת המספר לשה"ר הלא היא התשובה על אותם עבירות שעשו פלוני ופלוני שדיבר עליהם ונוספו לו גם עוונותיהם על עוונותיו, ואלו הם שמכבידים עליו כובד משא עוונותיו ומקשים התקנה עליהן מכמה פנים, כי לא לבד שנעלם ממנו איכות וכמות העבירות ההן שנוספו עליו, ואיככה יוכל לשוב על עבירות אשר לא ידע מה הנה, עוד רעה אחרת וגדולה היא לו, כי גם התשובה הגמורה אשר על כל חטא ועון היא שיבוא דבר עבירה ויפרוש ממנה, גם היא לא תועיל לאותן העוונות שנוספו על עוונותיו, כי הנה אמרו ז"ל (יומא פו:) "היכי דמי בעל תשובה כגון שבא דבר עבירה לידו ופירש הימנה, מחוי רב יהודה ובאותה אשה באותו פרק ובאותו מקום, ועי"ש בפרש"י (ד"ה באותו אשה) מתוך שדומה מכל וכל לזמן שנכשל בו כבר יצרו מתגבר עליו, ואומר לו ראה פלונית ואותו מקום ואותו פרק הוא, קום עשה מה שעשית כבר", עי"ש, והטעם בזה דיש טבעי ומזגי בני אדם למחלקות רבות ושונות, אחד יש לו תאוה לגזול, והשני יש לו תאוה לדברים אחרים, ומי שאין לו תאוה ונטיה לאותה עבירה, קל לו לפרוש מן העבירה ההיא, ורק מעבירה שיש לו תאוה אליו קשה הוא לפרוש, ולכן התשובה היא רק כשתבוא לידו שנית אותה עבירה בכל הדמיון, והוא כובש את יצרו ופורש ממנה אז הוי תשובה, והמספר לשה"ר שנתוספו לו עבירות אחרות, אפשר הן מהעבירות שלא עבר עליהן מעולם ואין תאוותו נמשכת אחריהן, ואף אם יבואו לידו אין יצרו

מסיתו לעבור עבירות הללו, וא"צ לכבוש את יצרו, וממילא אין לו תשובה שלימה עליהן", עי"ש.

אולם מרן החיד"א ז"ל בספרו 'ראש דוד' (פ' תזריע מצורע) האריך לבאר הפסוק זאת תהיה תורת מצורע וגו' [ומציין שם דכן מצא גם בספר כתנות אור לבעל פנים מאירות] דאם מספרין לשון הרע אז נוטל החובות של חבירו, **אולם אם ישוב חוזר החובות לחבירו וזכיות להמספר, וע"כ כשעדיין לא שב התורה לא הוי שלו, וכששב חוזר תורתו**, ובזה פירש זאת תהיה תורת מצורע אימתי תהי' תורת מצורע דהיינו אימתי יחזור תורת המצורע - ביום טהרתו דהיינו כשישיב יחזור תורתו, עי"ש, ומזה מבואר דאכן מהני תשובה.

גם מרן החתם סופר ז"ל בדרשותיו (ז' אדר תקצ"ו) כתב בל"ק: "אמרתי רמז בפרשת השבוע על שולי המעיל רמוני תכלת ופעמוני זהב בתוכם, פעמון זהב ורמון, פעמון זהב ורמון, ונחלקו רבותינו בזה רש"י ס"ל שהי' פעמונים בפני עצמו ורמונים בפנ"ע, ורמב"ן ס"ל שהי' פעמון בתוך חלל הרמון עצמו, וכתב מורי בהפלאה לשון פעמון ורמון פעמון ורמון משמע כפירש"י, אלא שצריך לדחוק בלשון ופעמוני זהב בתוכם דמשמע כרמב"ן בתוכם ממש עי"ש. מ"מ לא לחינם נכתב לשון זה ופעמוני זהב בתוכם, נראה לי כי אחז"ל (ערכין טז.) המעיל מכפר על לשון הרע יבוא דבר שבקול ויכפר על דבר שבקול, וידוע כי רמון מרמז על מליאי מצות כרמון אך נתרוקן על ידי לשון הרע שנוטלים כל מצותיו ונותנים לאידך שנדבר עליו, **וכשיתכפר על לשה"ר אז מחזירים לו מצותיו ויתמלא הרמון כבתחילה**, ע"כ רמז שהפעמון שהוא קול של לשה"ר הוא בתוך הרמון, שהרי נתרוקן המצוות ונתמלא מקול לשה"ר, אמנם כהשנשמע קולו בבואו אל הקדש לשרת ויתכפר לו עוונו, אז פעמון זהב בקול הקודש ורמון מלא מצות, פעמון זהב של קדש ורמון מלא מצוות זה בצד זה", עי"ש, ומבואר מזה דאם נתכפר לו מחזירין לו מצוותיו, אבל עדיין אינו מבואר מדבריו אם העבירות חוזרין להמסופר, וע"ע מש"כ בדרשות (חלק ג' מאמרים על ראש השנה) כמה דברים נפלאים בזה.

ובספה"ק 'מי השילוח' (ח"א פ' בהר) בביאור פרשת מכירת בית ערי חומה, כתב בלש"ק: "הפרשה הזאת מבתי ערי חומה מורה שידע האדם כי אף שנתבארו עניני יובל שיש זמן ועת לכל, ואף שחטא האדם נגד השי"ת לא לעד יקצוף עליו, זה רק כשהאדם יחטא בדברים שבין אדם למקום ויגרום מדת הדין שימכור מאחוזתו או ימכר לעבד לא יהי' לצמיתות, ובשנת היובל יצא ואיש אל אחזתו ישוב, אבל אם יגרום לאדם מדת הדין מחמת עבירות שבין אדם לחבירו, ועיקר באם יחטא ח"ו ויבייש את האדם בדיבורו, וזה מורה הפסוק ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה כמאמר בערכין (טו:) שתי חומות יש בפיו האדם, ועי"ז יוכל ח"ו האדם למכור ולהפסיד כל זכיותיו וחבירו יקנה אותם וכו', **והעצה היעוצה בזה כי יפייס את חבירו בתוך השנה, וע"ז נאמר ימים תהי' גאולתו**, ואם לא יגאל וקם הבית וגו' לצמיתות וגו', היינו שאם לא יפייס את חבירו ישארו זכיותיו ביד חבירו לצמיתות", וכו' עי"ש, ומבואר בהדיא דאם יפייס את חבירו יחזיר לו זכיותיו.

וכן מצינו בדברי רבינו הק' ז"ל ב'דברי יואל' (פ' מצורע דף תנ"א), וזל"ק: "אמנם אם המספר לה"ר חוזר בתשובה אזי שבים כל מצותיו אליו וכו', ובזה יבואר הכתוב זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו, דמשמעינו הכ' דאף שע"י שסיפר לשון הרע איבד מצוותיו ובא אליו צרעת, מ"מ בעת שבא לטהר ולחזור בתשובה, חוזרים אליו כל התורה והמצוה שנלקחו ממנו בעונו" וכו', עי"ש שהאריך בזה.

וה'בן איש חי' בספרו 'בן איש חיל' (חלק ג' לשבת תשובה) כתב בזה דבר נפלא, וזתדה"ק: בענין שמתפללין כתבינו בספר זכיות, דלכאורה מה מקום יש לבקש ע"ז דאם יש לו זכיות הרי כבר נכתבו, ואם אין לו זכיות למה יכתבו או יתוספו לו זכיות, אלא לפי מש"כ החובות הלבבות דמי שדיבר לשון הרע זכיותיו הולך להמסופר, וכתב הרב 'מערכי לב' ז"ל (ח"א, דף קנ"ד ע"ב) דכל זה דוקא אם המבזה והמחרף את החכם עומד במרדו, אבל אם נתחרט והלך והשתדל לפייס ונתפייס בכי האי גוונא אינו מפסיד את זכיותיו, **וגם בכהאי גוונא אין מטילין עליו מן השמים עונות החכם כיון שכבר נתפייס**, עכ"ד, והנה לא יבצר שהאדם יחטא להבירו בתוך ימי השנה לחרף ולבזותו על לא חמת בכפו, בפניו ושלא בפניו, וכ"ש אם יספר עליו לשה"ר וא"כ מן הדין הוא ליקח זכיותיו, ואמנם ישראל קדושים הנה בימים נוראים אלו כל אחד מבקש מחילה מחבירו ומוחלים זה לזה, ובקשת המחילה בימים אלו גם מדינא ואין לו לאדם להתבייש בבקשת מחילה ואפילו מן הקטן ממנו, גם אפילו מי שאינו יודע בו שעשה רעה עכ"ז יבקש ממנו מחילה מן הספק, ואין בזה יוהרא, כי דבר זה כתוב על שלחן הטהור והלכה פסוקה היא שם, וישראל קדושים ודאי

מוחלים זה לזה וכו', נמצא אם לקחו זה מזה זכיות בימות השנה הנה בעתה מחזירים אותם לבעלים ולכן אנו אומרים בימים אלו 'כתבנו בספר **זכיות' הם הזכיות שלנו אשר העבירום לאחרים בחטאינו הנה בעתה שאנחנו שבים ומקבלים מחילה זה מזה תכתבו אותם לנו**, עי"ש, הרי מבואר לנו דגם העונות חזרו להמסופר. ויבואר באריכות בעז"ה במאמרינו בשבוע הבא.

ובספר פרדס יוסף (פרשת משפטים) כתב בדרך רמז לפרש בזה הפסוק (שמות כב, כה) 'אם חבול תחבול שלמת רעיך עד בא השמש תשיבנו לו כי הוא כסותה ובמה ישכב', וז"ל: "וי"ל עפ"י מה שכתב בחובות הלבבות שער הכניעה דמי שמחרף לחבירו נוטל ממנו עבירות שלו והוא נוטל מצוות שלך, ומצוות הם לבוש לנשמה בגן עדן ולבוש בקבר, ובכל ערב קודם שינה צריך לומר שרי ליה מרא מאן דמצער לי וצריך למחול לכל המבזה אותו, וזהו שאמר אם חבל תחבול שלמת רעך היינו המצוות שעשה רעך לקחת ממנו על ידי שביזה אותך תזהר שעד בא השמש תשיבנו לו ותמחול לו בערב, כי הוא כסותה להנשמה ובמה ישכב אם תקח ממנו המצוות שהם לבוש, ואם תאמר מה יועיל אף אם אתה תמחול לו מכל מקום השי"ת לא ימחול, על זה אמר לא תדאג על זה כי והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני", עי"ש.

ובעמדינו ביומי דחנוכה ראוי להעתיק מספרי דבי רב מה שביאור מרן שליט"א בספרו 'לב אהרן' (פ' בהעלותך) סגולת המנורה בענין זה, בביאור מאמר המדרש רבה, בהעלותך את הנרות, זה שאמר הכתוב (תהלים לד, י) יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו. גם לבאר דברי רש"י, ויעש כן אהרן, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. וז"ל: "בהקדם דברי החובת הלבבות (שער הכניעה פ"ז) אמר אחד מן החסידים, הרבה בני אדם יבואו ליום החשבון, וכשמראים להם מעשיהם ימצא בספר זכיותם זכיות שלא עשו אותם, ויאמרו לא עשינו אותם, ויאמר להם עשה אותם אשר דיבר בכם וסיפר בגנותכם, וכן כשיחסרו מספר הזכיות מאת המספרים בגנותם, יבקשו אותו בעת ההיא, ויאמר להם אבדו מכם בעת שדברתם בפלוני ופלוני, וכן יש מהם גם כן שימצא בספר חובתם חובות שלא עשו, וכשאומרים לא עשינום, יאמר להם נוספו עליכם בעבור פלוני ופלוני שדברתם בם, עכ"ל. והמתבונן בדבריו תסמר שערות ראשו עד היכן מגיע חומר העון הזה, כי האדם המסכן מייגע עצמו בשבעים שנותיו בעולם השפל לקיים מצות ומעשים טובים, ובכל תנועה קלה בעבודת ה' יש לו נסיונות ועיכובים, והרי בדיבור קל יכול לאבד את כל יגיעותיו, וכאשר יבא לעולם הבא יראה עצמו ערום ועריה מן המצות ח"ו, וימצא בספר הזכרונות עבירות חמורים אשר מעולם לא עלתה על דעתו לעשותם. ובזה מפרש כ"ק אאמו"ר זללה"ה בברך משה (פ' טהרה עמוד צה) מאמר הכתוב (משלי כא כג) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, היינו כששומר פיו ולשונו מלדבר לשון הרע, אז שומר מצרות נפש"ו, כי אינו מאבד זכיותיו אשר עשה, ונפשו בטוב תלין לעולם הבא, עכ"ד.

אכן חז"ל מצאו תקנה, כדאיתא במס' ערכין (דף טו:) רבי אחא בר חנינא אומר מה תקנתו של אדם שלא יבא לידי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא, יעסוק בתורה, ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו, שנאמר (משלי טו ד) מרפא לשון עץ חיים וסלף בה שבר רוח, עי"ש. הרי לן שני עצות מועילות שלא יכשל האדם בעון לשון הרע, לימוד התורה, ומדת ענוה.

והנה המנורה השפיע לבני ישראל אור התורה, וכדאיתא בגמרא (בבא בתרא כה:) הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין, וסימנך שולחן בצפון ומנורה בדרום. גם השפיע לבני ישראל מדת הענוה, וכמו שכתב בספר 'בת עין' אל מול **פני** המנורה יאירו, ראשי תיבות גימטריא עניו, רמז שיקשר אותם לבחינת ענוה, עכ"ד. **ובכן על ידי הדלקת המנורה, שהאיר בבני ישראל אור התורה ומדת הענוה, היו כולם פרושים וזהירים מעון לשון הרע, ונשאר בידיהם המצות והמעשים טובים שעשו**.

ולזה הסמיך המדרש ודרש, בהעלותך את הנרות, זה שאמר הכתוב יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו, כי לפעמים יש מחסור ליראי ה' ושומרי מצותיו, שהם עלולים לאבד את זכיותיהם בעון לשון הרע ח"ו, אמנם בכח קדושת הדלקת המנורה נתקיים כי אי"ן מחסו"ר ליראי"ו, שלא חיסר מיראי ה' כלום, וכל המצות נשאר בספר זכיותיהם.

ובזה יתבארו דברי רשיז"ל להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, להורות על גודל השפעת הדלקת המנורה, של"א שינ"ה שום איש ישראל את זכיותיו, כי על ידי שניצולו כולם מעון לשון הרע, נשאר בידיהם המצות שעשו ולא נתנו לאחרים חילם, **וכל זה בא בכח קדושתו של אהרן הכהן שבשעת הדלקת המנורה האיר עיני בני ישראל בתורה, והשפיע עליהם מדת ענוה לראות מעלת חבריהם ולא חסרונם**".

דיני עשרה בטבת שחל בערב שבת

עשרה בטבת בערב שבת

עשרה בטבת, שונה משאר תעניות, דשאר תעניות אי אפשר שיחולו בערב שבת לפי קביעות החודש, ועשרה בטבת יכול לחול בערב שבת.

אבודרהם בהלכות תענית (עמ' רנד) שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יהוקאל כד ב) בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים, ובב"י (סי' תק"נ סעי' ג) כתב על דבריו "לא ידעתי מנין לו זה", וכתב עוד באבודרהם דעשרה בטבת חל לפעמים בששי ומתענין בו ביום, ושאר צומות לעולם אין חלים בששי.

תענית בערב שבת

מתענים בו בערב שבת כרגיל על לאחר צאת הכוכבים.

נחלקו הראשונים (בעירובין מ' – מ"א, ובתענית י"ח) אי צריך להתענות עד הלילה, או להפסיק התענית לאחר קבלת שבת כשגמרו להתפלל מבעוד יום, דיש הסוברים דכיון שהתפללו וקיבלו שבת הרי זה נחשב כמו שהשלימו התענית עד סוף היום, ואפשר להפסיק התענית (מרדכי שם בשם הר"מ), והביא שרבינו יצחק בעל התוס' עשה מעשה רב בי' בטבת בערב שבת שטעם לפני השבת, וכתב שיותר טוב שלא להשלים התענית כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה (וכן דעת עוד ראשונים), ויש הסוברים דאסור להשלים התענית עד הלילה וצריך להפסיק מבעוד יום, ויש הסוברים דצריך להשלים התענית עד הלילה (רוקח, ראבי"ה, ר"ן מובא בד"מ, ועוד), ולמעשה בשו"ע (סי' רס"ח סעי' ד) פסק המחבר דצריך להשלים התענית, והרמ"א מחלק בין תענית יחיד דא"צ להשלים, לתענית ציבור דצריך להשלים, ובביאור הלכה האריך שם והביא דברי המהרי"ל דכן הוא נוהג, וכתב דכן נהגו העולם, וכן כתבו למעשה רוב האחרונים, וכן נוהגים להשלים התענית.

טעימת תבשילי השבת

לטעום מתבשילי השבת בכדי לידע אם יש בהם די מלח או תבלין, מותר לטעום מעט ולפלוט, דהיינו שלא לבלוע כלום.

דבסי' תקס"ז חולקים השו"ע והרמ"א אי מותר לטעום ולפלוט בכל התעניות דדעת המח' דמותר, והרמ"א הביא דעת מחמירין וכתב דהכי נוהגין, ובמשנ"ב הביא מהח"א דבמקום סעודת מצוה שמבשלים ביום לצורך הלילה יש לסמוך על המחבר ולטעום ולפלוט כנ"ל, וא"כ הוא הדין בתבשילי השבת שהם לצורך סעודת שבת שהוא מצוה, ובפרט שמובא בפוסקים שמצוה לטעום ע' מ"א (סי' ר"ט), וכן במטה משה כתב שמנהג אנשי מעשה לטעום התבשילים בע"ש בכדי לתקנם כהוגן ויהיו נאכלים לתאוה.

רחיצה וסיכה בער"ש

רחיצה וסיכה בחמין מותר כרגיל בערב שבת, ואף המחמירים בשאר צומות שלא לרחוץ גופו בחמין, בער"ש אין להחמיר מפני כבוד השבת.

דבכל התעניות כתב המ"א (סי' תק"נ) דראוי לבעל נפש להחמיר שלא לרחוץ, ובפמ"ג כתב דהיינו בחמין, כיון דמעיקר הדין היה לאסור בכל הצומות את כל העינויים כמו בתשעה באב, אלא כיון דאין הציבור יכולים לעמוד בה, לכן קיבלו לאסור רק אכילה, ולכן בעל נפש יחמיר, אולם בער"ש כתב במשנ"ב בשם אחרונים דאין להחמיר.

קריאת ויחל ואמירת עננו

קוראים בו ויחל בין בשחרית ובין במנחה, והציבור אומרים עננו במנחה בכבל תענית.

רמ"א סי' תק"נ סעי' ב', ואחרונים שם, ובמ"א (סק"ו) הביא דהבית יוסף כתב שאין קוראין בספר תורה במנחה בער"ש מפני כבוד השבת, וכמו דאיתא במשנה (פ"ד דתענית) שאנשי מעמד שהיו קוראין במנחה בכל יום, לא היו קוראין במנחה בער"ש מפני כבוד השבת, שיהיה להם פנאי להכין צורכי שבת, וכתב המ"א דהאידנא קורין בער"ש משום דבזמנינו הכל מכינים מבעו"י, וכן נקטו האחרונים.

ולגבי עננו עי' באחרונים בשם יד אפרים דאומרים עננו, ושם כתב הטעם אף דאומרים "ביום צרה", דאומרים על יום זה שהוא תענית ציבור ועדיין לא נכנס שבת, אלא דלכאו' יל"ע אלו המתפללים [לדידן דנוהגים כר"ת] לאחר כניסת השבת דאפשר דכיון דעדיין לפני צאה"כ דר"ת לכן אפשר לומר יום צרה.

קבלת שבת וקרי"ש לפני צאה"כ

הרבה נוהגין לקדים להתפלל קבלת שבת ומעריב, בכדי שיוכלו לקדש בזמן צאת הכוכבים, ויחזור לקרוא קריאת שמע לאחר צאת הכוכבים, ולא יסמוך על הקריאת שמע שעל המיטה.

מתפללין מוקדם דהרי יכולים לקבל שבת מוקדם בתפילה, ויחזור לקרות קרי"ש כיון דחובת קריאת שמע שהיא מדאורייתא יש לקרותה בלילה, לכן יחזור לקרותה לאחר צאת הכוכבים, ולא יסמוך על קרי"ש שעל המיטה כדכתב המ"א בסי' רל"ה ומובא במשנ"ב בסקי"ב כיון דצריך לכוין לצאת ידי מצות עשה של קרי"ש, וקרי"ש שעל המיטה אין מכוונים לשם מצוה כי אם להבריח המזיקין, ועוד טעם כיון דצריך עכ"פ כוונת הלב לקבל עליו עול מלכות שמים במורא.

לחזור לקרות קריש

נכון לקרותה קריאת שמע קודם הסעודה.

דנחלקו הפוסקים אי יוצאים חובת קריש לפני צאה"כ, ולכן לגבי עצם קריש נקטו האחרונים שיש לקרותה שנית בלילה כדכתבנו לעיל, אבל לגבי איסור אכילה לפני קריאת שמע יש שכתבו דיש להקל ולסמוך על הקריאה הראשונה שמבעוד יום, ובמשנ"ב (בפס' רל"ה סק"ט) הביא דברי הא"ר שכתב דנכון ליזהר לקרותה בהגיע זמן צאה"כ, וכן כתב בדרך החיים בהל' שבת שירא שמים יזהר בזה לחוש להפוסקים דאין יוצאים בקריש שמבעוד יום.

נשים שמתענות

נשים שמתענות וברצונם לאכול כשהבעלים עדיין לא חזרו מבית הכנסת, יכולות לקדש בעצמם ולאכול, אולם בלא קידוש אסורות לשתות אפילו מים לחוד.

ומידי שבוע אחר הדלקת הנרות לכתחילה גם כן אסורות אפילו בשתיה לחוד, דכבר נתחייבו בקידוש ובשעת הדחק יש לשאול רב.

קידוש בין שש לשבע

הנוהגים שאין מקדשים בליל שבת בין שעה ששית לשביעית, בשבת זו שלאחר הצום, יש שמקילים בזה, ועובדא ידענא ממרן רבינו זצ"ל כשחל עשרה בטבת בערב שבת שעשה קידוש בין שעה ששית לשעה שביעית, וכתב שם ששאלו את רבינו אם דעתו שאין להקפיד בזה, והשיב שחמיו הרה"ק מפלאנטש זי"ל לא הקפיד על זה.

שו"ת נשמת שבת (דיני קידוש סי' מ"), והוא מסתפק שם אי דעת רבינו בכלל לא להקפיד או דייקא לאחר התענית, וראוי להעתיק לצורך זה מה שכתב בליקוטי מהרי"ח מי שיש שאצל שולחנו אורחים עניים אשר הם רעבים וצמאים, אם כן גדול כח מתנת עניים שמהפכין מדת הדין למדת הרחמים, ואין להתאחר ויעשה תיכף קידוש ע"כ, ואולי כמו כן מי שבני ביתו רעבים וצמאים, וכידוע שהחפץ חיים זצ"ל כשהיה לו אורחים או מיד כשנכנס לביתו קידש ונטל ידיו לסעודה, ורק אחר שאכלו כראוי זימר "שלום עליכם" וכו', שהמלאכים אינם רעבים ויכולים ליתן להם שלום אח"כ, משא"כ האורחים.

אמירת אב הרחמים

מובא בשם הרה"ק ר' שמעון מיערוסלאוו זצ"ל שכשהיה מקדש בין שעה ששית לשביעית היה אומר הפיוט "אב הרחמים הוא ירחם... ויציל נפשותינו מן השעות הרעות וכו'", ומובא דרבינו זצ"ל לעת זקנתו כשחל י' בטבת בערב שבת הלך לביתו אחר התפילה וערך השולחן בחדרו ביחידות וזימר שלום עליכם באופן שסיים הזמירות של לפני הקידוש עד שעה שבע, וכששאלוהו אם צריך להמתין ביום התענית עד שבע, הי' משיב שישנה סגולה מקובלת לומר "אב הרחמים", וסיפר שחותנו לא הקפיד בזה כנ"ל.

מובא בזמירות דברי יואל אות לא, אולם בזמירות ברך משה (פ"ט אות יח) מובא דלא אמר אב הרחמים בי' בטבת כשקידש לפני שבע.

שתיית משקים וקאו"ע לאחר קידוש

השותה קאווע או משקים לאחר קידוש, אם שתה רביעית מהיין אינו מברך ברכה ראשונה לפני השתיה, ואם שתה מהיין פחות מרביעית נכון לצאת על המשקין ברכה מאחר או לברך על מין אחר שברכתו שהכל.

שו"ע (סי' קע"ד סעי' ב') והטעם בזה כיון שהיין ראש וראשון לכל המשקין וכולם נטפלים לו, משנ"ב בשם תוס', אלא דברעק"א הביא בשם בתי כהונה דיין של מצוה אינו פוטר שאר משקין, חוץ מיין של קידוש, ובפשטות מבואר שם דיין של קידוש הכוונה היכא דשותה יין גם בתוך הסעודה, דבזה ניכר דכוונתו בשתיית היין אינו לצורך מצוה לחוד, אלא גם לצורך שתיה, ולכן בכה"ג טוב שישתה יין גם בתוך הסעודה.

והא דכתבנו שישתה שיעור רביעית דבפחות מזה נחלקו האחרונים האם פוטר משקין עי' ביאוה"ל ריש סי' קע"ד.

ברכה אחרונה

אם שותה משקין שיעור רביעית בבת אחת, מברך לאחריהם ברכה אחרונה.

ואף אם פטר את המשקין מברכה ראשונה בברכת היין, אולם כיון דאינו מברך מעין ג' על היין, לכן צריך לברך לחוד על המשקים ברכה אחרונה, שועה"ר סוס"י רע"ב.

ואם שתיית המשקין הוא בכדי לסלק את ההתייבשות מפיו שבא מחמת הצום ומונע ממנו את האכילה, אינו מברך לאחריו.

עפ"י הביאוה"ל (סי' קע"ד סעי' ד' ד"ה ואפי' בשם החיי"א) דזה נחשב צורך סעודה, אולם צריך לדקדק היטב בזה, דלפעמים די לו מעט משקין בכדי בכדי לעורר תאות המאכל, והוא שותה הרבה משקין, אזי אם רביעית מהמשקין ששתה אינו בא לצורך האכילה, צריך לברך אחריו.

שתיית קאווע פחות משיעור

מותר לשתות קאווע עם חלב פחות משיעור בענין שאינו מברך לאחריו ברכה אחרונה.

ואף דאינו מברך לאחריו, ולהרבה פוסקים אין לאכול חלב ובשר אלא בהפסק ברכה אחרונה ביניהם, אולם בזה שפטור מברכה אחרונה על הקאווע, ובפרט שלפני הסעודה הוא נוטל ידיו לחוד ומתחיל סעודה חדשה, אין זה נחשב סעודה אחת.

שתיית קאווע בסעודה

אסור לשתות קאווע עם חלב בסעודת השבת [אפילו בתחילת הסעודה] שאוכלים בה בשר.

דלהרבה פוסקים אין לאכול חלב עם בשר בסעודה אחת, ואפשר דבמקום צורך גדול כגון מי שקשה לו בלא זה לאחר תענית והוא כבר באמצע הסעודה יש להקל ולסמוך על הרבה פוסקים [מ"א סי' תצ"ד סק"ו ומשנ"ב שם סקט"ז ועוד], דאחר גבינה מותר אכילת בשר באותה סעודה.

הראוי לקבל צדקה (ב)

ההולך ממקום למקום ונגמר לו כספו

בעל הבית ההולך ממקום למקום, ונגמר לו מעותיו, ואין לו מה יאכל, מותר ליטול מצדקה, כיון שכאן אין לו מה לאכול, הוה עני באותו שעה. וכשיחזור לביתו אינו צריך לשלם, דהוה כעני שהעשיר[1]. ומ"מ מדת חסידות שישלם לצדקה כשחוזר לביתו[2]. והאם אפשר לחייבו ללות כסף עיין בהערה[3].

בחור הלומד בישיבה

ומדין זה נלמד: בחורים הלומדים בישיבה, וחסר להם להוצאות רגילות, אף שלאביהם יש כסף, מיקרי עני באותו שעה, ומותר לתת להם כספי צדקה[4].

---

1 שו"ע (סימן רנ"ג ס"ד), "בעה"ב ההולך ממקום למקום, וכלו מעותיו בדרך, ואין לו מה יאכל, יטול צדקה, וכשיחזור לביתו אינו חייב לשלם. (דהו"ל כעני והעשיר דאינו חייב לשלם, טור)".

כתב בערוך השלחן (שם סעיף יא) "והרמב"ם הסביר הטעם דזהו דומה לעני שהעשיר שאינו חייב לשלם. ואע"ג שאין זה דמיון גמור שהרי הא יש לו עתה, אמנם כיון שהוא בדרך, ומוכרח עתה ליזון מן הצדקה, הרי באותו זמן הוא כעני".

2 ערוך השלחן (שם), וז"ל ותמיהני שבפירוש המשניות (שם) כתב הרמב"ם דממדת חסידות צריך לשלם, ע"ש, ולמה לא הזכיר זה בחיבורו. וגם בירושלמי משמע כן ע"ש. וגם בש"ס שלנו בחולין (קל:) משמע להדיא כן ע"ש. ואולי שבחיבורו לא כתב רק העולה לפי עיקר הדין".

3 כתב בתשובות והנהגות (ח"ב סימן תעב) "שאלה: עני באותו שעה מצות צדקה. נחלקו רבי ליפא מקאפליא עם הגר"ח מוואלוזין זצ"ל בעשיר העובר ממקום למקום, ועכשיו זקוק לצדקה, שאין לו עכשיו מאומה, וצריך לבקש מאחרים. בעל קדושת יו"ט זצ"ל ס"ל כיון שהוא עכשיו עני ומבקש צדקה אינו חייב ללות, ודינו ככל עני שאינו צריך ללות. והגר"ח זצ"ל הסכים לסברא זו, רק כשבא לרבינו הגר"א זצ"ל אמר לו כשיכול ללוות אינו עני כלל, אפילו אם הוא עכשיו עובר ממקום למקום מחוייב ללות, ולכן פסק שחייבין ללות, ואין דינו כעני לתת לו צדקה. מובא בחוט המשולש (סוף סימן יז), וכן דעת הערוך השלחן (סימן רנג סעיף יא) שמחוייב ללוות, והביא מחוה"מ הנ"ל בשם הגר"א ז"ל, עי"ש.

ונראה בזה להשוות הדיעות, שאם צריך כסף לעסקיו ודאי חייב ללוות, וכן אם מחפש מזוזות ולינה כפי רגילותו כעשיר חייב ללוות, ואף שבעשיר וירד מנכסיו צריך ליתן לו 'אשר יחסר לו' כרגילותו, מ"מ אם אינו עני אלא באותו שעה, ויכול ללוות לכך חייב ללוות, אבל אם דורש כעני כדי חייו, וכעין הכנסת אורחים המקובל בערי ישראל, אין בודקין אחריו לומר לו שיכול ללות, שכדי מזונות לעני חייבין לתת לכל אחד, ואדעתא דהכי נותנין שלכל אחד הזכות, ומדינא אין צריך ללוות, או אם לקח אינו חייב לשלם בחזרה אחר כך, רק אם חסיד הוא שאינו נהנה מאחרים כלל כשמגיע לביתו.

ויש לנו עכשיו דרך ממוצעת, שעשיר בדרך ואין לו ומוכרח לקבל מצדקה, נותנין לו כדי מזוזות דעני כצדקה, ואינו צריך לשלם בחזרה. אבל אם רוצה לינה ומזוזות כהרגלו, צריך ללוות כשיכול ללוות, ואם נותנין לו לפי צרכו כעשיר אין ליתן לו כצדקה, אלא כהלואה וישלם בחזרה. מיהו ודאי אינו ראוי לעשיר ליהנות מצדקה, וע"כ נכון שישלם לעניים כפי מה שנהנה מצדקה בהיותו בדרך".

4 כתב בשו"ת מהר"ם מינץ (סימן לג) וז"ל "ת"ל דכיון דהוא עשיר, ויש לו די משלו לא הוי נדר, מ"מ הכא כיון דנדר לו הנהו מעות כשילך חוץ לבית חמיו, וכן עשה רבי יעקב והלך למרחקים ללמוד תורה, כמו שכתב תורת ה' חפצו, **חשיב עני דאכסנאי חשיב עני, כדאמרינן מאכילין את העני דמאי, ואת האכסנאי דמאי**. ואמרינן בפרק הזרוע והלחיים בעל הבית עשיר שהיה עובר ממקום למקום ונצרך, נוטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני, וכשיחזור לביתו ישלם דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים עני היה באותו שעה, פירש ואין צריך לשלם עי"ש. **ומהאי טעמא נהגו חסידי עולם ליטול הספקא כשהלכו לבית רבו, דאפילו לומדים וחשובים עשירים דהוו אכסנאים, וחשובים כמו עניים עכ"ל.**

עשיר שעינו צרה בממונו

עשיר שיש לו מעות, אך עינו צרה בממונו, עד שהוא מרעיב את עצמו, אין משגיחין בו, ואסור לתת לו צדקה[5]. ואם נחלה בשביל זה מאכילין אותו, ואח"כ נוטלין ממנו בעל כרחו[6].

והא דאמרינן שאין משגיחין בו, ואסור לתת לו צדקה, היינו דווקא כשיודעים שעינו צרה, דאם לא כן יש לחוש שמא נתמוטט פרנסתו, וצריך ליתן לו בדרך כבוד[7].

עני שנתן צדקה

עני שנתן פרוטה לצדקה מקבלין ממנו, ואם לא נתן אין מחייבים לו ליתן[8].

עני שאינו רוצה ליקח צדקה

עני שאינו רוצה ליקח צדקה, מערימים ונותנים לו לשם מתנה או לשם הלואה[9].

עני המתנהג בדרך כבוד

היודע על אדם שהוא עני, יתן לו צדקה אף אם הוא מתנהג בדרך כבוד, כי יתכן שהעניים חושיים לפעמים ליחוסם ומדרגת מעלתם, ואינם עושים כן משום תענוג, אלא להסתיר עניותם מבני אדם, והכל לפי העניין[10].

תלמיד חכם

תלמיד חכם חייבים לתת לו לפי כבודו[11]. ואם אינו רוצה לקבל, מתעסקין לסחור לו סחורה, שקונים לו סחורה בזול, וקונים ממנו סחורתו ביוקר. ואם יודע להתעסק בפרקמטיא, מלוין לו מעות לסחור בהם[12].

כתב בארחות רבינו (ח"ג עמוד קמ) בשם הסטייפלר שבחור ישיבה נקרא עני, אע"ג שמקבל הצטרכותו מהישיבה ומהבית, מ"מ עדיין חסר לו. ובחלק א (עמוד רחץ) הביא שהחזון איש הסתפק לגבי ילד ובחור ישיבה שהוריו נותנים לו כל הצטרכותו אם אפשר לתת לו מכסף מעשר. אך הביא שם משמיה דהסטייפלער שאם אין לו להבחור כסף לקנות דברי פעוטים, אף שמקבל ממון מהבית, מ"מ מיקרי אביון לגבי מתנות לאביונים.

5 שו"ע (סימן רנג ס"י). וז"ל עשיר המרעיב עצמו ועינו צרה בממונו שלא יאכל ממני, אין משגיחין לו".

6 ערוך השלחן (שם סעיף יז).

7 ראשון לציון (שם) וז"ל עשיר המרעיב עצמו וכו'. פירוש, דוקא שידענו בו שהוא עושה משום שעינו צרה בממונו. אבל מסתמא חיישינן ליה לנתמוטט. ומה גם כי ידענא דמקודם הוה מתפרנס כיד ה' הטובה עליו תלינן כנזכר, ויהבינן ליה בדרך כבוד כדאיתא בסעיף ט".

8 שו"ע (סימן רנג ס"ח). ומה דמבואר בשו"ע בסימן רמח ס"א דעני חייב ליתן צדקה, מיירי כשיש לו פרנסה רק שאין לו קרן שיוכל להתפרנס מן הריוח (ש"ך שם), או דלעיל מיירי משלישית השקל בשנה, וכאן מיירי כשכבר נתן שלישית השקל דבזה אין עני חייב, וע"ז קאמר דמ"מ אם נתן מקבלין ממנו (ערוך השלחן).

9 לשון השו"ע (שם ס"ט). וכתב בערוך השלחן דאח"כ אין גובין ממנו, ואפילו אם הוא מתאמץ לשלם אין מקבלין ממנו.

10 כתב בשל"ה הק' (ריש ענין צדקה ומעשר) 'אשרי משכיל אל דל' (תהלים מא ב) הפירוש כי יש הרבה עניים חשובים בני בושת שסובלים הרבה דוחקים, ואינם מגלים את עצמם, אבל צריך אדם להשכיל מעצמו ולבחון על בני אדם, כדי שיתבונן מי הוא דל, ויתחיל הוא עמו מאליו".

11 כתב הערוך השלחן (שם סעיף יח) אע"ג דלכל עני מחוייבים ליתן צדקה אפילו לעם הארץ, מכל מקום אינו דומה לתלמיד חכם. ולתלמיד חכם עני מפרנסין לפי כבודו, דכבוד תורה הוא זה. ונראה לי דכן אם הוא ירא אלקים אמיתי אף שאינו תלמיד חכם, מפרנסין אותו לפי כבודו.

12 לשון השו"ע שם סעיף יא. כתב בערוה"ש (שם) אבל על עם הארץ אינם מצווים בזה. וגדול שכרו של המטיל מלאי לכיס שתלמידי חכמים שיסחרו בהם, וכך אמרו חכמים (פסחים נג.) **כל המטיל מלאי לכיס של תלמיד חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר** (קהלת ז יב) **'כי בצל החכמה בצל הכסף'**".

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ו' טבת

הגה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא [בעל "דברי יחזקאל"] זי"ע

ואלה תולדות

הרה"ק משינאווא נולד בעיר טארניגראד ביום כ' שבט שנת תקע"ה כבן הבכור לאביו הגה"ק מצאנז זי"ע ולאמו הצדקנית מרת רחל פיגא בת הגה"ק בעל ה"ברוך טעם" זי"ע, לידתו הי' באותו בית בו נולד אביו הדברי חיים, ויקרא שמו בישראל "יחזקאל שרגא" על שם זקינו אביו של ה"ברוך טעם" הגאון ר' יחזקאל יהושע פייבל מפרעמיסלא, אביו אמר פעם ששמיה קגרים ליראתו מפני שנושא את שמו של זקינו, וזקינו זה הי' ירא שמים גדול עד מאוד, עד שפ"א בילדותו שמע שיחת ילדים שהם מזמרים "אל אדון", והזכירו את השם שמים לבטלה, ונזדעזע מאד, עד שהתעלף מזה.

הרה"ק משינאווא הי' מתפאר שעוד זכה להיזכר בפתקא אצל הרה"ק מלובלין בעת שהיתה אמו מעוברת ממנו, (הרה"ק מלובלין נסתלק ט' אב תקע"ה) ומסופר שכשנכנסה קם החוזה מפניה ואמר: איני קם משום שאת בתו של גדול הדור, ואף לא מפני שאת אשת חבר, אני קם מפני העובר שבמעייך שיאיר את העולם.

במעלליו יתנכר נער

כבר במעלליו ראו עליו סימני קדושה ויראתו הקודמת לחכמתו הי' אין לשער, מסופר שפע"א כשהיה ילד קטן אמרו לו שינשק הס"ת, ולא רצה באמרו שאינו אוהב אותה, וכשנאמרו הדברים לפני אביו, אמר שנראה מזה שיהי' איש אמת, כי כל הילדים שמנשקים הס"ת אינם עושים זאת אלא לפנים, שבאמת אין להם שום השגה באהבת התורה, משא"כ הוא אין ביכולתו לעשות דבר אם הוא אינו כל כולו אמת, וכן הי' שכשנתגדל נתוודע לאיש אמת שלא הי' דוגמתו, ואביו כותב עליו (שו"ת דברי חיים ח"ב או"ח סימן א') וז"ל: ...בני הרב וכו' האבד"ק שינאווא שלדעתי אינו משנה הדיבור אפילו יהבו ליה כל חללא דעלמא וכו'... ועדותו נאמנה עלי למאוד, כי ידעתי שלא יכזב בעד כל חללי דעלמא...

התמדתו בתורה וחשקו ללימוד לא הי' להם גבול, והוא עצמו סיפר כי אמו הרבנית היתה נוסעת מדי יום שלישי בשבוע ליריד שבראזוואדאוו למכור סחורות, ובעודו ילד נלווה אליה לשמור את הסחורות מגניבה, ובמשך כל הזמן שעמד ליד העגלה הטעונה, שינן בעל פה דפי גמרא ותוס' רבים.

בהיותו ילד קטן קרהו אסון, כשעגלה טעונה משא עברה עליו ליד פתח בית אביו, ומצבו הי' נואש, והרה"ק מצאנז שלח אז שליח לרבו הרה"ק מראפשיץ שיתפלל לרפואתו, והרה"ק העתיר בעדו בתפילתו, וכעבור זמן הוטב לו והוא נתרפא.

בצל רבותיו

משום כך טען תמיד הרה"ק משינאווא שהוא חב להרה"ק מראפשיץ את חייו, ופקד את ציונו בלאנצוט פעמים רבות, אבל בחיים חיותו של הרה"ק מראפשיץ לא הי' אצלו ותמיד הי' מתאונן על זה, ומסופר שפע"א ביקש אביו הרה"ק מצאנז לקחתו עמו להרה"ק מראפשיץ אך היות שלא הי' להם להרה"ק

ימי ההילולא

ד' טבת

- רבי חיים שניאור זלמן שניאורסון מלאדי (תר"מ)
- רבי אברהם אלחנן אונגאר מקאלאשין (תרמ"ג)
- רבי גרשון חנוך העניך מראדזין [בעל התכלת] (תרנ"א)
- רבי יהושע אייזיק שפירא מסלאנים [רבי אייזל חריף] (תרל"ב)

ו' טבת

- רבי יחיאל מיכל ממוש - תרי"ב
- רבי יחזקאל שרגא משינאווא - תרנ"ט
- רבי שלמה יהודה ראב"ד סיגעט – תרס"ח
- רבי מנחם מאניש סאפרין מפעלשטין - תרע"ג
- רבי חיים שלמה ראטענבערג מקאסאן - תר"פ
- רבי אהרן ישעי' מהאדאס - תרפ"ח
- רבי אלתר ישראל שמעון מנאוואמינסק - תרצ"ג

ז' טבת

- רבי צבי הירש מפינסק (בן הבעש"ט) - תק"מ
- רבי צבי הירש מקאמינקא - תקמ"א
- רבי יקותיאל יהודה מטבריה - תרי"ג
- רבי מרדכי יוסף מאיזביצא - תרי"ד
- רבי נחום רובין מנאראל - תרל"ו
- רבי שלום יוסף מהוסיאטין - תרמ"ג
- רבי דוד מלובין - תרנ"ב
- רבי חיים מאיר הלוי מניישטאט - תרע"ד

משינאווא ולאחיו הרה"ק מקשאנוב כי אם מלבוש עליון אחד אשר בו השתמשו שניהם בהליכתם להחדר, לפי סדר שהאחד לבשו בבוקר, ובחזרתו בצהרים נתלבש בו השני כשהלך הוא להחדר, וע"י נסיעתו לראפשיץ היה אחיו מתבטל מלימודו באותו זמן,על כן לא לקחו אביו עמו, ודין גרמא שלא זכה להכיר את הרה"ק מראפשיץ.

רבו הראשון הי' הרה"ק ר' אשר"ל מראפשיץ זי"ע, ולאחר הסתלקותו נסע להרה"ק הרבי ר' הירש מרימנוב זי"ע, וביותר הי' מסתופף בצל הרה"ק השר שלום מבעלז, והי' מחשיב אותו כמורה דרכו העיקרי בדרכי החסידות, והחזיק את עצמו כמקבל רביעי מתלמידי הבעש"ט: הרבי ר' בער, המגיד מסקאהל, השר שלום מבעלזא, והוא, וכמו כן התנהג בכמה ענינים כמנהגי בעלזא.

האיש מקדש

בשנת תק"צ כשהגיע לפרקו נשא בתו של הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זצ"ל חתן מרן הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע, וישב אחר נישואיו באוהעל כעשר שנים סמוך על שלחן חותן זקינו מרן הישמח משה ונתדבק בו מאד מאד, עד ששמעו שאמר לפני קריאתו את שמע, על דעת האר"י הקדוש על דעת הבשטה"ק ועל דעת הישמח משה, בשנת תקצ"ט נפטרה הרבנית בדמי ימיה בהשאירה עליו שני יתומים קטנים, (א) הרבנית דרעזיל שנישאה להגה"צ ר' פנחס תאומים פרענקל רב בביקאווסק וצישנוב, בהגה"ק ר' דוב בעריש אבדק"ק ציעשנוב, ב) הגה"ק ר' נפתלי שנשא את בתו של הרה"ק ר' אהרן בהרה"ק ר' אשר מראפשיץ ובזיוו"ש הי' חתן ר' נח שמעי' שניאורסהון חתן הרה"ק מטשערקאס בנו של הרה"ק מטשערנאביל זי"ע ונסתלק בדמי ימיו כבן כ"ו שנה).

בשנת תר"ע הציע לו זקינו הישמח משה לשאת את נכדתו אחרת ה"ה בת הגה"ק ר' מרדכי אבד"ק האלישץ זצ"ל חתן הגה"ק מרן האר' דבי עילאי, ושוב נשאר באוהעל סמוך לזקינו הישמח משה, ושם גם התידד עם מרן בעל היטב לב זי"ע, בשנת תר"ד נפטרה אף אשתו זו (מזיווג זה נולדו לו: א) הרבנית חי' שרה שניאשה להגה"צ ר' אלעזר בינדיגער, בהרה"צ ר' שמואל זאנוויל מבארדיוב, בהרה"צ ר' ברוך אברהם מהאנאשאוויץ, ב) הרה"ק ר' משה משינאווא שהי' ממלא מקומו ברבנות שינאווא אחרי פטירת אביו).

בשנת תר"ז נשא את בתו של הגה"ק ר' יהודה צבי מראזלא זצ"ל בן הגה"ק ר' משה מסאמבור זצ"ל וחתן הגה"ק בעל עטרת צבי זי"ע, שם נשאר סמוך על שולחן חותנו ואחרי פטירת חותנו קיבלו אותו על מקומו כאב"ד ראזלא וישב שם ז' שנים שאז נפטרה הרבנית ונתאלמן בשלישית, ומזיווג זה לא הי' לו בנים.

אחר פטירתה הי' הרה"ק משינאווא בבעלזא לבקר את השר שלום מבעלזא, ורצו בני השר שלום שישא את האלמנה חנה רחל בת הגה"צ ר' הערשל אבד"ק לעשנוב, (אחי הרבנית הצדיקת מלכה מבעלזא, שהיתה בזיווג ראשון כלתו של הרה"ק ר' אלעזר בנו של השר שלום מבעלזא זי"ע) וכשנכנס הרה"ק לקבל ברכת פרידה מהשר שלום, שאלו בניו בנוכחותו, האם נכון הדבר שאב"ד ראזלא (שהי' אז אב"ד ראזלא) ישא את האלמנה הנ"ל והשר שלום נענה בראשו כאות הסכמה, כי מפאת חולשה הי' קשה עליו הדיבור, לכתחלה לא רצה הרה"ק משינאווא לישא אלמנה, אעפ"כ שלח אח"כ את בתו לראותה, ובתו אמרה לו שזה לא בשבילו כי יש לה חסרונות שהיתה נמוכה, אמר אם כן מי ישאנה, ונשאה, והי' מרגלא בפי בנו הרה"ק מציעשנוב זי"ע, דמוסמך הוא ליקח פתקאות ולהושיע את ישראל, דאמרו חז"ל הנושא אשה לשם שמים סופו הויין לו בנים שהם מושיעים את ישראל בעת צרה. מזיווג זה הי' לו: א) הרבנית מרים מלכה שניישאה להגה"ק ר' נפתלי מוויזניצא, בן הגה"ק ר' שמואל מקארטשין, בהגה"ק ר' אהרן מראפשיץ,

ימי ההילולא

ה' טבת

- רבי שבתי מראשקוב - תרמ"ג
- רבי יוסף אלימלך מקשאנוב - תרס"ז

ט' טבת

- עזרא הסופר - ג"א תמ"ב
- נחמי' בן חכליה
- רבי אברהם חיים שור (תורת חיים) - שצ"ב
- רבי שמואל קרויס אב"ד וואגאש - תק"ס
- רבי יהודה ממעליץ ב"ר יעקב - תרל"ט
- רבי קלונימוס קלמן מניישטאט - תרס"ג

י' טבת (עשרה בטבת)

- זכריה הנביא ג"א - תמ"ח
- מלאכי הנביא
- רבי נתן מברסלב - תר"ה
- רבי מאיר שלום מקאלושין - תרס"ג
- רבי נח מקודינוב - תרס"ד
- רבי ירחמיאל יוסף מלעלוב - תרע"ח

י"א טבת

- רבי משה אוסטרר (ערוגת הבושם) - תקמ"ה
- רבי שלמה איגר - תרי"ב
- רבי אלכסנדר (השני) מקאמארנא - תרי"ט
- רבי שלמה זלמן אולמאן אב"ד מאקאווא (ירישות שלמה) - תרכ"ג
- רבי אורי שרגא פייבל טויבש אב"ד יאס - תרס"ה
- רבי שלמה יהודה טאבאק ראב"ד סיגעט (ערך ש"י) - תרס"ח
- רבי יהושע הורוביץ מדזיקוב - תרע"ג
- רבי דוד טווערסקי מזלאטיפולי - תרע"ה
- רבי אברהם שמואל מברזנא - תרע"ח

בהגה"ק ר' אשר ישעי' מרפשיץ זי"ע, ב) הרבנית פייגא ביילא שנישאה אח"כ להגה"ק ר' מנחם מענדל האלבערשטאם מפריסטיק, בהגה"ק ר' ארי' לייבוש מדוקלא בנו של הרה"ק מקשאנוב, ג) הרה"ק ר' אברהם שלום אב"ד סטראפקוב זי"ע, ד)הרה"ק ר' ארי' לייבוש מטארנא זי"ע, ה) הגה"ק ר' שמחה ישכר בער מציעשנוב זי"ע).

בשנת תרמ"ב נשא בזיווג חמישי את בתו של הגה"צ ר' אברהם געווירצמאן מגארליץ זצ"ל, (אחות אביו של הגה"צ ר' איציק'ל מפשעווארסק זצ"ל) בן הרה"ק ר' אלימלך (חתן הרה"ק ר' אלעזר מליזענסק, בהרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע) בן הרה"ק ר' ישראל חתן הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, ולא הי' לו בנים ממנה.

על כס הרבנות

עד שנשא אשתו השלישי ישב באוהעל סמוך לזקינו הישמ"מ, וכנשא את זוגתו השלישית עבר לגור בראזלא מקום כהונתו של חותנו הרה"ק מראזלא, ואחר פטירת חותנו מילא את מקומו שם בראזלא, וגם הדפיס את ספרי חותנו "עמוד התורה" ו"דעת קדושים", בראזלא יצאה פעם איזה הוראה שעוררה עליו מחלוקת, ובצדקתו כי רבה רצה להתפטר מרבנותו, וקודם שאל בדעת רבו הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, והרה"ק השיב לו במכתבו שישאר שם וכי הוראתו היתה בקדושה ומן השמים מסכימים לפסקיו והוראותיו, וכך ישב שם שבע שנים שאז נפטרה הרבנית ל"ע.

בתחילת שנת תרט"ז נתקבל כאב"ד שינאווא, שם כיהן ברבנות כעשר שנים עד שנת תרכ"ז, כי באותו זמן בנו בית הכנסת חדש בשינאווא וזה עלה הרבה כסף, וחייבו את בני הקהילה לתרום לצורך זה, והגה"ק משינאווא לא נייחא דעתו מזה מפני ששרר אז דחקות גדול, ולא הי' יכול לסבול סבלם של בני הקהילה, ובגלל זה עזב את שינאווא. בשנת תרכ"ח נקרא לנהל את הרבנות בסטראפקוב, ושם החל לנהל עדה וחסידים החלו לנהור אליו. בשנת תרכ"ט גמר אומר בנפשו לחונן את עפר ארה"ק ועלה לארץ ישראל, ושהה שם שנתיים ימים לערך עד שנת תרל"א ואז שב לסטרופקוב וישב שם עד כ"ה ניסן שנת תרל"ו שאז נלב"ע אביו הק' ועבר לגור שנה אחת בצאנז, ובשנת תרמ"א חזר לשינאווא, וע"ש העיר הזאת נקרא בתפוצות ישראל, ובה ישב עד פטירתו, כמו"כ הי' זמן קצר אב"ד בגארליץ.

על אדמת קודש

פירושים והשערות רבות נאמרו אודות נסיעתו לארץ הקודש, היו שתלו סיבת נסיעתו כדי להזהיר את הכהנים שבארץ ישראל שהקלו לעצמם להשתטח על קברי הצדיקים, וכפי שכותב בתשובה וי"ל: "לאשר נצטוינו בתוה"ק להזהיר כהנים שלא יטמאו, מצאתי את עצמי מחויב בדבר בדור הזה להודיע לעם ה', כי מה שיש מקילין ואומרים שמותר לכהנים לילך על קברי צדיקים הוא טעות, ואין להם על מה לסמוך להקל באיסורא דאורייתא ח"ו".

בירושלים עיה"ק מצא כת"י פירוש "אור החמה" על הזוה"ק של הגאון המקובל רבי אברהם אזולאי (זקינו של החיד"א) והשתדל בכל מאודו להביאו לדפוס, אח"כ מצא בצפת עוד עותק של ספר זה בצירוף פירושו של המקובל הק' רבי אברהם גאלאנטי, ובהוצאה השני' של ספר "אור החמה" שהדפיס בשנת תרנ"ו בפרעמיסלא צירף גם את פירוש זה, וכה כותב שם בהקדמה: "אודה להש"ת שזיכני להיות שלוחא דרחמנא והעלה אותי לארץ ישראל כדי לזכות את הרבים, וזכות הרבים תלוי בי, לזכות לעשות תשובה שלימה בתוך כל ישראל".

מהאי טעמא שיערו רבים את מטרת נסיעתו שהיתה כדי לפרסם ספר קדוש זה, משהגיעה שמועה זו לאזנו, התבטא ואמר: "אמנם כן, גם זאת פעלתי בשהותי שם, ברם המטרה האמיתית שלשמה נסעתי, ומה שפעלתי בארץ הקודש, יוודע רק בעת ביאת משיח צדקינו".

בארץ ישראל התגורר בצפת ויסד שם את הבית מדרש לחסידי צאנז ע"י רבי ברוך דוד כהנא זצ"ל שקדם ועלה לאר"י בפקודת רבו הגה"ק מצאנז זי"ע, בית מקדש מעט זה מתנוסס שם לתפארה עד היום הזה.

כמו"כ התגורר בירושלים עיה"ק, ומסופר שמיד כשהגיע לירושלים נוכחו הכל כי איש קדוש הוא, משום שבאותה עת שררה מגיפה קשה בעיר, ומיד בבואו אל העיר נעצרה המגיפה.

כשהגיע יום ל"ג בעומר רצה מאוד לעלות למירון אל ציונו הקדוש של רשב"י, אך בסופו של דבר לא נסע, השמועה אומרת שבאותו בוקר הגיעתו מכתב מאביו הגה"ק מצאנז ובו אזהרה לבל יסע למירון, ובעודו משתומם על הדבר ניגש ליד ארון הספרים, ובו ברגע נפל מתוכה כת"י מספר הגלגולים לר"ח וויטאל וכשהרימו, ונסתכל בה, ראה לנגד עיניו כתובים דברים אלו: "גם זה מצאתי מכתיבת יד מורי זלה"ה ולא הבנתי כוונת הדברים, וז"ל, ישמעאל בן אלישע ר' גמליאל נו של ר' יהודה הנשיא וכו' הוא נתקוטט עם אביו, עד אשר קללו אביו, אין ראוי לילך למירון ולא לטבריה, וליונתן בן עוזיאל טוב מאוד וכבר נגזרה גזירה", ואמר אז שהוא גלגול נשמת ר' גמליאל, ואביו הרה"ק מצאנז הוא נשמת רשב"ג, והבין מזה האזהרה שלא ילך למירון, ואח"כ נתוודע שאנשים מסוימים שכרו כמה ערלים להרוג יהודי עם זקן אדום וכך וכך תוארו שיסע על דרך מירון, וכוונו על הרה"ק משינאווא, הערלים תפסו יהודי אחר והכוהו, ולבסוף ראו שטעו והניחוהו לנפשו, ואודות הרמז מספר הגלגולים ניצול בנס, אגב, גם ספר הגלגולים הדפיס הרה"ק כשחזר מאר"י, וכפי שכותב: אשר הקרה ה' עתה מקרה טהור לפני בהיותי בארץ הקודש והוצאתים לאור". וביום חמשה עשר באב שלאחריו נסע למירון.

חיבה יתירה היתה לו לארץ הקודש ופע"א התבטא ואמר: "מי שאוהב את ארץ ישראל נעשית לו אר"י לאוהב וידיד נאמן ביותר", כאשר באו אליו להסתופף חסידים בא"י עם ילדיהם, קיבלם בחביבו יתירה באמרו "הרי אלו צדיקים מארץ ישראל", כשחזר לחוץ לארץ הזכיר בכל יום את ערי והרי ארץ ישראל כדי להמשיך עליו קדושת א"י בארץ העמים.

ברא מזכה אבא

בשנת תרט"ו כשנסתלק רבו הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע התחיל לקבל פתקאות ולהתנהג באדמורי"ת על אף שהי' אז עדיין בחיי אביו, והתחילו לנהור אליו מאות אנשים ליפקד ממנו בדבר ישועה ורחמים, ונתפרסם שמו לפועל ישעות גדול מאוד, ורצה להראות בזה שאינו מחזיק את עצמו כממלא מקום אביו

אחרי מאה ועשרים שלו, אלא יורש הוא את כס הרבנות מרבו מבעלזא ועי"ז יתארכו ימי אביו כיון שאין מלכותו נוגעת במלכות בנו כמלא נימא.

כידוע היה כמה פעמים מחלוקת עצומה בין הרה"ק משינאווא ואביו הרה"ק מצאנז בעניני הלכה כגון בדבר מקום קביעת המזוזה, שטר מכירה של שבת, אופן עשיית קשר של תפילין, ועוד, הנהגה זו עוררה את פליאתם של האנשים ולא ידעו את פשר הדבר. ומסופר שאחיו הרה"ק מקשאנוב רצה פעם אחת להתערב בהמחלוקת ולהגן על כבוד אביו, אמר לו אביו: השמר לך, כי אתה משחק באש.

פעם הראשון הי' כשהרה"ק מצאנז זי"ע איקלע בימים שאחר פסח שני לרודניק (שהי' מקום רבותו לפני בואו לצאנז) בלווית בנו הרה"ק משינאווא וחתנו הגה"ק ר' מרדכי דוב מהארנסטייפל, ולפי הוראת הרה"ק מצאנז לא אמרו הציבור אז תחנון, על שאלת הרה"ק משינאווא לטעמו של דבר, ענה לו אביו: בני היקר, איתא בזוה"ק שלאחר פסח שני בספירת הוד עדיין התרעין פתוחין, ענה הרה"ק משינאווא: אדרבה, אם התרעין פתוחין אז כ"ש שצריכין לומר תחנון, ותיכף ומיד יצא הרה"ק משינאווא לפרוזדור ביהמ"ד ואמר תחנון, הרה"ק מצאנז נתפעל זה והתבטא חתנו הרה"ק מהארנסטייפל: "איך וויס נישט וואו עס נעמט זיך צו מיר אוא הייליג קינד", באותו יום לא הופיע הרה"ק משינאווא להסעודה שאכל הרה"ק מצאנז יחד עם הציבור כדרכו בכל יום, וכלפי חוץ הי' נראה שזה מחמת הסכסוך שהי' להם בשעת התפילה. כשנסתלק הרה"ק מצאנז גילה הרה"ק משינאווא שבעת שהייתם אז ברודניק חלם שנגזר על אביו להסתלק מן העולם והגיע שעתו למלאות מקומו, וכדי להמתיק את הדין התחיל לחלוק עליו, וכמו כן התענה על החלום בו ביום, ולכן לא השתתף בסעודה, ועל ידי הנהגה זו פעל שהרה"ק מצאנז יחיה אח"כ עוד כ"ב שנה, ואכן כבר העיד הרה"ק מגארליץ זי"ע שאחיו הגה"ק משינאווא החזיק את אביהם בעולם כ"ב שנה.

לימים כשנזדמן הרה"ק משינאווא לרודניק בימים שלאחר פסח שני, והציבור שזכרו היטב מה שאירע שם בחיי אביו הרה"ק מצאנז רצו לומר תחנון, אך הרה"ק דפק בשולחן ואמר: כאן היא אתריה דמר אבי, וכיון שהוא לא אמר תחנון, גם אנו לא נאמר.

גם על מה שאביו סידר היתר שטר מכירה לשבת חלק הרה"ק משינאווא בכל תוקף, ופעם הסביר הרה"ק משינאווא מה שאביו התיר לעשות שטר מכירה לשבת, הי' על פי מעשה דלהלן: כשברח הרה"ק מרוזין זי"ע מרוסלאנד לגאליציע שהשתייכה אז למלכות עסטרייך – אונגארין, תבעה ממשלת רוסלאנד שיסגירוהו אליהם, וכדי להצילו קנו החסידים בשבילו אחוזה (שקורין גיט, דהיינו שדות עם בעלי חיים כגון סוסים ועופות וכיו"ב) בעיר פאטיק, שלפי חוקיהם נעשה כל בעל אחוזה כאזרח ואז אינם חייבים להסגירו למדינה אחרת, בימים ההם נתחייב כל מי שהי' לו סוסים להשאילם על זמן מסוים להממשלה לצורך הצבא, וגם מאחוזת הרה"ק מרוזין זי"ע באו לקחת את סוסיו לצבא, ונצטער אותו צדיק שיעבידו אותם בשב"ק, והרה"ק מצאנז נזדמן אז לשבת אצלו, ואמר לו הרה"ק מרוזין: רב מצאנז, הלא אתם מבית דין של מעלה, תחפשו נא דרך היתר שלא אעבור משום שביתת בהמתו ע"י אנשי הממשלה, ולזה ערך אז הרה"ק ההיתר של שטר מכירה, וסיים הרה"ק משינאווא שלפי זה ההיתר של אביו הי' רק בשעת הדחק, ולא סמוך עליו לכתחלה.

מחלוקת לשם שמים

פעם כשהי' הרה"ק ר' צבי אלימלך מבלאזשוב בצאנז, היו שם יותר מעשרים אדמורי"ם, ואותו בחר הרה"ק מצאנז לישב על ידו, וסיפר הרה"ק מבלאזשוב שכשאמר מרן הק' מצאנז תורה היתה בהתלהבות גדולה כל כך עד שנפל עליו פחד, וריחק את בגדיו מהרה"ק מצאנז, כמו מי שמרחק את בגדיו מאש כדי שלא ישרפו, אחר אמית התורה, עלה הרה"ק משינאווא להבימה והכריז שאביו מתיר לחלל שבת, כי אז התיר לעשות שטר מכירה, הרה"ק מצאנז הי' שרוי אז בדביקות, והתעורר מדברי הרה"ק משינאווא, ושאל: מי זה, אַה ר' יחזקאל'ע, כל מעשיו לשם שמים.

הדיין מדוקלא אמר שחשב שבוודאי לא יאריך הרה"ק משינאווא ימים מפני שחלק על אביו, ומקרא מלא דיבר הכתוב "כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך, וברש"י שם אי' דמכלל הן אתה שומע לאו, דאם אין מכבדין מתקצרין הימים ח"ו, אך לבסוף ראה שהרה"ק משינאווא האריך ימים עוד יותר מאביו, כי הרה"ק מצאנז חי שבעים ותשע שנים, והרה"ק משינאווא חי שמונים ושלש שנים, ומזה הבין שהמחלוקת היתה קודש קדשים.

בנו הרה"ק ר' משה משינאווא אמר: הם חושבים שאבא לא קיים מצוות כיבוד אב, נסעתי פעם עם אבי מסטראפקוב לצאנז, ובכל הדרך הי' אבי מאוד בשמחה, כשהגענו סמוך לצאנז אחזתו רעדה ופחד, וככל שנתקרב יותר נתגבר הפחד יותר ויותר, עד כדי כך שבשעה שניגש לפתוח בית אביו ורצה לפתוח את הדלת, היו ידיו רועדות עד שלא הי' יכול לפותחה, והוכרחתי אני לפותחה. וידוע שהרה"ק משינאווא אמר פעם שבכל פעם טרם נכנס לבית אביו הרה"ק מצאנז היה לומד כל הלכות כיבוד אב ואם.

אב יכבד בן

פעם בא אלמן אחד לשאול את הרה"ק מצאנז אם ישא את אחות אשתו, ענה לו הרה"ק מצאנז: דבר זה צריכין לשאול מיהודי טוב לך לבני, הלך להרה"ק משינאווא, אמר לו: דבר זה צריכין לשאול מיהודי טוב, לך לאבי, אמר לו האיש: הייתי כבר אצל אביכם ושלחני אליכם, ואז התיר לו.

פעם בשעת סעודה סיפר הרה"ק משינאווא: הם אומרים שאבי לא אהב אותי, פעם כשסעדתי אצל אבי הגישו לאבי רוטב מבשר עוף, ולהקהל וגם לי נתנו רוטב מבשר עגל, אחזתי את הכף לאכול והחזרתיו ולא אכלתי, אמר אבי: מדוע אינך אוכל, והגיש את הקערה אלי, שוב לקחתי את הכף וגם הפעם החזרתיו, הבין אבי שמשהו אינו כשורה, ושלח לבית התבשיל לשאול אם הידתה שאלה על הבשר, והשיבו בשלילה, שלח לקרוא להשוחט ושאל לו אם הי' סירכא וכיו"ב איזה שאלה, והשיב שהי' חלק בלי שום שאלה, לא נח דעת אבי ושלח לקרוא לפניו את הקצב בעל הבהמה ושאל אותו אם נשחט על פי סימנים או על פי ידיעה שהיתה בן ח' ימים, ענה הקצב שהי' על פי ידיעה וליתר שאת יכולים לברר אצל היהודי שממנו קנאו, ושלח לקרוא גם להיהודי המוכר לברר אצלו אם הי' בוודאי בן ח', ואמר להם שעגל זה לא קנה מעכו"ם רק מיהודי כפרי שנולדה אצלו, תשובתו גרמה למבוכה כי לא ידעו מה עוד יכול להיות ריעותא בהעגל, וכשהכפרי הע"ה הבחין את מבוכתם נענה ואמר: מה אתם

מעיינים בזה אולי מפני שהי' בכור אתם מסופקים אם מותר באכילה... טפח אבי על כתפי ואמר לי: בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני.

אחרי פטירת אביו עברו כל חסידי אביו הק' מצאנז אליו, ואז נתגדל שמו ביותר ויותר לפועל ישועות גדול ולרבן של אלפי ישראל שנהרו אליו להסתופף בצלו, וסיפר הרה"ג ר' הירצקא זילבערמאן אב"ד ראצפערט שהי' מחשובי חסידי צאנז, שאחר פטירת רבו הרה"ק מצאנז התלבט מאוד אל מי יסע, כי אמר בלבו: הן נהצדיק אבד ואין איש אשר ימלא מקומו וכו', אך לבסוף אמר לנפשו: הן אמת הדבר שמורי ורבי לא השאיר אחריו מי שימלא את מקומו, אך היות והעדה קיבוץ החסידים נוסעים המה אל בנו הרה"ק משינאווא אסע גם אנוכי לשם, ויעש כן ולא שינה מהחלטתו, כשהגיע לשינאווא ונכנס אל הקודש פנימה, קיבלו הרה"ק בסבר פנים יפות, ואחר שקידמו בשלום, אמר לו: רואה אנוכי שבאתם לכאן, הן אמת שבא השמש ואבי הק' לא השאיר מי שימלא מקומו, אך הנה קיבוץ עדת החסידים נאספו ובאו לכאן... ויעמוד ר' הירצקא נפעם מגילוי רוה"ק שזכה לה, ויצא בקריאה שמחה אל החסידים בביהמ"ד: "מיר האבן אַ רבי", ומני אז הסתופף תמידין כסדרן בצל קדשו.

עבודתו הק'

גדולות ונפלאות מספרים על עבודתו הק' בעת התפילה, היה מתפלל בהתלהבות נשגבה עד לעת זקנתו ולא חלי ולא מרגיש בהכאות כף אל כף הקדושים על העמוד, מרוב התלהבותו הי' לפעמים מטיח ראשו בקיר בחזקה, כשלא הרגיש כלל, בערוב ימיו התקינו על הקיר במקום עמדו כרים כדי שלא יטיח ראשו בקיר, עוד בימי חורפו התבטא עליו הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע: "אַ שטיק פייער", כמו"כ העיד עליו בצעירותו חותן זקינו הק' היש"מ כי הוא נעמד לתפילה באימה וביראה כל כך כמו הבעל מלחמה שעומד בשעת מלחמה על שדה הקרב, והשונא עומד כנגדו עם הרומח שבידו, פע"א בראות חותנו (מזיווג שלישי) הרה"ק מראזלא גודל יראתו אמר לו: תאמין לי, הרבונו של עולם אין מרוגז כל כך כמו שאתה חושב, כל היום הי' דבוק בהש"ת, מסופר שבכל פעם שהי' צריך לצאת לצרכיו, הי' עומד בחוץ ומדבר עם הגוי בלשון פוליש ואידיש לערך עשרה דקות, וזקיני חסידים הי' אומרים שעושה זאת כדי להסיח עצמו ממחשבותיו הגבוהות, בהיותו אברך צעיר נסע לדזיקוב אל הרה"ק ר' אליעזר, ופעם קודם התפילה כשגילה את זרועו להנחת תפילין, אמר הרה"ק ר' אליעזר לבניו הק': התבוננו ביד זה שלא עשה זיז כלשהו נגד רצון הבורא, הרה"ק ר' יהודה צבי מסטרעטין אמר עליו פעם: ביגיעה שכזו, בעמל שכזה, הי' אף בנו של סנדלר מגיע למדריגות נעלות כאלו, מה גם שהוא בנו של הרה"ק מצאנז זי"ע.

עם רבות"ק עצי התמרים זי"ע

בשנותיו האחרונות נסע להחתונה של מרן הגה"ק העצ"ח בטארנא שלקח את בתו של הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט אחיו של הרה"ק משינאווא, והגיע להחתונה במאוחר ואמר הקדויו"ט לרביה"ק זי"ע שהי' אז ילד בן ט' שילך לישון קצת, וכשהגיע הרה"ק משינאווא אמר שרוצה לנוח מעט, ורצה הקדויו"ט לעורר את רבינו זי"ע כדי שיתן את המטה להרה"ק משינאווא ולא רצה הרה"ק משינאווא שיעוררו אותו, ואמר שיש מקום לשנינו, וכך ישנו שניהם ביחד, ואחר כחצי שעה התעורר הרה"ק לילך להחופה ונעשה רעש בהחדר ואמר רביה"ק שע"י הרעש גם הוא התעורר וכה זכה להיות בהחופה.

בעת ההוא בחן הרה"ק משינאווא את רבינו בסוגיא דשיקול הדעת במסכת סנהדרין ואמר לו איזה חידוש באותו ענין, ואמר הרה"ק: "דאס הייסט א שיינער שיקול הדעת" ובזה נסמך רביה"ק ממנו על יושר שכלו ושיקול דעתו.

סיפר מרן רביה"ק הברך משה ז"ל שסיפרה לו אמו כשישבו שבעה ל"ע על מרן העצ"ח ז"ל שאחר נישואיו של העצי חיים הי' להרבנית איזה מיחוש שמנע ממנה פרי בטן ויעצו הרופאים לנסוע למרחץ בקרעניץ והרה"ק משינאווא גם הי' שם כדרכו בכל שנה ונכנסו העצ"ח והרבנית להזכיר את עצמם אצלו ופשט הרה"ק את אבנטו וציוה להרבנית שתחגור עם האבנט וכך עשתה ואכן נושעו בזש"ק ואמר העצ"ח שבחזרתו מהמרחץ חשבו שהמרחץ עזר להם אבל הוא ידע בנפשו שאבנטו של הרה"ק עזר להם.

רביה"ק זי"ע הי' מאוד דבוק בהרה"ק משינאווא וכותב עליו הרבה פעמים מרן הק' מה שכתב רק על צדיקים יחידים, וכשדיבר רבינו מהרה"ק שינאווא דיבר ברוב התרגשות, וכשדיברו פעם מתלמידי הבעש"ט הק' שזכו לרוח הקודש אמר: "דער שינאווער רב האט זיך נאך ארויף געכאפט אויף דעם וואגן", רבינו הי' מרבה לספר גודל מסירות נפשו של הרה"ק משינאווא לקנא קנאת ה' ופעם כשדיבר רביה"ק מנגע הציונות אמר: "פריערדיגע צדיקים וואלטן עס נישט אויסגעהאלטן, איך רעד שוין נישט פון אזא איש אמת ווי די שינאווער רב, צי אפילו ווי די טאטע ז"ל".

אשכבתי' דרבי

ידוע שהגה"ק משינאווא החזיק שבשנת תרס"ו יהי' הגאולה שלימה, כידוע הרמז שאמר בוי"ן תתקטר, שבשנה שיהי' רק ווי"ן שש מאות ושש ושש שנה, אז יהי' הגאולה שלימה, ואמר רביה"ק זי"ע שהי' כ"כ איתן בדעתו שבשנת תרס"ו יהי' הגאולה שלימה, עד שהקפיד על בנו שהבטיח ליתן מזונות לכמה שנים אחר שנת תרס"ו, ובראש השנה האחרון שנת תרנ"ט צוה להכריז שהיות והגענו לשבוע שבן דוד בא, (מתרנ"ט עד תרס"ו) על כן בקשתו מהעולם שיתפללו בעדו שיאריך ימים עד אז ותצמח מזה טובה לעולם, בחד הסוכות האחרון באמצע אמירת תורה אמר: טב"ת נוטריקון ת'קבר ב'שיבה ט'ובה, כאשר שמע זאת בנו הגה"ק מציעשנוב זצ"ל צעק בקול מר: "צריך לעורר רחמים", כמה ימים לפני פטירתו ניטל ממנו כח הדיבור ורמז בידו כל מה שהי' צריך, וסיפר רביה"ק שבאותו שנה בימי חנוכה בא שליח משינאווא לסיגעט להקדויו"ט להודיעו שהגה"ק משינאווא זקוק לרחמי שמים, ובאותו לילה אחרי שהכינו את הנרות להדלקה, כאשר התחיל הקדויו"ט להדליק הנרות, לא עלתה בידו להדליקן, וכל פעם שהדליקן נכבו, והחליפו כמה פעמים את הפתילות, ובקושי רב עלה בידו להדליקן, אחרי כמה ימים ביום ו' טבת הגיע הידיעה שנצחו אראלים את המצוקים והגה"ק משינאווא נסתלק לשמי מרום, אמר הקדויו"ט אשר כבר אז בימי חנוכה כאשר נכבו הנרות, הרגשתי שכבה נר ישראל, וסיים רביה"ק שהוא עמד אז אצל אביו בשעת מעשה. נשאר ממנו ספר דברי יחזקאל על התורה מעט מזעיר מה שאמר, שידוע שלא אמר הרבה תורה באמרו שלא בא לתקן בגלגול זה עם תורה, גם הרבה מכתבים מענין הלכה נדפסו בספר דברי יחזקאל החדש שי"ל עם השלמות.

חודש טבת – הנה החודש הזה מזלו גדי וטבעו הקפיצה, וכמו ששנינו (בבא קמא כא, ב) הכלב והגדי שקפצו מראש הגג, וכן היתה מלחמת החשמונאים עם היוונים ענין קפיצה למעלה מהטבע וממדריגתם, קומץ אנשים נגד עם רב כחול אשר על שפת הים מזוינים בכל תכסיסי מלחמה, כי זה הזמן מסוגל לאחוז במעלות רמות ונשגבות אף שנפלו ממנו ומסוגל לקפיצה כזו, וע"כ בימי היוונים הצליחו החשמונאים בקפיצה זו וזכו לנסים ממעלה ממעלה, וכן נשאר לדורות שמי שיקבל עליו עבודת ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאוד אף שהוא איננו ראוי לכך ועדיין לא הגיע למדה זו יצליח בכל קפיצתו זו.

(שם משמואל)

◆◆◆

על כך אמרו בזוהר (זח"ג רע"מ, רנח ב), על הפסוק "והמים היו הלוך וחסור עד החודש העשירי", דא טבת, שהוא סוד ניסוך המים בחודש תשרי, ששבעים הקרבנות שכנגד שבעים אומות הולכים ומתמעטים, והשפעת האומות הולכת ומתמעטת עד חודש טבת, שאז מתעורר השי"ת לנצח את האומות העולם מצד מעשיהם הטובים של ישראל, ואז יהפך צום העשירי לששון ולשמחה.

(מאיר עיני חכמים)

◆◆◆

עשרה בטבת – ועוד טובה גדולה עשה הקב"ה עם ישראל, כיצד שבעשרה בטבת היו ישראל ראוין לגלות מירושלים, שכן הוא אומר (יחזקאל כד, ב) "בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה" וגו', מה עשה הקב"ה, אמר, אם יוצאין עכשיו בצינה הם מתים, מה עשה, המתין להם והגלה אותם בקיץ וכו', וזהו שנאמר (דניאל ט, יד) וישקוד ה' על הרעה הוי אומר אף זה טובה.

(מדרש תנחומא תזריע ט')

◆◆◆

בתשובות הגאונים ז"ל – שאפילו אילו חל זה הצום של טבת בשבת עצמו לא היינו יכולין לדחותו ממנו כלל, לא להקדים ולא לאחר, והיינו מתענים אותו ביום השבת עצמו, כיום הכיפורים שחל להיות בשבת, משום דכתיב בו (יחזקאל כד, ב) "בן אדם כתב לך את שם היום את עצם הזה" כמו שכתוב בתעניות של יום הכיפורים "בעצם היום הזה", אלא שלעולם אינו חל ביום השבת.

(תקון יששכר)

◆◆◆

י' טבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים להחריבה, וכתיב באבודרהם, דאם אפשר היה שחל יו"ד טבת בשבת היו צריכים להתענות בשבת וכו', ויש להבין, הלא יו"ד טבת לא היה רק התחלת מצור העיר, ועד שתי שנים ומחצה לא נחרבה, וקשה חורבנה מסתמא מן התחלת המצור, ולמה ט' באב אין דוחה שבת, ועי' בגמ' (עירובין מ:) בענין ט' באב שחל בערב שבת אין משלימין, ויו"ד טבת בערב שבת משלימין, והיה דוחה שבת. ונראה לבאר, דהנה הטעם שקבעו תענית על מצור ההוא, הלא היתה ירושלים כמה פעמים במצור, רק הטעם הוא, דמה שהיתה העיר בטירדת המצור שתי שנים ומחצה, זו מחמת שבאותו יום שסמך מלך בבל למטה על ירושלים, כמו"כ ישבו בי"ד שלמעלה, אלו מימינים אלו משאילים עד שגברו המשמאילים ונחרב הבית. והנה אין לך שנה שאין קללתה מרובה מחבירתה, וכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי ריש יומא) נמצא שבכל שנה ושנה נתחדש חורבן חדש, וזהו בכל פעם כשהגיע אותו יום של עשרה בטבת, שהתחיל אז למעלה משפט החורבן, כמו כן בכל דור ודור יושבין בי"ד של מעלה וגוזרין החורבן של כל שנה ושנה. ודבר זה מרומז קצת בספר הקרניים (להגה"ק ר"ש מאוסטראפלי) עיין בפירושו הנקרא "דן ידין" בענין חודש טבת (מאמר ו'), וידוע דעל צרה שעברה, כמו יום שמת בו אביו ואמו, אין אנו מתענין בשבת, אבל תענית חלום מותר להתענות (עי' או"ח סי' רפ"ח), דבשביל עונג שיש לו שמבטל צרה העתידה לבוא עליו לא מעונה הוא, הלכך תענית תשעה באב דזהו רק על צרה שעברה לא דחו שבת, אבל תענית י' טבת זהו על ביטול צרה העתידה – עונג הוא והיה דחי שבת.

(תורת משה להחת"ס – פר' ויקרא דרוש לו' אדר)

נלקט מספר "מקראי קודש- לשבת" אוצר נפלא על עניני שבת

כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ ה' אֱלֹקֵינוּ

מוסף שבת קודש

אשרי | שבת לפני יארצייט | רוממות מוסף שב"ק | תכנת שבת | כתר

אשרי

אשר"י יושב"י ביתי"ך

רבינו תם שאל מן השמים, למה אנו אומרים אשרי בקול רם על הספר תורה, בשבת יותר מבשאר ימים, ועניתה לו בת קול ואמר לו משום ראשי תיבות שבו, והם אלו אשר"י א'חר ש'שת ר'אשונים י'מים, ישב"י י'ום ש'ביעי ב'חר י'ה ביתי"ך ב'רכת י'ה ת'מלא י'ין כ'ום, עו"ד ע'ופות ו'בשר ד'גים, יהללו"ך י'שלש ה'סעודות ל'בוש ל'בנים ו'חלק כ'סותך, סל"ה ס'ליקא ל'עשות ה'בדלה.

(לבוש - סי' רפו ס"א)

שבת לפני יארצייט

להתפלל לפני התיבה שבת לפני היארצייט אינו חיוב

שמעתי ממורי הגה"צ מפאיץ הי"ד, שפעם אחת לא רצה הרה"ק משינאווא זי"ע, להתפלל לפני התיבה תפילת מוסף, שבת קודש שחל לפני היארצייט, כדי להראות ולהוכיח שאינו שום חיוב רק מנהג טוב בעלמא.

(נפלאים מעשיך - עמוד קכח)

מקור המנהג בשם האריז"ל

בס' מועד כל חי מביא מקור המנהג בשם האריז"ל, ובס' לדוד אמת להרב החיד"א ז"ל כתב ג"כ מנהג זו, ויש לציין שבס' טעמי המנהגים מביא שהמנהגו בחצר זידיטשויב הוא להתפלל בשבת קודם היא"צ פסוקי דזמרה, ויש נוהגין להתפלל קבלת שבת ולומר הקדיש אחר מזמור שיר ליום השבת, שאז הוא זמן עליית הנשמות. ועיי' בס' דרכי חיים ושלום שהגה"ק הדרכי תשובה תיקן תקנה בעיר מונקאטש, שלא ליתן לעבור לפני התיבה מי שיש לו יא"צ בשבוע זו, מפני דרכי שלום.

(נפלאים מעשיך – עמוד קכח אות רלה)

רוממות מוסף שב"ק

אין במוספי שבת חטאת כשאר כל המוספין, מפני שכנסת ישראל בת זוגו והכל שלום – והמשכיל יבין.

(רמב"ן - במדבר כח ב)

במוסף מגיעין ל"היכל" ה'

ביום השבת קודש, בתחלה בעת אמירת פסוקי דזמרה שרשי נשמותינו עולין ל"חצרות" ד', ואח"כ בעת תפלת שחרית עולין ל"בית" ד', ובעת תפלת המוסף אנו עולין אל "היכל" ד', המכונה להיכל המלך עצמו.

(סידורו של שבת - ח"א שורש ח ענף ב עלה טז)

הג' תפלות בכל יום הוא לתקן הנפש רוח נשמה שבאדם לדבקם בשורשם, ובשבת תפלת מוסף על נשמה יתירה, לכן נקרא מוסף, וכמו כן הקרבנות במקדש שהיו מעלין הכל להשורש, ובשבת קרבן מוסף שהיא למעלה מעולת התמיד בחי' יוסף, למעלה מסדר הטבע.

(שפת אמת – פרשת וישב שנת תרנג)

יתכן לומר שזה הטעם שתקנו חז"ל בתפלת שבת ויו"ט להזכיר הקרבנות במוספין, ובימי המעשה אין מזכירין בתפלה התמידין, משום שאין כח לעורר שורש הקרבנות בימי המעשה כמו בשבת, שאלה העמודים האחד מעורר השני, ושבת הזמן גרמא לחבר תחתונים אל עליונים מצד הזמן. ולכן יכולין לעורר התקרבות שהי' בביהמ"ק מצד המקום ג"כ.

(שפת אמת – פרשת צו שנת תרנא)

תפלת מוסף

בכל שבת נמשך במתנה אור חדש, כמאמר רז"ל (שבת י.) מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה. לכן מתפללין

תפלת מוסף בשבת, על שם תוספת האור והקדושה הנמשכת ביום זה.

(לקוטי תורה, להתניא - במדבר יד ג)

עיקר הברכות הם בשבת כמש"נ (בראשית ב, ג) ויברך א' את יום השביעי, ולכן כל ברכתא דלעילא ותתא ביומא דשביעי תליין (זח"ב דף פה.), ולכן צריך האדם להתעורר בעבודתו ביום השבת וע"י יתברך, ובשבת ור"ח ויו"ט יש קרבן מוסף, לרמז שצריך להוסיף בעבודתו.

(באר אברהם, סלאנים - ליקוטי שבת עמוד רצו)

שב"ק הוא על טהרת המחשבה, יען כי פנוי ממלאכתו, וכמו שאמרו ז"ל שהיו מושיבין שומרים בשבתות ויו"ט בגנות ופרדסים לשמור את העם מחטא וכו'. וכמו דאיתא בספרים 'מחשבות' הוא 'מוח שבת' וכו'.

כי בכל המוספין מצינו גם הקרבת חטאת וכדומה, מה שאין כן במוסף שבת לא מצינו רק עולה, כי בשבת העיקר המחשבה. ועל כן הרהו"ר עביר"ה עולה נחל"ת יעק"ב אבי"ך (ישעיה נח, יד) הנאמר על שב"ק סעודה שלישית כנודע (עיין בזוהר ח"ב דף פה.), כי אז הוא עת רצון לכפר על המחשבות ורצונות.

(אמרי נועם – פ' צו אות א)

ונמצא כי מה שהיה נעשה אז כשנברא אדם שהיה קודם חצי יום הששי נעשה עתה בתפלת מוסף דשבת, ולא עוד אלא שעתה בתפלת המוסף נעשה ע"י מעשה התחתונים בתפלתם אבל אז היו עולים מאליהם אותה העליה כנ"ל בלתי מעשה התחתונים, כי הרי עדיין לא היה נברא אדם וכו' ומה שהיה נעשה כשנברא אדם אחר חצי יום הששי כשנכנס לג"ע, נעשה עתה ע"י מעשה התחתונים בחזרת תפלת מנחה של שבת שהיא תכלית העליה שאין כח עוד בתחתונים להעלות העולמות יותר מעליה זו.

(האריז"ל - בשער מאמרי רשב"י פרשת קדושים)

שבת בשבתן

ענייני שבת בקודש בפרשת השבוע

אם מקדש עצמו בשבת יהי' הקדושה של שבת הבאה ביתר שאת

ויוסף הוא השליט בכל הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ, אמר הרב, הנה א"א לקבל קדושת שבת שהוא ענין נשמה יתירה השורה על האדם בשבת קודש רק באם קידש א"ע מקום בימי בחול, בשבוע שלפניו והשליט כח שכלו על תאות הגשמיות לעשותו בקדושה לבל יהא כסוס כפרד ההולך אחר תאוות לבו ובזה עושה הכנה שיוכל לקבל תוספת הקדושה שבאה מעולמות העליונים לשרות בתחתונים, **ואמנם אם זכה לעשות ככה אז הקדושה השורה עליו בשבת קודש הוא מאיר ומופיע ומסייע לימי החול שבשבוע שאחריו להתקדש ולשבר תאוותיו הגשמיים ביותר שאת ויתר עז מקודם, וממילא שבשבת שאחריו גם הקדושה הבאה שורה עליו ביתר שאת כפי ההכנה שהכין עצמו ולכן הוא לעולם ולכן בצדיקי אמת אמת אין שבת דומה לחבירו** ואין שבוע דומה להקודם מטעם הנזכר וזה רמוז כאן בפסוק **ויוסף** (הוא רמז לתוספות נפש שבשבת קודש) **הוא השליט בכל הארץ** (ר"ל שא"א לקבל אותו רק אם בשבוע הקודמת השליט שכולו על כל הארציות שלו) **ואמנם אם עשה ככה תועלת הנמשך מזה הוא המשביר לכל עם הארץ** (ר"ל קדושת שבת יסייע לשבור כל עם ב"י הארציות שלהם בשבוע שאחריה).

(ליקוטי שושנים, סאוויראן)

מרן הרה"ק רבי אשר הגדול זיע"א מסטולין: ואימתי נתעלה העולם במוסף של שבת, ואז הוא זמן שנתעלה העולם ממדריגתו, וזהו שאמר המדרש (על הגמרא שבת כד.) מהו להזכיר של חנוכה במוספין, היינו עם חנוכה מתעלה ג"כ בבחינת תוספות על ידי מוסף של שבת, כך שנו רבותינו ז"ל צריך להזכיר של חנוכה במוסף, כי באמת כל הדברים מתעלים והולכים ע"י מוסף שבת, כמו שדברנו מזה כמה פעמים עמ"ש תמידים כסדרן ומוספין כהלכת"ם, שהוא לשון הילוך, כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל ומה נשמע במחיצה שלכם, וזהו כהלכתם מה שהולך ומוסיף ממדריגה למדריגה, וזהו פי' המדרש כי ידוע שמוסף שבת הוא עליה לכל העולמות כת"ר ואיה מקום כבודו.

(בית אהרן, קארלין - דף יב טור ב)

תכנת שבת

תכנת שבת רצית קרבנותיה

תקנת – מי שמתקן ומברר בששת ימי החול את כל הצריך תיקון, מגיע לבחינת שבת – מנוחה ושביתה ממלאכתו. רצית קרבנותיה – היינו ניצוצות הקדושה שנתבררו ונתקנו בימות החול, שעולים בשבת.

(מאמרי אדמו"ר הזקן, מארי"ל - עמוד תפו)

בשבת עולין מסוף המדריגות עד ראשן

מלאכים כבר נבראו, אך זה כל האדם על ידי גשמיותו ודירתו בין בני אדם החומרי, בהטיבו את מעשיו יגיע למעלה שהוא להתהלך לפני ה' בארצות החיים, ושם יראה בנאות ה', כמ"ש בתכנת שבת (מוסף לשבת), דמסיים התשר"ק בתיבת א"ז, שהוא ר"ת אלקינו זה (ישעיה כה, ט).

(ישמח משה – ריש פרשת לך)

התפשטות המלבושים החיצוניים

במוסף של שבת מסיים התשר"ק של תכנת שבת בתיבת אז, ועניתי ואמרתי על פי מה שראיתי כתוב בשם הקדוש האלקי מו"ה ישראל בעש"ט זצוק"ל, כי לכך נאמר בדרך תשרק, כי בחול הכל בלבושים על דרך משל הא' מתלבש בב', והב' בג', וכן כל האותיות עד ת'. ובשבת הוא דבקות העליון בלי הפסק, אומרים בתשר"ק דרך פשיטות הלבושים, [ממטה למעלה] עבדה"ק. ונ"ל שלכך [מסיים בתיבת אז, כי] בסוף אחר הפשיטות הוי הדביקות העליון, וממש מראין באצבע הנה אלקינו זה, והיינו 'אז', ר"ת אלקינו זה, ובעולם הבא הוא יום שכלו שבת, לכך נאמר ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה במהרה בימינו אמן.

(ישמח משה – פרשת נח ד"ה והנה ענין)

טעם אמירת אותיות מנצפ"ך

בשבת במוסף אומרים מ'סיני נ'צטוו צ'ווי פ'עליה כ'ראוי וכו', ראשי תיבות מנצפ"ך, כי הת' ד' מאות, וה' אותיות מנצפ"ך עד ט' מאות, להורות שאין בתורה מספר רבבות רק לאלפים, והוא כדי להחזיר כל העולמות ולהעלותם לאלף והוא א"ס, ובשבת במוסף עולים לכת"ר והוא האלף, לכך מסיימים באותיות הנ"ל שיגיע עד האלף במספר, (ושאל ר' שמחה מפסוק שובה רבבות, והשיב שהמספר אינו לרבבות רק לאלפים וכו').

(אמרי פנחס - שער ד אות טז)

טועמיה חיים זכו

כל האומות הם החומר (כמד"א שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור (יבמות סב.) וישראל עם קרובו הם הצורה, ועל כן תמצא שנתהווה אומה ישראלית אחר כל האומות, כמשפט הצורה הבאה אחר החומר וכו' ותבין הרמז, שב"ת בגימטריא הו"א הנשמ"ה א"ל החומ"ר, והוא שיסדו אנשי כנסת הגדולה (במוסף לשבת) "טועמיה חיים זכו", כמו הנשמה המחיה את החומר, והוא הנרצה לרז"ל שנקנסה מיתה לאדם הראשון בנטותו אחר החומר, ובאת שבת שהיא הנשמה המחיה את החומר והגין עליו, פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה'.

(בני יששכר - שבת מאמר א אות יב)

הטועם התבשילין לכבוד שבת וזוכה לחיים עליונים

"טועמיה חיים זכו", ראוי לאדם לטעום כל התבשילין שמבשל בערב שבת לכבוד השבת, כי הוא דוגמת האדם המכין סעודה למלך וטועם התבשילין אם הם טובים, ואם חסרין איזה תבלין כדי שיתקנם או כדי שיבשל תבשילים אחרים, וכל זה הוראה שמקבל האורח בסבר פנים יפות, וזה סוד "טועמיה חיים זכו" שתקנו בתפילת מוסף דשבת, כי כל הטועם התבשילין של שבת מע"ש זוכה לחיים עליונים.

(שער הכוונות - סדר שבת דרוש א)

טעימה בעלמא

טועמיה חיים זכו (מוסף לשבת). על דרך משל כמו שנותנין לחולה איזה מאכל טוב, והוא מחמת רוע מזגו בחולשתו אינו רוצה לטעום כלל, ומבקשין ממנו אם לא תרצה לאכול, טעום ותראה שהוא טוב. ובודאי מי שהוא רק טועם משעשוע אהבתו ית', רואה שאין טוב ומתוק כזה במציאות ובודאי יאחוז ולא ירפה, רק שהסטרא אחרא מסמא עיניו ומסיתו שלא ירצה לטעום כלל, וזה כל פעולת הסטרא אחרא, על כן אמר דוד (תהלים לד, ט) טעמו וראו כי

שבת בשבתן

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

מיוסף ששמר שבת רואים אנו שהאבות היה להם דין ישראל

וטבוח טבח והכן, במדרש אין והכן אלא מיום לחבירו, וכי דרכו של מלך לאכול כך, אלא **שבת היה**, אמר הקב"ה אתה שמרת את השבת עד שלא נתנה וכו' חייך בן בנך מקריב בשבת. **וצריך להבין וכי יוסף בלבד שמר השבת הלא כל האבות שמרו השבת**, **ונ"ל ע"ד דרוש**, דבפרשת דרכים הקשה **איך שמרו השבת** הא נכרי ששבת חייב מיתה, וע"כ שהיה להם דין וודאי ישראל, **וי"ל** עפ"י המבואר במשנה שבת (סז.) שיש דברים שהוא תכשיט בבן מלך ואינו הוצאה, ואדם אחר חייב, ור' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים והוי תכשיטים לגבייהו.

ואומר לפי זה **דדברים כאלו הוציאו** (השבטים) **בשבת**, ו(ממה נפשך) אי יש להם דין ישראל א"כ בני מלכים [הם] ולא הוי הוצאה, ואי דין נכרי להם חיללו השבת ע"י הוצאה, ואי דין נכרי להם חיללו השבת ע"י הוצאה (ולא נתחייבו מיתה), **וכל זה** (שייך לומר דוקא) בשאר אבות (והשבטים), **אבל יוסף שהיה מלך מצרים וגם אם דין נכרי יש לו לאו הוצאה הוא כשמוציא דברים שתכשיט למלכים ואיך שמר שבת**, **וע"כ שהחזיק עצמו לישראל ודאי**, **או שמסר נפשו על הספק**, **לכן אמר לו ה' אתה שאתה מלך שמרת השבת**, **חייך** וכו'. וק"ל.

(כתב סופר)

טוב ה', פי' טעמו וראו בעצמיכם שטוב ד'. והיינו טועמיה חיים זכו, כי בודאי הטועם שוב לא ירפה.

(ישמח משה - פרשת בראשית בד"ה בראשית)

כתר

טעם למנהג קדושה רבא במוסף שבת ויו"ט

קיבלתי טעם למנהג קדושה רבא במוסף שבת ויו"ט, לפי שנגזרה גזרה לבטלם מק"ש שחרית וערבית, כעין מעשה דגלית, ויגש הפלשתי השכם והערב, ודרשו חכמים כדי לבטלן מק"ש שחרית וערבית, התקינו לאומרו במוסף שבת ויו"ט, לפי שהמוספין כל היום, ולא ירגישו בהן האויבים, ואולי בשבת ויו"ט שהיו מרבין בתפלה הרגישו על זה, שהיו סבורין כי עליהן היו באין, כענין תקיעות שבמוסף בירושלמי, ויתבאר במקומו, ואע"פ שנתבטלה הגזירה התקנה לא נתבטלה.

(ספר המנהיג - הלכות שבת אות מג)

מתפילותיהם של ישראל נעשה עטרה לראשו של הקב"ה

שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו (תהלים סה, ג). אמר רבי פינחס בשם רבי מאיר ור' ירמיה בשם ר' חייא בר אבא, בשעה שישראל מתפללין אין אתה מוצא שכולן מתפללין כאחד, אלא כל כנסיה וכנסיה מתפללת בפני עצמה, הכנסת הזו תחילה ואח"כ הכנסת האחרת, ומאחר שכל הכנסיות גומרות כל התפלות, המלאך הממונה על התפילות, נוטל כל התפילות שהתפללו בכל הכנסיות כולן, ועושה אותן עטרות ונותנן בראשו של הקב"ה, שנאמר (שם סה, ג) עדיך כל בשר יבואו, ואין עדיך אלא עטרה שנאמר (ישעי' סב, יח) כי כולם כעדי תלבשי, וכן הוא אומר (שם שם, ג) ישראל אשר בך אתפאר, שהקב"ה מתעטר בתפילתן של ישראל שנאמר (יחזקאל טז, יב) ועטרת תפארת בראשך.

(שמות רבה - כא ד)

הכתר כשעולה מתרחב בכל רקיע יותר

הרי כתר הנעשה מתפילות ישראל עליו, וכשעולה אז מלאך שברקיע הראשון מקבלו ומפארו והוא מתרחב ומתפאר, וכן מלאך שני מקבלו ומפארו והוא מתרחב יותר, וכן בכל רקיע ורקיע שהכתר מתפאר ומתרחב יותר ויותר, עד שמגיע לדמות יעקב החקוק בכסא הכבוד (חולין צא:), אז מתרחב לפי הכבוד, ומתפאר לגמרי, ועל זה אומר ישראל אשר בך אתפאר (ישעי' מט, ג), ועל זה אומר ולתתך עליון (דברים כו, יט), כלומר כשהכתר על הקב"ה, אז ישראל עליון על כל הגוים, וכשהכתר מתפאר לגמרי, אז הקב"ה מכנים בו אורה, ומאירו בזוהר שאין לו דוגמא, זהו שאמר אור פני המלך חיים (משלי טז, טו), וכשמאיר הכתר מיד הולך ויושב בראש הכבוד, והיות הקודש נרתעות וכו'.

(ערוגת הבושם, לרבינו אברהם ב"ר עזריאל – עמוד 80 אות ס)

שני כתרים נותנים ישראל בכל יום

שני כתרים הם שישראל נותנים להקב"ה בכל יום, אחד של חסד ואחד של אמונה, של חסד הוא בבוקר ושל אמונה בערב, שנאמר (תהלים צב, ג) להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות, וכשעולה כתר של חסד אז יודעים המלאכים שהוא יום, כי במקומם לא ניכר יום ולילה כי נהורא עימיה שרי, ובזה (הסימן) גם משה רבינו ידע כשהיה ארבעים יום בהר, ועל זה אומר יומם יצוה ה' חסדו (תהלים מב, ט), וכשעולה כתר אמונה יודעים שהוא לילה, ועל זה מתפללים אמת ואמונה, הרי הם שני כתרים.

(ערוגת הבושם, לרבינו אברהם ב"ר עזריאל – עמוד 80 אות ס)

מעלין עולם הדיבור בעולם המחשבה

בשבת במוסף בקדושת כתר שאנו מעלין עולם הדיבור בעולם המחשבה, ושם הבהירות גדול עד שאין נראה התחלקות המדות, לפי זה לא ישאר חיות לעולם הזה התחתון, ועולם הזה צורך גבוה כי אין מלך בלא עם, על כן תיקף כשאנו אומרים איה מקום כבודו, ואי"ה מרמז לג' ראשונות שאין שם התחלקות המדות, תיקף אחר זה אנו אומרים ממקומו הוא יפן ברחמים, דהיינו להשפיע טובו לכאן, לפי שאין מלך בלא עם.

(כתר שם טוב - ח"ב ד"ב ע"א / לק"א די"ט ע"ב)

התפלות של כל השבוע עולים ביום השבת

בכל תפלה יש בירור ניצוצין חדשים, רק ביום השבת יערכנו הכהן לפני ה' (בפ' אמור), ר"ל התפלות של כל השבוע אינם עולים רק ביום השבת, יערכנו הכהן לפני ה', הכהן העובד עבודה במוסף יום השבת, בקדושת כתר עולין כל התפלות, כמבואר בכתבים, ושמעתי זה ממורי [הבעש"ט הק'], והבן.

(כתונת פסים – פ' אמור בד"ה ביום השבת)

עם בני ישראל הן בעצמן יהיו הכתר לעת"ל

שמעתי מאאמו"ר ז"ל שאמר בשם מורי דודי רבינו צבי ז"ל מזידיטשוב, כתר יתנו לך, לעתיד לבוא יקחו המלאכים את ישראל הקדושים, ויעלהו על ראש קונו, בבחינת כתר בראש קונו, וזהו כתר יתנו לך מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל – כלומר שעם בני ישראל יהיו הכתר בעצמם.

(דמשק אליעזר - ח"ב עמוד לה)

נתמלאו כל העולמות מאור האין סוף

טעם שאומרים בשבת בקדושת מוסף כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו וכו' ולא בחול,

לפי שבימי החול אין האור אין סוף ב"ה שופע בעולם התחתון רק בצמצום גמור כמובא בסה"ק, והמלאכים הקדושים כשאומרים קדושה הם עולים למעלה מתנשאים לעומת השרפים ואומרים ברוך ד' וכו', אבל ביום השבת קודש אז יש עליה לכל העולמות ונתרבה אור א"ס ב"ה להאיר גם בעולמות התחתונים, כמ"ש והשער הפונה מזרחה סגור יהיה כל ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וכו' (יחזקאל מו, א) ונתמלאו כל העולמות מאור א"ס ב"ה, ולכן משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו, ע"כ בשם אדמו"ר הקדוש מוהר"צ מזידיטשוב זלה"ה

(טעמי המנהגים - ענייני שבת אות שס / שפתי צדיקים - דף לו ע"ב)

טעם אמירת 'כתר' כי בשבת זוכה כ"א לבחי' כתר

איך יזכו ישראל לבחינת כתר, על זה נאמר על פי מאמר התיקונים בראשי"ת, יר"א שב"ת, שאז עולים העולמות, כל אחד ואחד עולה מאליו למדרגה עליונה שלמעלה ממנו, ואז ישראל עולים לבחינת כתר, ולכן אמרינן במוסף שבת כתר.

(ויטב לב - פרשת ברכה ד"ה א"י וישכן)

עליה לכל נשמות ישראל

נודע בשבת בקדושת כתר דמוסף, יש עלייה לכל נשמות ישראל, אפי' לאותן שהם במדרגה תחתונה, ע"י שיתקשרו ויתכללו עם הצדיקים, מתעלים ע"י הצדיקים למעלה, שאז הצדיקים מתקרבים את עצמו עם חלקי הקדושה שבנשמות ישראל למעלה, כמו במעשה בראשית קודם החטא, שאז הי' התכללות הנשמות במעלה עליונה באדם הראשון, כמ"ש אדה"ר מסוף העולם ועד סופו היה, שהוא על סוד התכללות כל נשמות ישראל בו קודם החטא, כמו כן נעשה בחינה זו התכללות הנשמות במעלה עליונה עם נשמות הצדיקים, בקדושת כתר שהוא זכר למעשה בראשית, בחינת מעין שהיה במעשה בראשית, באדם הראשון ע"י התכללות.

ולזה צריך דוקא לכלול עצמו עם הצדיקים, כמו באדם הראשון שהיה זה ע"י התכללות, כי מי שנפרד מהצדיק איך יעלהו, ולסוד זה אין אנו אומרים זכר למעשה בראשית אלא במוסף.

(מאור עינים – פ' אמור)

קדושת כתר במקום אות תפילין

בשבת אין לנו אות תפילין במעשינו רק תפילין דמארי עלמא, והקליפות בורחין לנוקבא דתהום רבא, היינו בני רשף בורחין מפני א"ל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי, הבן מאד. ותתבונן לפי זה, שלבעבור זה אומרים קדושת כתר בשבת במקום ת"ג (תרגומו של כתר) שבתפילין, ואומרים כתר יתנו לך י"י אלקינו, ותבין לפי זה מצות קרבן מוסף שבת הוא מצוה ת"ג בתורה, ואז אומרים קדושת כת"ר.

(בני יששכר - שבת מאמר ב אות ג)

התכללות בנשמת צדיקי הדור

וכנודע בשעה שאומרים ישראל קדושת כתר, עי"ז מתעלים כל העולמות והנשמות בקדושת הכתר, ובהתכללות בנשמות צדיקי הדור כמ"ש בספר מאור עינים, (אמור ד"ה וזהו תן חלק).

(שארית ישראל - שובבים שער ב בד"ה והנה)

העלות הנשמות מעמקי הקליפות

ידוע שיש לכוין בקדושה של כתר, ככ"ה כ'תר כ'ל ה'כתרים, והוא סגולה נפלאה להעלות הנשמות מעמקי הקליפות.

(כתם אופיר - מגילת אסתר ו יא)

ישראל עתידין לחיות כתר בראש קונם

וקראו לפניו ככ"ה יעשה, כ'תר כ'ל ה'כתרים יעשה למחכה לו, שם נורא המעלה כל הנשמות לפני יוצר בראשית, נודע מדברי מרן האר"י בעש"ט, והוא עליה שנעשה מן נשמות ישראל, ואז ישא ד' פניו אליך לראות את הכתר, והוא מדרש חז"ל, שישראל עתידין לחיות כתר בראש קונם מלך מלכי המלכים הקב"ה.

(כתם אופיר - מגילת אסתר ו ט)

בשמע ישראל ימסור נפשו

בחזרת מוסף בפסוק שמע ישראל באמירת אחד, ימסור עצמו על קדושת השם.

(מורה באצבע, להחיד"א – סי' ד אות קנט)

ע"י מפי"נ מקבל עוד תוספות נשמה יתירה

בקדושת מוסף, באמירת שמע ישראל, יכוין למסור עצמו על קדושת ה', ובזה יזכה לקבל עוד תוספת נשמה יתירה חדשה יותר מהראשונה.

(כף החיים, פאלאגי - סימן כח אות סא)

לעיני כל חי

מרגלא בפומי לפרש, מ"ש בקדושת כתר וישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי לאמר, דלכאורה הול"ל לאזני כל חי דשמיעה היא באזנים, אך הכונה שאז בעת הגאולה יהיו בבחינת רואים את הנשמע, ויהי' השמיעה ל'עיני' כל חי.

(דברי יואל – חנוכה ח"א אות ב בד"ה ובזה יובן)

ראוי להיות כתנור לבו בוער בקרבו

וכשמגיע לעיקר הקדושה, ראוי לאדם להיות כתנור לבו בוער בקרבה, בגודל התלהבות וחדוה ושמחה, עד כמעט שלא קם רוח באיש, וכמעט בטל ממציאותו הגשמי, מגודל ההתלהבות והחדוה, על העילוי הגדול והעצום וההתפארות וההרוממות, שיש עתה בשעה זו ליוצרנו ית"ש, שכל

העולמות מכתירים אותו ית"ש, ומעריצים ומקדישים ומשבחים לממ"ה הקב"ה, בשעה זו, שאנחנו עם קדוש מקדישים אותו ית"ש בעולם זה התחתון, ואף המלאכים שואלים איה מקום כבודו, כי להשיג עלייתו והתפארותו הגדולה אינם יכולים, וממש יהיה בכל תיבה ותיבה קולטת בלנו שמחה עצומה יותר ויותר.

(יסוד ושורש העבודה – שער השמיני פרק י)

יש הארה לרבו ויוכל להשיג אותו מאתו

ושמעתי אומרים בשם כאדמו"ר מוהרי"י זצללה"ה מלובלין כל ימי נזרו, פי' בעת שאנו אומרים 'כתר', 'ונזר' הוא לשון 'כתר', קדוש הוא לה', כי חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ובעת שאומרים קדושת כתר, אז יש הארה גדולה לרבו, ויוכל להשיג מאתו גם הארה.

(אור לשמים - פרשת נשא עה"פ כל ימי נזרו)

בקדושה זו יתלהב לבו בשמחה וחדוה עצומה עד מאד על ההתרוממות הגדול שיש ליוצרנו ית"ש בעת שכל העולמות מכתירים אותו בשעה זו שאנחנו מקדישים אותו בזה העולם התחתון, בתיבת איה יקבל וימשיך ע"ע תוספת נשמה מיום השבת, בשמע ישראל יכוין הכוונה שנ"ל בק"ש וביחוד קבלת מסירת נפש.

(נהורא השלם, בשם האריז"ל – בתפלת מוסף)

טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים

הבעש"ט הק' זי"ע אמר לתלמידיו: בכל שבת ושבת בתפלת מוסף בלחש, בהעלותי נשמתי ביחודים, מראים לי עולמות עליונים ונשמות קדושות בישיבה של מעלה ועוסקים בפנימיות התורה סודות עליונים, ונותנים לי רשות לשמוע ללמוד וללמד בעוה"ז לבני גילי, וקצת שאני מגלה בסעודה שלישית.

(עטרת יעקב וישראל, זאבלטוב - דף נג ע"א / התגלות הצדיקים, ווארשא תרנז - דף ד ע"א / גנזי נסתרות, ירושלים תרפד - עמוד לא אות סט)

מנהג הרה"ק משינאווא זי"ע, שהיה מזמר החרוז 'ישמחו במלכותך' וכו' כשהתפלל מוסף לפני התיבה, וכן היה מזמר 'אנעים זמירות' כי אמר שאם לא מזמרין, זה נראה כשקר.

(דברי חנה - חלק הליכות והלכות)

הדברי יחזקאל זי"ע משינאווא התפלל בשב"ק תפלת מוסף לפני התיבה, וכשהגיע ל'ישמחו במלכותך' התלהב מאד, והתחיל לזמר 'ישמחו' בניגון הידוע זמן רב.

(אוצר ישראל - עמוד רל אות ב)

מסופר על מרן הרה"ק אור ישראל זיע"א מסטולין, כשהגיע בתפילת מוסף שב"ק "לנעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך" שפך דמעות כמים.

(ילקוט מאמרים, סטאלין - פרק ב אות מ)

וכאשר עיני ראו בהה"ק אאמו"ר [המגיד מקאזניץ] זצללה"ה שיצאה נפשו בדברו קדושת כתר לולי שעוררוהו וחזר רוחו בקרבו.

(קהלות משה - פרשת ויחי בד"ה לישועתך)

פע"א אמר הגאון בעל החת"ס זצ"ל לבנו הגאון הכתב סופר שיסע לאוהעל אל הרה"ק הישמח משה זצ"ל, ונסע הכת"ס לאוהעל על שבת, וקירבו היש"מ מאוד, באמצע עריכת השלחן בליל שב"ק אמר היש"מ עכשיו אני שומע כרוז בשמים, שאומרים פנו מקום לצדיק, בעיני הכת"ס היה זה לזר. והנה מנהגו של היש"מ היה להתפלל שחרית בחדרו והי' יוצא לביהמ"ד לקריאת התורה, והי' נשאר בביהמ"ד גם לתפלת מוסף, אמנם בפעם הזאת חזר לחדרו אחר קריה"ת, והתפלל שם תפלת מוסף אח"כ אמר היש"מ להכת"ס, תלשין עלי בפני אביך שהתפללתי גם תפלת מוסף בחדרי, והמשיך ואמר, היום התפללתי מוסף במתיבתא דרקיעא, בעת סעודה שלישית שמע הכת"ס עוה"פ שאמר היש"מ ששומע כרוזים, כל הנ"ל היה לזר בעיני הכת"ס, וחיכה שיוכל לחזור לביתו, כשחזר לפרעשבורג אמר לאביו החת"ס זצ"ל, מילא די כרוזים, אבל בשחרית אמר לי שהיה במתיבתא דרקיעא, אמר לו אביו החת"ס האמן לי שראיתיו שמה.

(שיח זקנים - ח"ה עמוד סט)

פ"א התפלל הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע תפלת מוסף בשב"ק לפני העמוד, ובחזרת הש"ץ באומרו 'תכנת שבת' התעלף בפתע פתאום וכו'. לאחר התפלה בעת הקידוש התחיל לדבר ד"ת על הנאמר בתפלה 'ותטענו בגבולנו ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו וכו' ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה', והתלהב מאוד וזעק בקול גדול, 'רבש"ע נעשה ונקריב לפניך, אנחנו את עצמינו לפניך במקום קרבן'. והבינו את סיבת עלפונו באמצע המוסף בעת אמירת תכנת.

(מזקנים אתבונן - עמוד שלו)

פנימי תשכ"ה בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור בבית הגאון הגדול דומ"ץ קרית יואל שליט"א

יום א' פרשת שלח תש"פ לפ"ק

רבינו בא לביקור חולים אצל הגאון הדומ"ץ שליט"א אחר שחזר לביתו מעפק רפואה קשה בחסדי ה'.

רבינו: ווי אזוי פילט מען זיך? מ'שפירט זיך בעסער?

דומ"ץ קרית יואל: יא, ברוך ה', כ'בין שוין געגאנגען היינט שפאצירן, ביי ר' משה בראד'ס דירה, דארט אין יענע געגענט.

מוה"ר חיים שלמה פישער הי"ו, משב"ק: כ'מעג דערמאנען א שאלה וואס מ'האט געהערדט מיט א צייט צוריק, וועגן די לייכטער'ס שבת ביי די שבע ברכות וועז עס ליגט א ספר אויפן טיש.

דומ"ץ קרית יואל: לכתחילה איז מען אלץ מדקדק עם זאל ליגן די חלות אויפן טיש, אבער ס'איז דא מקילים אויף א ספר אויך.[1]

רבינו: מ'רעדט נישט דא פון די זעלבע זאך, דער דיין מיינט וועגן א בסים, פרייטאג צונאכט'ס ביי הדלקת הנרות. אבער די שאלה איז געווען וועגן רוקן א טיש נאך די סעודה וועז ס'איז דא לייכטער'ס וואס ברענט פרייטאג צונאכטס אויפן טיש, אויף אן אופן וועז ס'איז נישטא קיין פראבלעם פון בסים, איז דא א שאלה וועגן מקרב זיין שמן לפתילה, ס'איז אן ענין פון כיבוי.[2]

דומ"ץ קרית יואל: יא, דאס איז גאר אן אנדערע שאלה, דאס איז נאר ביי נר שמן, אבער ביי געהעריגע נרות שטייט ארויס אין שולחן ערוך אז מ'מעג מטלטל זיין אפילו די נרות זענען דולקות אויך, דער לבושי שרד ברענגט עם צו גראד אין נאמען פון תוספות, ס'איז א

---

1 מקור ההיתר הוא מד' הלבוש (סי' של"ד סט"ו) בהא דמצילין תיק הספר עם הספר אע"פ שיש בתוכו מעות, משום דכולהו בטלים לגבי הספר משום דכולהו בטלים לגבי הספר משום קדושתו, וה"ה לשאר ספרי קודש, עכ"ל.

אגב, יש לציין מה שמובא בס' אבן שתיה (מערכה ו) שהרה"ק הצמח צדיק מוויזניצא זיע"א אמר פעם בענותנותו: נמלכתי בעצמי, והנני רואה שאין לי לא עולם הזה ולא עולם הבא, עולם הזה אין לי, כי באים אלי יהודים ושופכים את צרור צרותיהם, וממילא אין לי כבר עולם הזה, גם עולם הבא לא יהיה לי, כי אני אומר 'תורה' וכותבים זאת, ואחר כך יעשו מזה חיבור, ואשה לפני הדלקת נרות של שבת תבקש להוציא מהארון איזה ספר להניחו על השולחן, כדי שהשולחן לא יהיה בסיס לדבר האסור, ולא תבחין איזה ספר מוציאה, ותוציא את ספרי, נמצא שגם עולם הבא אין לי, כי ישאלוני למעלה בגלל ספרך כבר מותר להזיז את השולחן, כי בענותנותו חשב שדבריו אינם ראויים להיקרא ספר.

2 הנה בשו"ע סי' רע"ז ובפוסקים מבואר דהמטה את הנר, ומקרב את השמן אל הפתילה, חייב משום מבעיר, שכשמטה את הנר נוסף שמן על הפתילה ואורה גדל, וכן המנער שלחן שעל גביו נר של שמן, כתבו ראשונים שחייב משום מבעיר, לפי שאי אפשר שלא יקרב השמן אל הפתילה, ונמצא עובר על איסור הבערה, וכן דלת שקבוע בה נר של שמן, יש מן הראשונים שכתבו שאסור לפתחה או לסגרה, לפי שבפתיחת הדלת מתנדנד הנר, והרי הוא מקרב השמן אל הפתילה ונמצא עובר על איסור הבערה, ויש מתירים משום שאינו מתכוין להבערה.

טעם הטיית הנר שאסורה משום מבעיר, שעל ידי ההטיה אור הנר מבהיק יותר, שהשלהבת מבהיקה יותר, והרי זה מבעיר מן התורה, ולכן טלטול נר שיש בה שמן יש בזה משום חשש מכבה או מבעיר בשעת הטלטול.

אולם טלטול נר שמן בנחת, שאפשר שלא יתקרב השמן אל הפתילה מחמתו, עי' ט"ז ומ"א ריש סי' רע"ז דיש מתירים, שאפילו תגדל הלהבה, אינו מתכוין לכך ואינו "פסיק רישיה", לפיכך התירו לפתוח בנחת דלת שקבוע בה נר שמן, לפי שאין הכרח שיתקרב השמן אל הפתילה, ויש אוסרים את טלטול הנר אפילו בנחת, שדי בנדנוד קל כדי לקרב את השמן אל האש.

לשון פון מגן אברהם אין סימן רע"ז – דער טורי זהב זאגט אז מ'טאר טאקע נישט – און דער מגן אברהם וואם זאגט אז מ'מעג, זאגט ער אבער מ'מוז מטלטל זיין בנחת.

אבער דאם איז נאר אויף אן אופן וועו ס'איז טאקע נישט געווען קיין פראבלעם פון קיין בסים.

רבינו: עם הייבט זיך אזוי אהן, דער שלהבת איז דאך מוקצה, און דער נר איז א בסים צום שלהבת, ווערט דער נר אויך מוקצה, און דער טיש ווערט א בסים צום לייכטער, במילא טאר מען נישט מטלטל זיין דעם טיש שבת.[3]

---

3 לצורך הבנת השיחה נקדים יסוד דין בסיס וטלטול מן הצד בשבת, ומקורם מפוזר בהל' שבת בשו"ע ואחרונים בסי' רע"ז, סי' רע"ט, סי' ש"ט, סי' ש"י, וסוס"י שי"א.

מוקצה המונח על היתר

מוקצה המונח על חפץ היתר, יש שני אופנים בזה: א) אם המוקצה היה מונח שם כבר מערב שבת, והניחו אותה בכוונה שתישאר שם בבין השמשות דשבת, אזי ההיתר שמונח עליו המוקצה נעשית כמו המוקצה בעצמו, ונקראת "בסיס" לדבר האיסור, דההיתר נעשית בסיס להאיסור, ולכן ההיתר אסור בטלטול במשך כל השבת, בין כשהמוקצה מונחת עליו, ובין אם המוקצה אינה מונחת עליו, כגון שנפלה המוקצה ממנו או שגוי נטלה משם, עם כל זה אסור לטלטל את ההיתר, ואיסור הוא משום "מיגוי דאתקצאי לבין השמשות" דבין השמשות המוקצה היה מונח בכוונה שם, "איתקצאי לכל השבת".

ב) אם המוקצה לא היה מונח שם בבין השמשות ורק הונח שם באמצע השבת, או שהיה שם בבין השמשות אלא שהונח שם בלא כונה שיהא שם כל בין השמשות, אז חפץ ההיתר לא נעשה בסיס להאיסור ואינו נחשב כמוקצה בפני עצמו, וכן אם היה מונח שם גם היתר שחשוב יותר מהמוקצה, אז חפץ ההיתר לא נעשה בסיס להאיסור, כיון דההיתר המונח עליו חשוב יותר, לכן הוא נעשה בסיס להההיתר.

חפץ שמונח עליו מוקצה ולא נעשית בסיס

חפץ שמונח עליו מוקצה ולא נעשית בסיס לאיסור כפי הדרכים שהבאנו, אזי לטלטל החפץ כשהמוקצה מונח עדיין עליו, מותר רק כשישקיימו בו שני תנאים: א) דאי אפשר לנער את המוקצה מעל אותו החפץ, דאם היה אפשר לנער את המוקצה מעל החפץ, אזי אסור לטלטל החפץ כשעליו המוקצה, ב) הטלטול מותר רק כשמטלטל משום שצריך למקום שמונח החפץ או משום שצריך להשתמש בחפץ ההיתר, כגון שמונח מוקצה על כסא והוא צריך או למקום שמונח שם הכסא כגון שצריך לעבור דרך אותו מקום והכסא מפריע לעבור, או שברצונו לשבת על הכסא במקום אחר, ולכן ברצונו לטלטלו לשם, אבל אם הטלטול הוא לצורך המוקצה שמונח על החפץ, אזי הטלטול אסורה אפילו כשלא נעשית בסיס.

דין הלייכטער

פמוט [לייכטער] שמדליקים עליו הנרות של שבת, - הלייכטער נעשה מוקצה מדין בסיס לדבר האסור [אפילו פמוט פשוט, דפמוט יקר המצויים בזמנינו הוא מוקצה בעצמו אפילו בלא שהדליקו בו דהוא מוקצה מחמת חיסרון כיס], והטעם דנעשה בסיס כיון דגוף השלהבת נחשבת מוקצה, ולכן כל הנר והפמוט נעשים בסיס לשלהבת, כדמבואר בגמ' (שבת מ"ו.) "הנח לנר שמן ופתילה דנעשים בסיס לשלהבת", והטעם דשלהבת נחשבת מוקצה עי' תוס' רעק"א, ועי' בחזו"א (סי' מ"א אות ט"ז) וז"ל: "יש לעיין מ"ש שלהבת מנר שמן ופתילה הלא בשעת הדלקה גם נר לא חזי למידי אלא לתשמיש האור, ואי דלא מיקרי מוקצה כיון דהוא משמש להאור וה"ל כשאר הכלים המשמשים א"כ גם שלהבת לא הוי מוקצה, וי"ל דלעולם אין דרך הנר לטלטל בשבת דלמא תכבה, א"נ לעולם השתמשות הנר הוא במקומה ואין דרך לטלטלה, ודבר שאין עשוי לטלטל כלל אף על גב דנהנה ממנו בשבת חשיב מוקצה, והלכך שלהבת חשיב מוקצה, אבל נר שמן ופתילה כיון שמותרין לאחר שכבה הנר, מהשתא לאו מוקצה נינהו לר"ש דכיבוי הנר הוי כגמרו בידי אדם כקדירה רותחת כדאמר ביצה כ"ז ע"א, וגמרו בידי אדם לא חשיב מוקצה אף קודם דמחזי, דהא קדירה רותחת מותר לטלטלה, הלכך הי' ראוי להתיר נר לטלטלו דחשיב כלי תשמיש דהא מזומן לתשמיש ע"י שיכבה, והלכך צריך טעם דנעשה בסיס לדבר האסור" עכ"ל. ועי' בשו"ת מנחת יצחק (סי' מ"ג), ועוד.

דין השולחן שעליו הלייכטער

שולחן שמניחים עליו הלייכטער ורוצים שהשולחן לא תהא בסיס לשלהבת ויוכלו לטלטל את השולחן בשבת, צריך להניח על השולחן דבר היתר שהוא יותר חשוב מהמוקצה, והנה במגן אברהם (סימן רע"ז ס"ק ח) כתב דאם היה מונח על השלחן בבין השמשות גם כברות ושאר דברים פשיטא דהם חשובים יותר מהנר ואינו בסיס ע"כ, אולם אינו מבואר אמאי הם חשובים יותר האם מפני שהם שוים יותר או מפני שהם שצריכים אותם שם לסעודה, וכן הוא בשולחן ערוך הרב דכתב דהיה מונח על השלחן בכניסת השבת דהיינו בבין השמשות גם לחם שלצורך השבת הרי נעשה בסיס לאיסור ולהיתר בכניסת השבת, ואף לאחר שסלקו הלחם ממנו לא נעשה בסיס להנר בלבדו כיון שהוא כבר אחר כניסת השבת, וכן אם היו מונחים עליו בין השמשות שאר דברים שאינם מוקצים והוא שיהיו הלחם או שאר הדברים חשובים יותר מן דליקת הנר דהיינו מן השלהבת שהנר נעשה בסיס אליה ע"כ, ובדרך החיים (סימן סד סעי' י') כתב וז"ל השלחן והמפה שהמנורה והנרות עומדין עליו, אם היה מונח על השלחן ביה"ש ג"כ ככרות ושאר דברים שצריך להן ג"כ שיהיו מונחין על השלחן בשבת, פשיטא שהן חשובין יותר מהנר ונעשה בסיס לאיסור ולהיתר ע"כ, ומבואר מיניה דכל דבר שצריך שיהיו מונחים שם בשבת הם חשובים יותר מהנר, וממילא נחשב השולחן לבסיס לאיסור ולהיתר, ואודות לכך הרבה מקילים שמניחים ספר על השולחן מערב שבת בכדי שהשולחן תהא בסיס לספרים, וסומכים דהספרים מועילים כיון דהוא צריך להם שם בשבת, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן נב) כתב דמה שכתב המג"א דהם חשובים יותר מהנר, אין זה מצד מחירו ושויו, עד שנימא דאם נדון על פמוטות של כסף או זהב שהם מוקצה מחמת עצמן, דיתבטל ע"י חשיבת הכברות או שאר מאכלים וכיו"ב, אבל פשיטא דחשיבות נמדד בצורך, מה שהוא חשוב ונצרך אצלו עכשיו, וכן הוא בפמ"ג שם שהוסיף על מג"א, וז"ל כשההיתר חשוב יותר לדידי' עכשיו ע"כ.

דומ"ץ קרית יואל: אבער אויב ס'איז דא די חלות, איז עס דאך א בסים לאיסור ולהיתר.

רבינו: וואו איז די חלות, אויפן טיש? יא, דער טיש איז נישט געווארן קיין בסים בין השמשות, ווייל ס'איז געווען דארט אויך א היתר, יעצט פרייטאג צונאכטס ווען מ'וויל מטלטל זיין דעם טיש, איז דאך דא די נרות, דעמאלטס איז נישט די שאלה פון א בסים, די שאלה איז צי מ'מעג מטלטל זיין א דבר מוקצה, כנונא אגב קיטמא (שבת מז.) [היינו לטלטל מחתה עם שברי עצים ואפר אשר משם נלמד ענין בסים להיתר ולאיסור].

דומ"ץ קרית יואל: טאמער איז עס צריך למקומו, ווייל אנדערש קען מען נישט אדורך גיין, דעמאלטס מעג מעג מטלטל זיין.

וציוה הדומ"ץ להביא לפניו שו"ע או"ח חלק ב'

רבינו קרא מתוך דברי המגן אברהם שם בסימן רע"ז סק"ח:

"ונראה לי דאם היה מונח על השולחן בין השמשות גם ככרות ושאר דברים פשיטא דהם חשובים יותר מהנר ושרי כמו שכתוב סימן ש"ץ סעיף ח' וכן הובא בתוס' ריש דף מ"ז דאפילו כשהוא דולק שרי".

דומ"ץ קרית יואל: מ'רעדט דאך א גאנצע צייט ווען ס'איז דא דערויף א דבר היתר.

רבינו: ס'דארף זיין אויפן טיש בשעת טלטול, אבער נישט ווען ס'איז נישטא קיין דבר היתר.

דאם האב איך פריער געזאגט, ס'איז דא צוויי הלכות, ס'איז דא הלכות פון א בסים, און ס'איז דא א הלכה פון א טלטול מוקצה, א דבר מוקצה מעג מען מטלטל זיין ווען ס'איז דא כנונא אגב קיטמא, דאם איז דער מקור, צי ס'מוז זיין א דבר היתר דעמאלטס בשעת מעשה, דער פרי מגדים האלט אזוי, אבער ס'איז דא אנדערע וואם קריגן אויפן פרי מגדים, דער תניא האלט אז ס'פעלט נישט אוים ס'זאל זיין א דבר היתר אויך בשעת מעשה.[4]

דומ"ץ קרית יואל: במילא קומט אוים אזוי, מ'רעדט דאך טאקע נאר אזוי ווען ס'איז דא דערויף דער דבר היתר, אז ס'איז נישטא קיין דבר היתר טאר מען נישט.

והמשיך הדומ"ץ לקרוא מתוך המשך דברי המגן אברהם הנ"ל:

"ואם כן כשצריך למקום השולחן רשאי לטלטלו וכן היכא דאי אפשר לנער".

ואמר: דאם איז אן עקסטערע זאך, אויב איז בין השמשות יא געווען, איז דאך דא צוויי תירוצים אין תוספות אז עם ווערט נישט קיין בסים, ווייל אום שבת קען עם נישט ווערן קיין בסים, במילא איז עם מותר בטלטול אויף אן אויפן וואם איז אי אפשר בניעור. אזוי זאגט דער טורי זהב אין סוף סימן ש"י.

רבינו קרא מתוך דברי הטורי זהב שם סק"ח:

"נראה דהיינו מערב שבת היה האיסור עליו לבד ונעשה בין השמשות בסים לדבר איסור אז לא מהני מה שיניח בשבת דבר היתר גם כן עליו, אבל אם בשבת הונח עליו דבר איסור הואיל ובין השמשות לא אתקצאי הוי ליה מוקצה לחצי שבת וקי"ל דאין מוקצה לחצי שבת אלא שכל זמן שהאיסור מונח עליו אסור בטלטול על כן מותר להניח עליו דברים של היתר חשובים מן האיסור ומטלטלם".

ואמר רבינו: אה, דארף מען לייגן דברים של היתר חשובים מן האיסור.

ביי שבת חנוכה איז דא א מדובר וועגן מטלטל זיין די מנורה אויב מ'האט ארויף געלייגט דברים של היתר.

דומ"ץ קרית יואל: דער דברי יחזקאל.[5]

---

4 הנה הפץ שהיו מונחים עליו בין השמשות דבר מוקצה ודבר היתר באופן שההיתר חשוב יותר מהמוקצה ולא חל בזה דין בסיס, ובאמצע השבת הוסר דבר ההיתר ונשאר רק המוקצה, נחלקו בזה הפוסקים, יש שכתבו דמותר לנער את המוקצה מהבסיס אף שעכשיו מונח עליו רק דבר מוקצה, משום שלא חל דין בסיס באמצע השבת, ויש שכתבו שבשעה שניטל ההיתר חל דין בסיס על החפץ, ולשיטתם אין לטלטל את הבסיס אלא אם כן יניח עליו שוב חפץ של היתר שיהיה חשוב יותר מהמוקצה.

עי' שו"ע הרב סי' רע"ז ס"ו שכתב דאף לאחר שסילקו את הלחם מן השולחן לא נעשה השולחן בסיס לנרות כיון שלא חל דין בסיס באמצע השבת. אמנם הפמ"ג באשל אברהם (סו"ס רע"ט) ובמשב"ז סי' ש"ט ס"ק א' כתב שיש להקפיד שדבר ההיתר יהיה מונח על השולחן בשעה שבא לטלטל אותו עם האיסור שעליו, ולכן כתב להשאיר את החלות עד הבוקר שאז היו רגילים הנכרים להסיר את הנרות.

ומשמע בפמ"ג הנ"ל סי' ש"ט דאף לאחר שכבו הנרות נשאר השולחן בסיס לשמן שנשאר בנר או בפמוטות, ולכן צריך שיהיו החלות מונחות על השולחן עד שהנכרי יסיר בבוקר את הנרות.

ומשמעות הפוסקים והמשנ"ב שכתבו שאם הניחו את החלות על השולחן מבעו"י הרי הוא מותר בטלטול הוא כדברי השו"ע הרב, דאין צריך להקפיד שדבר ההיתר יהיה מונח על השולחן גם בזמן טלטול השולחן עם המוקצה שעליו. ולהלכה למעשה נקטו פוסקי זמנינו שראוי להחמיר כדעת הפמ"ג.

5 בס' דברי יחזקאל החדש (לחנוכה) מובא שהנשים הניחו הרבה תכשיטים במקום הדלקת נרות חנוכה לתכשיטי מצוה בער"ש בכדי להתיר טלטול הספסל בשבת.

רבינו: דא זעהט מען אז ס׳איז נישט געגנג אז מ׳לייגט ארויף סתם דברים חשובים, עם דארף זיין ׳חשובים מן האיסור׳, עם דארף זיין מער וועדר פונעם איסור, מ׳קוקט וואם ס׳איז מער וועדר, איין זאך קאסט צעהן דאללער, און די אנדערע זאך קאסט צוואנציג דאללאר, קוקט מען וואם ס׳איז מער.

דער מגן אברהם זאגט אז דער לייכטער אליינם איז דער בסים צו די שלהבת [ולכן צריך שיהא הדבר של היתר יותר שוה מהשלהבת].

דארט ביי חנוכה איז דא וואם זאגן אז דאם האט נישט מיט מוקצה, ווייל דאם איז געווען אפילו אינדערוואכן, אזוי איז דא וואם ברענגן צו.[6]

דומ״ץ קרית יואל: חלות הייסט דאך חשובים מן האיסור...

דער מגן אברהם זאגט דאך אזוי אז די ׳כברות׳ איז מער חשוב ווי דער נר. און למעשה טוט מען דאך דאם כסדר, פרייטאג צונאכט׳ס ווען מ׳ענדיגט די סעודה רוקט מען דען נישט דעם טיש אויב מ׳דארף אויסקערן?, אויך וועגן דעם, ווייל ס׳איז געווען דארט בין השמשות, און יעצט איז אויך דא א דבר היתר, מעג מען מטלטל זיין ווען ס׳איז צריך למקומו.

רבינו: ס׳מוז אבער זיין יעצט דברים של היתר ׳חשובים מן האיסור׳.

די זעלבע איז וועגן עפענען אום שבת א לעדל וואם איז דא דארט מוקצה, ווען איינער וויל ארוים נעמען עפעם פון א לעדל...[7]

דומ״ץ קרית יואל: דער עיקר איז דארט דאם לשון פון מגן אברהם ׳אפילו הנר דולק׳. דאם איז אפילו וועז דער נר איז דולק, האט דער מגן אברהם געהאלטן אויב די חלות זענען דערויף דעמאלטם איז גוט.

א׳ הנוכחים: חלות איז חשוב׳ער פון א ספר?

דומ״ץ קרית יואל: אזוי שטייט אין תוספות.

רבינו: יא, ווייל דאם איז פון די סעודת שבת.[8]

אולם יש לדון בכסא או שולחן המיוחד למנורה האם מהני להניח שם היתר להתיר הטלטול, דהרי בסי׳ רע״ט (סעי׳ ג׳ במ״א ובמשנ״ב סק״י) מבואר דלא מהני הנחת פת על המנורה עצמה להתיר הטלטול, כיון דהמנורה מיוחדת לשלהבת ולא לפת, לכן היא נעשית בסיס לשלהבת ולא לפת, ובפמ״ג מסתפק לגבי הטס המיוחד לנרות האם מהני הנחת פת, כיון דלפעמים מניח עליה דברים אחרים, ומאותה סברא יש לדון האם מהני בכסא של המנורה, כיון דבשבת חנוכה הכסא מיוחד לצורך המנורה ובפרט שמניחו במקום המיוחד למנורה, ואינו מיוחד לשאר הדברים וממילא אפשר דלא מהני להניח שם דברים שאין להם שייכות שם, ומצד שני יש לומר דכיון דהכסא במשך השנה מיוחד להניח אף שאר דברים א״כ ה״ה עתה מהני גם לשאר הדברים, ואפשר דזה דומה לספיקת הפמ״ג לגבי הטס, ולכן יניח שם פת או חפץ המיוחד לצורך המנורה, דבזה אפשר לומר דהכסיס מיוחד לשניהם, ואפשר דמה שהבאנו מהדברי יחזקאל להניח תכשיטים, באמת שם מובא ״שהניחו תכשיטים לתכשיטי מצוה״, ואפשר דהכוונה הוא שיניחו התכשיטים לצורך תכשיט מצוה, דהיינו שהם באו לנוי מצוה, ולכן הם שייכים גם כן לאותו המקום וממילא שייך לומר שהם בסיס גם להיתר, ולפ״ז יהא מותר אף עפ״י סברא הנ״ל להניח שם גם תכשיטים.

6 עי׳ בס׳ דבר יום ביומו (ח״ב ס״ג ד״ה ומדליקין) שהביא בשם הגה״ק משינאווא ז״ל שבעת הדלקת הנרות הניחו הנשים תכשיטים במקום הנרות לתכשיטי מצוה, ומשמע משם שעשו כן במשך ימי החנוכה בשעת ההדלקה, ולא שזה היה בער״ש להתיר הטלטול, ובירחון הנשר (ח״ד סי׳ י״ז) מובא מהגאון רבי יוסף הכהן שוואריץ ז״ל מגראסווארדיין, שמביא סמך להנחת התכשיטים, כיון שהנשים היו באותו הנס, לכן מכבדים מצות חנוכה בתכשיטים, להראות בזה שמחתן ותהילתן של בנות ישראל, עיי״ש.

7 כ״ה במשנ״ב סי׳ ש״י סקל״א בשם ח״א דמגירה שיש בה חפצי מוקצה נעשית בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלה. אם מגירה זו תלויה בשולחן נעשה גם השולחן בסיס לדבר האסור ואין לטלטלו, ואף שאין המגירה מונחת על השולחן אלא תלויה בה מכל מקום השולחן נעשה בסיס כיון שהוא נושא את חפצי המוקצה שבמגירה. ואם בשעת כניסת השבת היו מונחים על השולחן או במגירה חפצי היתר נעשה השולחן בסיס להיתר ולאיסור, כיון שהוא נושא את חפצי ההיתר שעל גביו וגם את חפצי המוקצה שבמגירה, ומעתה אם חפצי ההיתר חשובים לו יותר מחפצי המוקצה שבמגירה מותר לטלטל את השולחן, ואם חפצי המוקצה חשובים לו יותר מחפצי ההיתר אסור לטלטל את השולחן.

ועי״ש דאין צורך לשער אלא את שווי חפצי המוקצה שבמגירה ולא את שווי המגירה עצמה, דכיון שאינה מוקצה מחמת עצמה רק מחמת דין בסיס לדבר האסור אין לחשב אותה בכלל השווי של דברי המוקצה.

8 וכן משמע מל׳ הפמ״ג (סימן רע״ז א״א ס״ק ח׳) על מש״כ המג״א (שם) שאם היה מונח על השלחן בבה״ש גם כברות ושאר דברים פשיטא דהם חשובים יותר מהנר ומותר להזיז השלחן, והסביר הפמ״ג וז״ל: בסיס להיתר ואיסור כשהיתר חשוב יותר ׳לדידיה עכשיו׳ כמו הכברות ע״כ.

וכן משמע מלשון החיי אדם (כלל ס״ז אות ד׳) ״וההיתר חשוב יותר מהאיסור שהרי צריך לסעודת שבת״.

וכ״כ הדרך החיים (דיני בסיס אות ל״ה) וז״ל: אם היה מונח על השלחן ביה״ש ג״כ כברות ושאר דברים ״שצריך להן ג״כ שיהיו מונחין על השלחן בשבת״ פשיטא שהן חשובין יותר מהנר ונעשו בסיס לאיסור ולהיתר ע״כ. וכ״כ השו״ע הרב (סימן רע״ז אות ו׳).

ביי א טיש [שיהא מותר בטלטול] נוצט מען א חלה אקעגן א לייכטער, אזי די לייכטער איז דאך אויך מוקצה, און ס׳איז דא אסאך וואס זאגן אז א לייכטער איז היינט מוקצה מחמת גופו, ס׳איז נישט נאר א בסים פאר׳ן שלחבת, – אין מגן אברהם (סי׳ רע״ט סק״ה) שטייט אז די חלה דארף זיין מער חשוב פון די שלחבת, ווייל דער שורש פונעם לייכטער איז דאך די שלחבת, ממילא קוקט מען אויב עם איז חשובער פונעם שלחבת. – אבער אנדערע זאגן אז דער לייכטער איז אליינס מוקצה מחמת גופו, ווייל ס׳איז מוקצה מחמת חסרון כיס, זאגן זיי [שאעפ״כ מותר לטלטל ע״י החלה, כי] אז א זאך וואס א מענטש וויל מער שבת, איז עס מער חשוב, און דאס איז אויך דער היתר פון לייגן א ספר אויפן טיש, ווייל א זאך וואס ער וויל האבן שבת ביים טיש, איז עס ביי אים מער חשוב. (אף שהאיסור הוא ביוקר מההיתר).

פאר דעם לייגט מען דאך ארויף א חלה אויפן טיש, אקעגן די לייכטער, ווייל די חלות דארף ער דאך פאר די סעודת שבת.[9]

א׳ הנוכחים: אבער אויב ס׳איז נישט געווארן קיין בסים בין השמשות, דארף שוין לכאורה די חלות נישט ליגן דארט.

רבינו: דאס איז שוין א מדובר צי ס׳ווערט א בסים אינמיטן שבת, דאס וועלנדט זיך אין די תירוצים פון תוספות (ביצה ב.).

דומ״ץ קרית יואל: יא, דריי תירוצים איז דא אין תוספות, דער מגן אברהם האלט אין איין איבער׳חזר׳ן אז עם קען נישט ווערן קיין בסים אינמיטן שבת, און אז ס׳ווערט נישט קיין בסים אינמיטן שבת, איז עם דאך נישט קיין טלטול מוקצה, איז עם נאך וויטער א בסים, און אז ס׳איז נישט געווארן קיין בסים וויל ס׳איז נאר אינמיטן שבת, דעמאלטם אויב ס׳איז צריך למקומו מעג מען מנער זיין אזוי אויך, אויב וויל מען אדורך גיין און מ׳קען נישט אדורך גיין מעג מען עם רוקן אפילו אויב יעצט איז נישטא גארנישט, וויבאלד בין השמשות איז געווען, קען עם נישט זיין קיין בסים אינמיטן שבת.[10]

אבער ס׳איז דא נאך א זאך וואס דאס דארף מען יא וויסן, אז דאס אלעם איז נאר ווען ס׳איז נרות אליינס, און ס׳איז נישטא קיין שמן, אבער ביי שמן נישט.

במילא איז אזוי, טאמער דא האנדלט זיך אזוי אז אסאך מאל קומט אוים ביי א שבת שבע ברכות און ס׳איז דא נרות של שמן, דעמאלטם זאל מען רופן א גוי.

א׳ הנוכחים: אבער אויב ס׳איז געהעריגע נרות מעג מען?

---

9 דבזמניהם הלייכטער היו פשוטים ששויים אינו מרובה, ולכן לא היו נחשבים למוקצה בפני עצמם, ורק מחמת שהיו נעשים בסיס לשלחבת, והנידון בפוסקים היה האם דבר ההיתר צריך שיהא חשוב יותר מהשלחבת שהוא היה המוקצה, אבל בזמנינו שהלייכטער הם חשובים ביותר והם יקרים, ואנשים מקפידים עליהם שלא יתקלקלו ושלא ישתמשו בהם לדברים אחרים, ושלא ישלטלו אותם שלא לצורך, ולכן הם בגדר מוקצה מחמת חיסרון כיס, דמבואר בשו״ע (סי׳ ש״ח סעי׳ ג׳) דכלי שדמיו יקרים ומקפידים עליהם הם בגדר מוקצה מחמת חיסרון כיס שאסור לטלטלם כלל, ומוקצה מחמת חיסרון כיס הוא בכלים שבעצם הם עומדים למלאכת איסור, והם נחשבים כלים שמלאכתם לאיסור, וכלים אלו כשהם גם כן יקרים ומקפידים עליהם, אזי הם נחשבים מוקצה מחמת חיסרון כיס שאין לטלטלם כלל, וכדמבואר כן בשועה״ר (שם סעי׳ ד׳ - ז׳) **ובפני יהושע** (שבת מ״ו בתוס׳ ד״ה אין לנו) **ובתהלה לדוד** (ריש סי׳ ש״ח) **ועי׳ בשו״ת דברי יואל** (סי׳ י״ט אות ב׳). **דלא כמ״ש בס׳ מנורה הטהורה** (סי׳ ש״ח ס״ק א׳).

וכיון שהלייכטער אלו מוקצה הם מחמת עצמם, אזי צריך שההיתר יהא שוה יותר מהלייכטער עצמו, וכיון שהלייכטער שוה הרבה, אם כן היה צריך שההיתר יהא שוה יותר מהלייכטער, ואם כן לא מצינו ידינו ורגלינו דההיתר שמניחים אינו שוה יותר, אלא ההיתר הוא שאין צריך שההיתר יהא שוה בדמים יותר מהאיסור, אלא צריך שההיתר יהא שווה יותר מחמת חשיבותו שצריך לו שיהא מונח בשבת במקום ההוא, וזהו ההיתר של החלות שצריכים שיהיו מונחים על השולחן לצורך הסעודה, וכן המקולים להניח ספר, דצריכים שהספר יהא מונח במקום ההוא בשבת [ואפשר דלפי זה צריך שהספר יהא ספר שיש לו שימוש הצריך לו בשבת, ולכן נחשב כדבר החשוב יותר מהמוקצה, ולא ספר שאין לו שייכות לשבת זו].

10 נחלקו הראשונים לגבי מוקצה שהונח על היתר באמצע השבת, האם ההיתר נעשית בסיס לאיסור, או דוקא כשהאיסור היה מונח שם מערב שבת בין השמשות, אבל באמצע השבת אינו יכול ליעשות מוקצה, דבתוס׳ (ביצה ב׳. ד״ה בית הלל) הקשו בהא דאי׳ בגמ׳ דקליפות המוקצים שמונחים על השולחן לאחר האכילה דמסלק את הטבלא ומנערה, והקשו התוס׳ האיך מסלק את הטבלא, והלא היא [הטבלא] בסיס לדבר האסור, הואיל והניחם שם מדעתו, ותירצו ג׳ תירוצים: א) דלא הוי בסיס לדבר האסור אלא כשדעתו להניחם שם כל היום, ב) כיון דהוו שם אוכלין הוה ליה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי, ג) דאין זה מניח בכוונה דהא אינו חושש היכן יפלו ע״כ, ומתוס׳ משמע דאפילו אם המוקצה לא היה על הבסיס בבין השמשות, אלא אח״כ בשבת הניח נכרי או קטן המוקצה ע״ג דבר של היתר בידיעת הבעלים ובהסכמתו, נעשה בסיס כל זמן שהמוקצה מונח עליו, אולם דעת הרז״ה דלא נעשה בסיס באמצע שבת, **ובמג״א** [סי׳ רס״ו ס״ק י״ד, וסי׳ רס״ב ס״ק ב׳, וסי׳ ש״ח ס״ק ז׳] **סובר כמו הרז״ה דלא נעשה בסיס באמצע שבת, והט״ז** [סוף סי׳ ש״י] **סובר דיש בסיס באמצע בשבת, והמ״ב** [סוף סי׳ ש״י] **פסק דאין בסיס באמצע שבת.**

דומ"ץ קרית יואל: ביי געהעריגע נרות איז פשטות עפ"י הלכה וויבאלד ס'איז א בסים לאיסור ולהיתר אפילו הנר דולק מעג מען מטלטל זיין.

א' הנוכחים: אפילו יעצט ליגט נישט דערויף גארנישט, עם איז נאר געליגן בין השמשות מעג מען מטלטל זיין?

רבינו: דאם איז די מחלוקת הפוסקים, אבער נאר ביי לעכט נישט ביי שמן.

דומ"ץ קרית יואל: יא, און באמת וועגדט זיך עם אין די צוויי תירוצים פון תוספות, אויב ווערט עם א בסים אום שבת אויך, דעמאלטם איז דער טיש געווארן א בסים וועז דו האסט אויפגעגעסן די חלות און ס'האט געברענט דער נר, אבער טאמער ס'קען נישט ווערן א בסים אום שבת, דעמאלטם קען עם דאך מער נישט ווערן קיין בסים, און אז ס'איז נישט קיין בסים איז עם נאר א טלטול מן הצד, און אז ס'איז טלטול מן הצד אז ס'איז נישט געווארן קיין בסים דעמאלטם איז מותר לצורך דבר אחר.

נאר וואם דעז? אין מגן אברהם איז אזוי, אויף דריי פלעצער זאגט דער מגן אברהם אז ס'ווערט נישט קיין בסים אינמיטן שבת. און זיי ווילן טאקע זאגן לויט דעם טורי זהב, ווייל דער טורי זהב זאגט אז מ'זאל מוזן ארויף לייגן א היתר, דער תהלה לדוד (ריש סי' ש"ח) וויל אזוי זאגן, ווייל ער לערנט אז ס'ווערט א בסים אום שבת אויך, און לויט די פוסקים וואם זיי זאגן אז עם ווערט נישט קיין בסים אינמיטן שבת, דעמאלטם מעג מען אזוי אויך.

אבער פארשטייט זיך אז לכתחלה פארוואם דארף מען זיך דא אריין לייגן אין א פראבלעם, וועז מ'איז מטלטל און ס'איז דא נרות דולקות דארף מען זעהן אז עם זאל ליגן דערויף א דבר היתר אויך, אזוי ווי דער טורי זהב זאגט, דאם איז א לשון פונעם טורי זהב אז מ'זאל ארויף לייגן א דבר היתר.

א' הנוכחים: אבער, א ספר איז אויך גוט?

רבינו: יא, אזוי איז אהנגענומען.

ביים פעטער ז"ל אין שעראן ספרינגם איז געווען אמאל אז ער האט מחמיר געווען, מ'איז אים געקומען זאגן אז בין השמשות איז נישט געווען קיין חלות אויפן טיש נאר א ספר, האט ער נישט געוואלט פירן קיין טיש.[11]

א' הנוכחים: מ'האט געדארפט רוקן די טישן?

רבינו: ער האט מורא געהאט אז מ'וועט רוקן דעם טיש, ער האט נישט געוואלט האבן קיין עגמת נפש פון קיין חילול שבת.[12]

דומ"ץ קרית יואל: בקיצור, דאם לשון וואם דער רבי זאל זיין געזונט זאגט אז מ'זאל ארויף לייגן א היתר אויך שפעטער, דאם איז די לשון פונעם טורי זהב וואם מיר האבן יעצט געזעהן, אז טאמער ס'איז אין שבת אויך זאל מען נישט מטלטל זיין נאר אז מ'לייגט ארויף דערויף א דבר היתר, דארט רעדט מען אויך וועז ס'איז געווארן אום שבת א בסים, וועז מ'האט ארויף געלייגט אום שבת. דער תהלה לדוד רעדט דאם אוים, לויט די פוסקים אז ס'קען ווערן א בסים אום שבת, דארף מען מחמיר זיין.

בקיצור, לויטן מגן אברהם איז דא א מקום להקל, און לויטן טורי זהב נישט.

א' הנוכחים: ס'איז אבער דא א מעשה רב.

דומ"ץ קרית יואל: אוודאי אז דער רבי ז"ל האט אזוי מחמיר געווען דארף מען מחמיר זיין, איך בין טאקע

---

11 עיי"ש בזמירות דברי יואל (ח"א, אות ה' בהערה ג') דפע"א שהה רבינו ז"ל במעון הקיץ ואז לא הניחו את החלות על השולחן לפני הדלקת הנרות כנהוג, ולכן הגם שהי' על השולחן ספרים, מכיון שלא היו עליו חלות, לא ערך את שולחנו הטהור עליו.

12 אגב, עיי' בס' י"ג אורות (ח"א) שהגאון רבי שמואל ענגיל מראדאמישלא סיפר שהיה פעם על שבת במקום ששבתו הגה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא זי"ע ומהר"י מבעלזא יחדיו, ובעת עריכת השולחן נדחפו החסידים לחטוף שיריים, ועי"ז נכבה נר בשוגג, אמר רבינו (משינאווא) כתוב בתורה (בראשית נ' יב) ויעשו בניו לו כן כאשר ציום... 'ויעשו בניו לו', שהבנים עשו לשם שמים, ומגלן, 'כן כאשר ציום'.

הנוכחים לא הבינו את דבריו, אך מהר"י מבעלזא קם על רגליו ואמר, שמעתם מה שהמחותן אומר, שחטיפת השיריים לא היתה בכוונה לשם שמים, כיון שנכבה נר על ידי זה, ויעשו בניו לו, אם רוצין לדעת על העבר אם היה מצוה או לא, יראה אם מה שנצמח לו מזה היה כן 'כאשר ציום', דהיינו מצוה, כי מצוה גוררת מצוה. [שמעתי מפי הרה"ג רבי פנחס לייביש תאומים פרענקל הרב דוויעליטשקא]

ועיין בספר דברי יחזקאל (פר' שמות) עה"פ איש מצרי הצילנו וגו' וז"ל: הנסיון לזה לידע אם באמת טוב עשה, שיראה אח"כ אשר נשתלשל מזה המעשה, אם נשתלשל מזה דבר טוב ידע שעשה טוב, ואם ח"ו נשתלשל מזה דבר אשר לא טוב, ידע שגם המעשה הקודמת לא לרצון הבורא עכ"ל.

ויש להוסיף שבס' שיחתן של עבדי אבות (ח"א עמ' ק"ד) מביא הגה"צ רבי אלחנן היילפערין זצ"ל מראדמישלא סיפור הנ"ל, ומוסיף לספר: - פעם שבת הרה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל בבארדיוב, בעת שחזר מצאנו לאחר יומא דהילולא ושלח אותי אבי זצ"ל לשב"ק, ובעת עריכת השוה"ט עמדתי תחת בסאו, ושמעתי ששוחח מאיזה ענין, והרהבתי עוז וחזרתי לפניו הווארט הנ"ל ששמעתי מכ"ק זקיני זצ"ל (מראדמישלא הנ"ל) שהיה נוכח בשעת מעשה, והאיז הרב ממונקאטש היטב לזה, והדפיסו בספרו דברי תורה (חלק ט' אות מ"ב) 'ששמע בשם גדול אחד', והכוונה הוא על כ"ק זקיני זצ"ל, ע"ש.

מדקדק לכתחילה זאל טאקע זיין די חלה בין השמשות אויפן טיש, ווייל די חלה איז דאם לשון פונעם מגן אברהם. אז אויב ס׳איז דא די ״כברות״ ערב שבת אויפן טיש איז אפילו בעודן דולקות מעג מען מטלטל זיין, דאם איז א לשון המגן אברהם.

דאך זאגט אבער צו דער פרי מגדים, אז כל זה איז נאר ווען ס׳איז דא נרות, אבער טאמער ס׳איז דא שמן אויך, דעמאלטם טאר מען נישט...

במילא דארף מען זעהן צי איז דא שמן צי נישט, מ׳דארף זעהן צו ברענגען א גוי און פארטיג.

*

רבינו ראה כתב תשובה ערוכה מאת הגאון הדומ״ץ שליט״א שהי׳ מונח שם על השלחן

רבינו: [בצחות] אין שפיטאל האט מען דאם געשריבן...?

דומ״ץ קרית יואל: ניין, דאם איז א שאלה פון די היינטיגע שאלות, מענטשן וואם האבן צוויי נעמען, למשל ׳יעקב יוסף׳, צי מ׳דארף שרייבן ביידע אין איין שורה אין די כתובה?

רבינו: אין א גט איז דא אזא קפידא.

דומ״ץ קרית יואל: די שאלה איז צי ביי די כתובה זאל מען אויך מחמיר זיין אויף דעם.

רבינו: ניין, נאר אין א גט.

און אפילו ביי א גט איז עם אויך נישט קיין הלכה.

דאם יא, דער נאמען ׳בן ציון׳ אויף דעם זאגן די פוסקים אז מ׳שרייבט עם נישט אין צוויי שורות (כ״כ כל הפוסקים, שלא יכתבו תיבת ׳בן׳ בסוף השיטה, ובתחילת שיטה הבאה יכתבו ׳ציון׳).[13]

דומ״ץ קרית יואל: דער בית אפרים, רבי אפרים זלמן מרגליות זאגט, לדעתי זאל מען ׳לכתחילה׳ מדקדק זיין דערויף, אזוי איז דאם לשון, ער שרייבט דאם אין א תשובה אין טיב גיטין וואו ער שרייבט א תשובה פארן ספר יהושע, פארן טארנאפאל׳ער רב,[14] דארט שרייבט ער עם אויך. און דער עטרת חכמים (מהגאון בעל ברוך טעם ז״ל) זאגט טאקע אז מ׳דארף נישט.

דאם זעלבע האב איך אויך געשריבן אויף דעם נאמען פון שטאט, ׳קרית יואל׳ עם זאל נישט זיין צוטיילט, אבער אלץ קומט אהן דער קאמפיוטער ׳למנין שאנו מנין כאן מתא קרית׳... און ס׳איז דא די זעלבע שאלה אויף ביידע. ׳שיהיו שניהם בשיטה אחת׳ – דער ׳יש מי שאומר׳ דאם איז דער בית אפרים – ׳לכתחילה כיון שב׳ השמות הוי ליה כשם אחד לא יכתוב אותן בשתי שורות׳, אזוי וויל ער זאגן.

אבער איך ברענג דא צו א רבי מאיר אריק – דאם ברענגען צו רוב פוסקים דער מהר״ם שיק און נאך – פונעם ברוך טעם ׳מי שנקרא בשני שמות ראובן שמעון כתב בטיב גיטין דיש לכתוב לכתחילה בחדא שיטה׳. זאגט ער ׳ובתשובת עטרת חכמים׳ – כ׳האב עם אויך נאכגעקוקט אינעווייניג – ׳מסיק דגם לכתחלה מותר לכתוב בב׳ שיטין׳. און אזוי ברענגט ער אויך פון שדי חמד (מערכת גט סי׳ ט״ז).

און פון דא איז דער מקור אז ביי שידוכים אז טאמער ער האט צוויי נעמען, און ער האט נאר איין נאמען, מעג מען זיך משדך זיין.[15]

רבינו: יא, דער ישמח משה שרייבט אזוי אין השיב משה (אבהע״ז סימן ד׳, סימן י״א, וסימן י״ב, וסימן ע״ר), און דער ייטב לב אין אבני צדק (אבהע״ז סי׳ י״א) זאגט אויך אזוי (וע״ע שם בשאר ענייני צוואת ריה״ח יו״ד סי׳ מו, קמב, עיי״ש).[16]

---

13 עי׳ שו״ת בית אפרים (אהע״ז סימן צ) אודות א׳ בא לגרש את אשתו ושמו בן ציון והמגרש אומר שהוא חותם עצמו בנציון בנו״ן כפופה וכן הוא מקובל מאבותיו. ובסוף התשובה כתב בזה״ל: ולדינא נלע״ד שהכותב בן ציון בנו״ן פשוטה לא הפסיד, רק שיש לקרב קצת ומכ״ש שלא לכתוב בשני שיטין ואהני קבלתו לענין זה שלא נתפוס אותו כשני תיבות, אבל לענין הנו״ן קרוב הדבר שקבלה בטעות הוא, מאחר שמימינו לא ראינו כך, מסתבר טפי שיש לכתוב כדרך העולם, ואף מי שיראה התימתו בנו״ן כפופה יתלה שזה חותם כן בטעות, עכ״ד.

14 הלא הוא הגאון רבי יהושע העשיל באב״ד ז״ל נולד בבראדי בשנת תקי״ד לאביו ר׳ יצחק, למד אצל ר׳ פייביש הורוויץ מקרעמניץ ז״ל בעל ״משנת חכמים״, כיהן ברבנות פודקאמין ואח״כ בבוזנוב, ובשנת תקס״א נבחר לטארנאפאל, ובשנת תקפ״ח נבחר כאב״ד לובלין בה כיהנו אבותיו כמה דורות, וכעבור זמן קצר שב לטארנאפאל, וכשלחם עם ראש המשכילים הידוע יוסף פערל שר״י הוכרח לפרוש מהרבנות שם, ואז נבחר על מקומו הרב שלמה יודא לייב ראפאפארט (שי״ר), אך שי״ר הוכרח לעקור משם לפראג, והגאון הנז׳ נסתלק ביום י״ז אייר שנת תקצ״ח.

15 ועי׳ בשו״ת דברי יואל (אבעזה״ז סי׳ קט״ו וקט״ז אות ב׳) בענין להוסיף שם או למנוע מלקרות בשם הדומה, ובענין לשאול מג׳ רבנים גדולים ויראי ה׳.

16 דהרי אם לאחד או לשניהם יש שני שמות, ואינם שווים כי אם בשם אחד, כבר כתבו הרבה אחרונים להקל, ה״ה מילי דחסידותא, טוט״ד (מהדות״ל סי׳ רס״ג), צמח צדק (אה״ע סי׳ קפ״ג) בשם הגה״ק בעל התניא, ועי׳ בשו״ת מנחת אלעזר (ח״ג סי׳ י״ג) שכן עשה מעשה בעצמו הגה״ק בעל עטרת צבי ז״ל. וכן הי׳ מרגלא בפומי׳ של מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל

דער טאטע ז"ל האט געהאט א בריוו פונעם קדושת יו"ט, וואס ער האט געשריבן קיין אמעריקא, וועגן א צוואת רבי יהודה החסיד, און ער שרייבט אויך דאס, אז אויב מ'האט נאך א נאמען איז נישטא די קפידא.[17]

מיין טאטע האט געהאט א שוואגער דער סלאטפינער רב,[18] וואס האט געהייסן רבי 'חיים' יצחק אייזיק (וא' משמותיו הוא כשם חותנו מרן הגה"ק העצי חיים ז"ל), און זיין רביצין (הרבנית הצ' דבורה לאה ע"ה) איז אוועק, און דער זיידע ז"ל האט אים זייער געגליכן (עיין לשון התוארים שכ' אליו בשו"ת עצי חיים כמ"פ עוד בצעירותו). האט ער אים געוואלט נעמען נאכאמאל פאר אן איידעם (ולהשיאו לבתו הרבנית הצ' העפא ע"ה), און ס'איז שוין געווען מער האָקל, אבער ער האט אים דאך געוואלט נעמען נאכאמאל פאר א איידעם (אף ששם אחד משמו "חיים" היה שוה כשם א' מחותנו).

זיין פעטער דער טעטשער רב (הגה"ק רבי אלי' בצלאל ט"ב ז"ל בנו הצעיר של הגה"ק חייטב לב ז"ל) האט נאך געלעבט, ער איז געווען דעם קדושת יו"ט'ס יונגערער ברודער, האט ער געשיקט בעטן א הסכמה אויפן שידוך, און ער האט אים געבעטן 'אז אויב דער ענטפער איז א 'יא' זאל ער זאגן, און אויב ער קען נישט זאגן 'יא' זאל ער גארנישט זאגן...'.

דומ"ץ קרית יואל: על כל פנים, אזוי פירט מען זיך טאקע אז אז ווען מ'האט צוויי נעמען איז מען זיך יא משדך, פארוואס? ווייל דער וואס האט צוויי נעמען 'אברהם יצחק' דער האט איין לאנגן נאמען פון צוויי נעמען, במילא איז עס נישט דער זעלבער נאמען פון דעם וואס האט נאר איין נאמען. איז א ראיה פון דעם וויל מ'איז מדקדק דאס צו שרייבן איז איין שורה, ער זאגט עס טאקע אזוי:

'נראה לי דאפילו בכלה וחמותה חתן וחותנו אם אחד נקרא בב' שמות אברהם יצחק והשני אברהם או יצחק אין לחוש, דזה לא הוי שמותיהן שוות', ווייל דאס איז דאך אן אנדערער נאמען. **'ומהאי טעמא אין לכתוב שני שמות בשני שיטות'**, דער טיב גיטין האט חושש געווען מ'זאל נישט שרייבן אין שתי שיטות.

דא ברענגט שוין צו דער מהרש"ם פון השיב משה, כהאי גוונא הוי שינוי.[19] מ'טוט דאך היינט כסדר אזוי.[20] און ער ברענגט צו אז ער האט עס געהערט פונעם רבי אייזיק'לן, **'זה כמה שנים שמעתי מהרב הגדול הצדיק מו"ה יצחק אייזיק מזידיטשוב זצ"ל ששמע מפי דודו הרב הגדול הקדוש מ' צבי הירש מזידיטשוב זצ"ל שאמר דבכהאי גוונא ליכא קפידא כלל כיון דאחד מהם נקרא בשני שמות'**, איז דא אויך די זעלבע זאך, און ער ברענגט עס פונעם הפלאה אויך.[21]

א' הנוכחים: מ'איז מקפיד היינט איינער וואס האט צוויי נעמען צו שרייבן ביידע נעמען אין איין שורה?

דומ"ץ קרית יואל: אזוי ברענגען די פוסקים אז לכתחילה זאל מען שרייבן בחד שיטה.

אבער לויטן ברוך טעם, ער זאגט דאך אין עטרת חכמים אנן באמת די זעלבע זאך ווען די שטאט האט שני שמות.

בשם מרן דודו כ"ק מרן רבינו ז"ל לומר שאם יש לא' עוד שם א"כ אין שם שניהם שוה.

17 וז"ל המכתב בסוף ספר קדושת יו"ט הנדפס מחדש בליקוטי תוס' יו"ט שם (חלק שו"ת עמ' כ"ב): "ב"ה, יום ג' שמיני תר"נ לפ"ק, סיגוט יע"א, כבוד הרבני המופלג וכו' מו"ה אלי' דוד נ"י. מכתבו הגיעני על נכון, והנני להשיבו על דבר השידוך, כי בשני שמות ואחד מהן שוין, אין שום קפידא בדבר, כמובאר בשו"ת אבני צדק (אה"ע סי' יא) ובשו"ת השיב משה (סי' סט), על כן אם השידוך הוא כפי רצונו ואם מה' יצא הדבר אזי יוכל לבא בקשר שידוכין בשעה טובה ומוצלחת, ומלא כף נחת וכו'... והנני דו"ש באהבה ומעתיר בעדו שהשי"ת ירים קרנו ומזלו למעלה למעלה שיוכל לבא לבית לשלום מתוך נחת והרחבה. הק' חנני' יום טוב ליפא ט"ב בהר' וצלה"ה".

18 ה"ה הגה"צ רבי חיים יצחק אייזיק האלבערשטאם ז"ל אב"ד ק"ק סלאטפינא יע"א הדב"נ מרן הגה"ק העצי חיים ז"ל אשר כבר בשנותיו הצעירות זכה להערכת גדולי דורו והערצת בני קהילתו ותלמידיו כשהפתיע את כולם בכשרונותיו הברוכים ובגדלותו בתורה בצדקתו ובמדותיו התרוממות בהנהגתו המחוננת ובהופעותיו אומרות הכבוד. הוא הי' בן הגה"ק רבי יהושע'לע ז"ל אבד"ק דאלינא, בן הגה"ק רבי משה'לע ז"ל אבד"ק בארדיוב, בן הגה"ק רבי ברוך ז"ל אבד"ק גארליץ, בנו של מרן הדברי חיים ז"ל וחתנו של מרן הייטב לב ז"ל.

19 וז"ל שם בשו"ת מהרש"ם: ואמנם בנידון דידן שיש לא' מהם ב' שמות כבר כתב בשו"ת השיב משה חא"ע סי' ס"ט בשם הגאון הצדיק מו"ה ארי' ליב אבד"ק קראקא דבכה"ג הוי כשינוי השם ואינו בכלל צוואת ר"י החסיד ז"ל עיי"ש. וכן מצאתי בכתבי הגה"ק בעל ד"ק ז"ל שכ"כ והביא סמוכין לזה מדינא דהוי שינוי השם. וגם בשו"ת אמרי א"ש חיו"ד סי' ס' להגאון מהר"מ אבד"ק אונגוואר ז"ל, וכ"ה גם בשו"ת שם ארי' חא"ע סי' מ"ה שנדפס מחדש מבואר כן.

20 בשו"ת מילי דאבות (ח"ג ס"י) כתב דבדברי הפוסקים מבואר דבשינוי השם לחולה היו עוקרים לגמרי את השם הראשון ומחליפים שם אחר תחתיו, היינו דוקא בשנים קדמוניות שלא היו רגילים להשתמש בשני שמות, לכן הוצרכו לעקור הראשון לגמרי ממקומו, אבל עתה שקורין לאדם אחד בשני שמות, חשיב שפיר שינוי השם בהוספת שם לבד.

21 וז"ל שם בהמשך דבריו בשו"ת מהרש"ם: וכן מצאתי בס' נזיר השם בסופו נדפס תשובה מהגאון בעל הפלאה שכתב ג"כ כן דב' השמות הם כשם אחד ואם יש שינוי באחד הוי כשם אחר, ובפרט אם השם שנקראת בפי כל הוא בשינוי רק יש עוד שם א' שוה בוודאי לית מאן דקפיד, עיי"ש.

אז אפילו ביי גט דארף מען אויך נישט מחמיר זיין, איז דאך ביי א כתובה דארף מען זיכער נישט מחמיר זיין.

רבינו: דער חתם סופר אין די תשובות (אהע"ז סי' י"ח) האט אן אריכות צו צוויי נעמען הייסט איין לאנגער נאמען, ער שרייבט דארט אז דער גאנצער ענין פון האבן צוויי נעמען איז 'חדשים מקרוב באו', מ'טרעפט דאס נישט אין תנ"ך און אין ש"ס.[22]

דומ"ץ קרית יואל: כ'האב דא לעצטנס געהאט אזויפיל מיט דעם, ס'איז דא לעצטנס נייע תושבים, יעדער קומט מיט נייע זאכן, איין רב האט געזאגט אזוי, א צווייטער רב זאגט ניין ס'איז א קפידא ס'מוז זיין אין איין שורה, זאג איך אים דער ברוך טעם איז מקיל אפילו ביי א גט, זוך דיר נישט אזויפיל חומרות.

וחזרו לסיים בבירור ההלכה הנ"ל

דומ"ץ קרית יואל: בקיצור, לכאורה פון היינט אהן דארף מען זעהן אזוי, אדער זאלן זיין די חלות אויך בשעת מעשה ווען די לעכט ברענען, און טאמער איז דא נרות של שמן אויך זאל מען זעהן אז א גוי זאל טראגן דעם טיש, הגם דער מגן אברהם זאגט מ'זאל מדקדק זיין עם צו טוהן בנחת, נו גיי וויים וואם הייסט בנחת... נאר ס'איז אינטערסאנט, דאס אז ביי שמן איז הארבער.

א' הנוכחים: שמא יטה.

דומ"ץ קרית יואל: נישט 'שמא' יטה, נאר וויל ער ווען מקרב זיין, עס גיסט זיך, דער טורי זהב זאגט אז אפילו טאמער היט מען די שמן איז דאס אויך א פראבלעם.

רבינו: ס'איז א מבעיר און א מכבה, ביידע, אז מ'איז מקרב איז מען א מבעיר, און ווען מ'איז מרחק איז מען מכבה.

ס'איז זייער דקות'דיג, מ'מיינט אמאל אז מ'גייט זייער שטייט און מ'איז נזהר, ס'איז אבער זייער שווער זיך צו פארלאזן.

דומ"ץ קרית יואל: כ'זאג דאך דאס, ביי שמן איז א הארבערע זאך. און ביי נרות דארף מען זעהן ווי מ'האט פריער געזאגט.

---

22 וז"ל: ... ועוד נ"ל דלפנים לא היו נוהגין לקרות בשני שמות בבת אחת, כי חדשים מקרוב באו, ואפי' יעקב אבינו ע"ה לא מצינו שנקרא יעקב ישראל בפ"א, ולא מצינו בכל השמות שבתנ"ך וש"ס ופוסקים שיקרא אחד בב"א ב' שמות ביחד, ושלהי יבמות (קכב:) 'כך קורין אותי בעירי יוחנן בן יונתן אריה', ונראה דהאי 'אריה' איננו שם עצם כלל, כי אם תואר משפחה על שם גבורתם, ונקרא כן האב וגם הבן ע"ש, זולת 'אבא שאול' 'אבא יודן' 'אבא גוריון'... עיי"ש עוד.

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, לחיים טובים ארוכים ולשלום, דער אויבערשטער זאל העלפן אמאך געזונטע יארן, זאל מען קענען זיצן על התורה ועל העבודה מיט הרחבת הדעת.

דומ"ץ קרית יואל: אמן, דער אויבערשטער זאל העלפן אויף שמחות, כ'וויל וואונטשן פארץ רבי'ן, כ'האב נאכנישט געווואונטשן מזל טוב אויף דעם יעציגן שידוך, דעם נייעם שידוך, אמאך נחת דקדושה.

א' הנוכחים: מ'פארט נישט אביסל אוועק?

דומ"ץ קרית יואל: עמער נאך זעהן, קודם דארף איך זיין דא גיין צו די דאקטורים, פאר א טשעק–אפ.

רבינו: מ'קען אוועק פארן נאנט, מ'מוז דאך נישט אוועק פארן אין די מרחקים.

דומ"ץ קרית יואל: אמת, אבער מ'דארף זיך נאך אביסל צוזאם קלויבן.

ואמר רבינו: שוין, כ'וועל נישט אויפהאלטן, דער טאטע ז"ל פלעגט נאכצוזאגן, [והודעת להם את הדרך] 'אשר ילכו' בה (שמות יח, כ) זה ביקור חולים. מ'דארף צו גיין, נישט זיצן לאנג.[23]

ונפרד רבינו ממנו בברכה: זייט געזונט, א רפואה שלימה, אמאך געזונטע יארן לאורך ימים.

דומ"ץ קרית יואל: אמן, א ישר כח.

---

23 עיין בס' חוט המשולש (עמ' רמ"ח) מבנו של הגה"ק הכתב סופר ז"ל שכותב דברי הערכה על ר' שמעון וואלף ראטשילד ז"ל ומרבה עליו בדברי הילול ושבח, ומאריך לפרט גודל צדקת פזורונו ויראתו הקודמת לחכמתו, וכן את גודל הידידות שהיה לו עם אביו בעל הכתב סופר, וכותב בזה"ל: ודכירנא שסיפר אבא זצ"ל והגיד לי דבר צחות מהשר הצדיק ההוא ז"ל, כי פעם אחת כשבא אליו לבקרו כפעם בפעם ומצא והכיר באבא זצ"ל שהוא מעונה ביסורים, לא עיכב זמן רב, ועמד מכסאו לילך לדרכו, עד ששאלו אבא זצ"ל מדוע שינה את טעמו למעט ביקורו ולקצר עת ישובו אצלו?, והשיב השר החסיד ז"ל בצחות לשונו, הז"ל דרשו על הקרא שנאמר במשרע"ה "את הדרך אשר ילכו ואת המעשה אשר יעשו", ודרשו את הדרך אשר ילכו ה ביקור חולים, ואמר פירושו בדרך צחות, אם באים לבקר את האדם הבריא אין קפידא אם מאריכים הזמן לישב אצלו, כי אין לו הצטרכויות שונות ואין מעכבים על ידו בשום דבר, אבל כשבאים לבקר את החולה, אין מן הראוי להתעכב אצלו מן הרבה, כי אולי יש לו איזה צורך צנועי אשר לא נייח לו לגלות לפני המבקר, ע"כ מן הראוי והשכל שהמבקר בעצמו יבין זאת, ועד מהרה ישים לדרך פעמיו, והיינו שדרשו הז"ל "את הדרך אשר ילכו" זה ביקור חולים, ההליכה מן החולה זה ג"כ בכלל ביקור חולים הוא, וצורך אליו שלא להיות לעול ולמשא עליו, עכ"ד ודפח"ח.

www.Artistic.Group

ונחמתים ושמחתים מיגונם

בצער רב הננו להביע רגשי תנחומין מעומק הלב פנימה קדם ידידינו הרבני הנגיד המפורסם בשמו הטוב, מש"ה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, בונה ומקים עולמות של תורה בעוז רוחו, ובמיוחד לבו ער ובוער מורשת הצדיק להמשיך ולסמכו, מוסדות יטב לב לפאר ולרומם כל היום היא שיחתו, ושם האחד אליעז"ר כי אלוקי אביו בעזרו, בלב ונפש צדקתו, למען עתידות חינוך הטהור בארצינו הקדושה לה' ולתורתו, וישמע ה' אל אליה"ו חפץ ה' הצליח בידו, כש"ת

האי ניהו הרבני הנגיד הטפסר המרומם

מוה"ר משה אליעזר אלוי' לאנדא הי"ו

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'
יטב לב בארה"ק

ואתו עמו כל משפחתו החשובה הע"י היושבים
בעמק הבכה בפטירת אחיו הרבני החסיד
מאד נעלה, מפארי אנ"ש עם סגולה

מוה"ר חנני' יו"ט זאב ע"ה

ששחל"ח בדמי ימיו אחרי סובלו
יסורים ומכאובים ל"ע

בשם אלפי בני ציון היקרים שלוחה בזה נטפי תנחומינו

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ויעזור השי"ת שיבלע המות לנצח ולא תוסיפו לדאוה עוד עד עולם, ומעתה אך טוב וחסד יהיה באהליכם, ששון ושמחה בגבוליכם, וזכות הצדקות והמעשים טובים ילוו אתכם הנכונה, והה' מליצה ישרה בעד כל משפחתה, עדי יקומו וירננו שוכני עפר בביאת גואל צדק ובנין ציון תיכף ומיד אכי"ר

המשתתפים בצערו

הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק